

TYÖSELOSTEITA JA ESITELMIÄ
85 • 2004

Tulevaisuuden kuluttajien elämäntavat ja ekotehokkaiden innovaatioiden hyväksyttävyys

Case: kaupungista pois muuttaneet lapsiperheet

Kirsti Ahlqvist • Eva Heiskanen • Elina Huovinen • Eero Maljonen

Kuluttajatutkimuskeskus, Työselosteita ja esitelmiä 85:2004

**Tulevaisuuden kuluttajien elämäntavat ja ekotehokkaiden
innovaatioiden hyväksyttävyys.**

Case: kaupungista pois muuttaneet lapsiperheet.

Kirsti Ahlqvist, Eva Heiskanen, Elina Huovinen, Eero Maljonen

Kansi

Eva Heiskanen & Taina Pohjoisaho, Kuluttajatutkimuskeskus

Julkaisija

KULUTTAJATUTKIMUSKESKUS

PL 5 (Kaikukatu 3)

00531 HELSINKI

Puh. (09) 77 261

Faksi (09) 7726 7715

www.kuluttajatutkimuskeskus.fi

Joulukuu 2004

SISÄLTÖ

1	Johdanto	1
2	Tutkimuksen tavoite ja toteutus	3
2.1	Muutto pientaloon ja ulos kaupungeista yleistyvänä lapsiperheiden valintana	3
2.2	Tutkimuspaikkakuntien valinta ja luonnehdinta	4
2.3	Tutkimusmenetelmien valinta	4
2.4	Ryhmähaastattelujen toteutus	5
3	Lapsiperheiden näkemykset omasta asumisestaan ja asuinpaikkakunnastaan	8
3.1	Muuttamisen motiivit	8
3.2	Naapurien yhteistoiminta ja palvelutaso	10
3.2.1	Naapurien yhteistoiminta	10
3.2.2	Palvelutaso	12
3.3	Kehittämistoiveet ja -tarpeet sekä tulevaisuudenkuvat	17
4	Ekotehokkaiden kulutusinnovaatioiden vastaanotto	19
4.1	Eniten mielenkiintoa herättäneet kulutusinnovaatiot	19
4.1.1	Yhteistilat: harrastustilat ja kokoontumistilat sekä kahvilat	20
4.1.2	Yhteinen lastenhoitaja, kodinhoitaja ja puutarhuri	22
4.1.3	Etätyö ja etätyöpiste	23
4.1.4	Tavaroiden yhteiskäyttö ja vuokraaminen	24
4.1.5	Kimppakyyti	26
4.1.6	Ruokapiiri	26
4.1.7	Osuuskunta	27
4.1.8	Verkkokauppa	28
4.1.9	Yhteisruokailu	29
4.1.10	Vapaa-ajan asunnon vuokraaminen	29
4.2	Innovaatioiden käyttöönoton esteet ja edellytykset	29
4.2.1	Omaan toimintaan liittyvät tekijät	30
4.2.2	Yhteisen toiminnan järjestämiseen liittyvät tekijät	30
4.2.3	Muita toiminnan esteitä ja edellytyksiä	31
5	Pientalossa asuvien lapsiperheiden kulutustavat lomakekyselyn valossa	33
5.1	Minkälaisia ovat aineiston lapsiperheet?	33
5.2	Asuminen ja asuinalue	34
5.3	Etäisyydet ja liikkuminen	36
5.4	Kulutus ja palveluiden käyttö	38
5.5	Vapaa-aika	40
5.6	Kulutustavat ekotehokkuuden kannalta	41
6	Yhteenveto ja skenaarioiden hahmottelua	43
Lähteet	48
Liitteet		

1 Johdanto

Kestävästä kulutuksesta on tullut tärkeä ympäristöpolitiikan painopiste. Tutkijat ja asiantuntijat ovat pyrkineet tunnistamaan ja kehittämään uusia ekotehokkaita kulutusinnovaatiota, jotka voisivat olla vähemmän ympäristöä kuormittavia (Schmidt-Bleek 1998; 2000). Kovinkaan paljon ei vielä kuitenkaan tiedetä siitä, miten kiinnostuneita kuluttajat ovat näistä uusista ajatuksista, ja miten hyvin ne sopivat kuluttajien arkeen ja elämäntapoihin. Lisäksi on vielä tutkimatta, miten ekotehokkaita uudet kulutusinnovaatiot tosiasiaassa ovat kulutuksen ja kansantalouden kokonaistarkastelussa.

Näihin kysymyksiin pyritään pureutumaan KulMaKunta-hankkeessa, jossa tutkitaan kestävästä kulutuksesta mahdollisuuksia case-tutkimuksin ja koko kansantalouden tason mallinnuksin (ks. Perrels ym. 2003). Hanketta rahoittaa ympäristöministeriön Ympäristöklusterin tutkimusohjelma. Hankkeen toteuttavat yhteistyössä Valtion taloudellinen tutkimuskeskus, Kuluttajatutkimuskeskus, Tilastokeskus ja VTT. Käsillä oleva raportti on hankkeen ensimmäisen case-tutkimuksen kuvaus. Case-tutkimuksia hyödynnetään jatkossa KulMaKunta-hankkeen mallikehikon rakentamisessa, joka palvelee innovaatioiden omaksumispotentiaalin ja ekotehokkuuden tarkastelua kansantalouden tasolla.

Ajankohtainen keskustelu kulutuksen ekotehokkuudesta painottuu vahvasti palvelujen ja tieto- ja viestintätekniikan mahdollisuuksiin. Ajatellaan, että korvaamalla tuotteita palveluilla tai tieto- ja viestintätekniikoilla ratkaisulla, voidaan siirtyä vähemmän luonnonvarojen kuluttavaan talouteen (esim. Schmidt-Bleek 1998; Heiskanen ja Jalas 2003; Halme ja Jasch 2003). KulMaKunta-hankkeessa näistä innovaatioista tarkastellaan etätyötä ja muita sähköisiä palveluja, asumiseen ja kuluttajien arkielämään liittyviä palveluja sekä erilaisten tilojen ja tavaroiden yhteiskäyttöä.

Samanaikaisesti kun uusia ajatuksia tulevaisuuden kestävästä kulutuksesta kehitellään, kotitalouksien kulutukseen vaikuttavat kuitenkin myös monet muut tekijät. Perherakenteet ja asumistavat muuttuvat, markkinat ja teknologia kehittyvät ja yhdyskunta- ja elinkeinorakenteet muuttuvat. Tässä raportissa tarkastellaan kestävästä kulutuksesta innovaatioiden hyväksyttävyyttä yhdessä kasvavassa kuluttajasegmentissä, joka koostuu kaupunkien keskustoista pois muuttavista lapsiperheistä.

Muutto pois kaupunkikeskustoista, ”maalle” ja pientaloon, edustaa yhdyskuntarakenteen ja asumistavan hajautumista. Vaikka perinteisissä ekologisen elämäntavan visioissa asutaankin usein maalla, uudemmat palvelu- ja viestintäteknologiainnovaatioihin perustuvat kestävästä elämäntavan visiot perustuvat tiiviille palveluinfrastruktuurille. Onkin mielenkiintoista tutkia, miten yhteiskäyttö, palvelut ja tieto- ja viestintätekniikan innovaatiot otetaan vastaan kuluttajaryhmässä, joka asuu hajallaan pientaloissa, tiiviin kaupunki-infrastruktuurin ulkopuolella. On myös kiinnostavaa selvittää, miten kehyskuntiin ja pientaloon muuttaminen vaikuttaa konkreettisesti perheiden asumiseen ja kulutukseen.

Hankkeen tärkeänä lähtökohtana on ollut lähestyä kuluttajia heidän oman elämäntapansa ja arkensa ehdoilla, ja tarkastella kulutusinnovaatioiden hyväksyttävyyttä tässä kontekstissa. Niinpä tässä raportissa, tutkimuksen tavoitetta ja toteutusta koskevan luvun 2 jälkeen, paneudutaan tutkimukseen osallistuneiden lapsiperheiden näkemyksiin heidän omasta asumisestaan ja asuinpaikkakunnastaan (luku 3). Tämän jälkeen kuvaillaan ekotehokkaiden innovaatioiden vastaanottoa

tässä kuluttajaryhmässä (luku 4) ja tarkastellaan pientaloon muuttaneiden perheiden arkielämää kestävän kulutuksen näkökulmasta (luku 5). Lopuksi (luku 6) esitetään yhteenveto tämän case-tutkimuksen keskeisistä havainnoista ja pohditaan, minkälaisia skenaarioita case-tutkimuksen perusteella voisi luonnostella.

2 Tutkimuksen tavoite ja toteutus

KulMaKunta-hankkeen case-tutkimukset päätettiin kohdistaa yleistuviin kuluttajaryhmiin, joilla on erityistä merkitystä kestävien kulutusinnovaatioiden omaksumisessa. Ulos kaupunkikeskustoista pientaloihin muuttavat lapsiperheet valittiin yhdeksi tällaiseksi merkittäväksi kuluttajaryhmäksi.

Case-tutkimuksen **tavoitteena** oli selvittää:

- (1) Mitä mahdollisuuksia ekotehokkailla palveluinnovaatioilla (etätyö, sähköiset palvelut, kotitalouksien arkeen liittyvät palvelut sekä tilojen ja tavaroiden yhteiskäyttö) on tulla omaksutuksi valitun kuluttajaryhmän arkielämässä?
- (2) Minkälaista valitun kuluttajaryhmän arkielämä on sekä kokemuksena (odotukset, toiveet, tarpeet) että konkreettisenä kulutuksena (asuminen, auton käyttö, muu kulutus ja itse tekeminen)?

Keräsimme tutkimusaineistoa pientaloihin muuttaneista lapsiperheistä neljällä eri paikkakunnalla, jonne muuttaa lapsiperheitä pääkaupunkiseudulta. Tiedonkeruumenetelmänä käytettiin ryhmähaastatteluja ja lomakekyselyä. Seuraavassa kuvataan ja perustellaan näitä tutkimuksen toteutuksessa tehtyjä valintoja sekä luonnehditaan tutkimuksen kulkua.

2.1 Muutto pientaloon ja ulos kaupungeista yleistyvänä lapsiperheiden valintana

Asumismuoto vaikuttaa kulutuksen ekotehokkuuteen monin tavoin. Usein hajautunutta, pientalovaltaista yhdyskuntarakennetta pidetään ympäristön kannalta ongelmallisena, koska se vaatii suhteellisen paljon energiaa sekä asumiseen että liikkumiseen (mm. Lahti ym. 1997). Yhdyskuntarakenteen osittainen hajautuminen on kuitenkin tosiasia varsinkin pääkaupunkiseudulla, jossa erityisesti lapsiperheet muuttavat yhä kauemmaksi kaupunkikeskustoista saavuttaakseen asumistoiveensa. Moni myös tavoittelee kiireettömämpää ja luonnonläheisempää elämäntapaa ja kasvu ympäristöä lapsilleen.

Kuluneiden vuosikymmenten aikana asuminen onkin eriytynyt kotitaloustyyppin mukaan. Nuoret asuvat yleisesti kerrostaloissa, lapsiperheet omakotitaloissa ja ikääntyneet joko omakoti- tai rivitalossa. Suurin muutos viime vuosikymmenten aikana onkin juuri ollut lapsiperheiden omakotitaloon siirtyminen (ks. Perrels ym. 2003). Omakotitalossa asuvien osuus on noussut lähes kymmenen prosenttiyksikköä noin 15 vuoden aikana. Runsas puolet eli 304 000 lapsiperhettä (13 % kaikista kotitalouksista) asui kuluvan vuosituhaten alussa omakotitalossa. (Ahlqvist 2004b).

Pientalossa asuvat lapsiperheet valittiin hankkeessa tapaustutkimukseksi edustamaan elämäntapaa, jolle on tyypillistä hajautunut asumistapa ja kotikeskeinen elämä. Ryhmän ajateltiin olevan myös erityisen kiinnostunut etätyöstä muun muassa perhetilanteen ja välimatkojen takia. Asuinalueiden alhaisen asukastiheyden vuoksi tässä ryhmässä palvelujen osalta ovat mielenkiintoisia erityisesti asukkaiden itsensä järjestämät palvelut ja sähköiset palvelut. Ryhmän koko (omakotitalossa asuvat lapsiperheet) on runsaat 300 000 kotitaloutta (13 % kaikista kotitalouksista) ja sen ostovoima on melko suuri, runsaat 14 000 miljoonaa euroa.

2.2 Tutkimuspaikkakuntien valinta ja luonnehdinta

Tutkimuspaikkakunnat valittiin Helsingistä käsin, koska täällä on laajin lapsiperheiden muuttoliike kehyskuntiin. Tärkeää oli myös, että paikkakunnalta löytyi tutkimuksesta kiinnostuneita kontaktihenkilöitä, jotka pystyivät auttamaan sopivien haastateltavien löytämisessä. Paikkakunnat pyrittiin valitsemaan niin, että ne edustavat hieman erityyppisiä paikkakuntia ja asumismuotoja, jotka ovat kiinnostavia lapsiperheiden muuttoliikkeen ja ekotehokkaiden innovaatioiden näkökulmasta. Kaksi paikkakunnista sijaitsee voimakkaimmin kasvavilla pääkaupunkiseudun seutukunnan alueilla:

Mäntsälän väkiluku on viime vuosina kasvanut nopeasti ja on nyt jo yli 17 000. Yli puolet kunnan asukkaista on iältään 25–64-vuotiaita. Mäntsälän kasvun ennustetaan myös jatkuvan pitkälle tulevaisuuteen: väkiluvun ennustetaan kasvavan 23 % aikavälillä 2000–2030 (Tilastokeskus 2001). Eniten uusia muuttajia tulee Helsingistä, ja he ovat valtaosaltaan lapsiperheitä (Mäntsälän kunta 2004). Mäntsälässä rakennetaan vilkkaasti; viime vuosina on valmistunut jäähalli, uusia kouluja, päiväkoteja, katsastusasema ja useampikin päivittäistavarakauppa. Muuttoliikkeen odotetaan kiihtyvän entisestään Kerava–Lahti-oikoradan valmistuessa vuonna 2006. Suuri joukko (lähes 40 %) mäntsäläläisistä käy töissä paikkakunnan ulkopuolella. Mäntsälässä erityistarkastelun kohteeksi valittiin Anttilan asuinalue, joka sijaitsee noin kolmen kilometrin päässä Mäntsälän kuntakeskuksesta ja noin 1,5 kilometrin päässä tulevalta Mäntsälän rautatieasemalta. Alueen rakentaminen alkoi vuoden 1992 asuntomessuista, jonka jatkeeksi Mäntsälän kunta kaavoitti uuden omakoti- ja rivitaloalueen, jossa on noin sata omakotitonttia (Mäntsälän kunta 2004).

Kirkkonummi on toinen voimakkaasti kasvanut Uudenmaan kunta. Asukkaita on lähes 32 000 (Statfin 2004), ja väkiluvun ennustetaan kasvavan 26 % aikavälillä 2000–2030 (Tilastokeskus 2001). Kirkkonummelta erityistarkastelun kohteeksi valittiin Turuntien varrella oleva Veikkolan kylä, joka on yksi kunnan nopeimmin kasvaneista alueista. Kylän väkiluku kasvoi 15 % aikavälillä 2000–2002 ja on yli 3 700 henkilöä vuonna 2002 (Kirkkonummen kunta 2003). Paikkakunnalle muutetaan erityisesti Helsingistä ja Espoosta, ja lähes kaikki muuttajat ovat lapsiperheitä tai tulevia lapsiperheitä. Väestön kasvun voimakkuutta kuvaa se, että paikkakunnan neuvolan ennusteen mukaan kylään syntyy 120 uutta lasta vuonna 2004 (Savolainen 2004). Kirkkonummelaisista noin 30 % käy muualla töissä (Kirkkonummen kunta 2003), ja Veikkolassa muualla töissä käyvien osuus on ilmeisesti tätäkin suurempi. Paikkakunnalla toimii hyvin aktiivinen kyläyhdistys.

Yritteliästä, kasvamaan pyrkivää kylää edustaa aineistossamme **Kurhila-Hillilän kylä Asikkalassa**, noin kuusi kilometriä Vääksyn kuntakeskuksesta. Kylässä on noin 450 asukasta, koulu ja runsaasti asukkaiden järjestämää toimintaa (Kylä kelpaa 2004). Paikkakunnalle on viime vuosina muuttanut jonkin verran asukkaita Helsingistä, Lahdesta ja Vääksystä. Kylä on aktiivisesti pyrkinyt hankkimaan uusia asukkaita, muun muassa järjestämällä kyläasumisen messut vuonna 2004.

2.3 Tutkimusmenetelmien valinta

Ryhmähaastattelut päätettiin valita yhdeksi tutkimusmenetelmäksi, koska tutkimusaihe liittyy keskeisesti asuinpaikan palveluihin ja asukkaiden yhteis-

toimintaan sekä ehdotuksiin uusiksi ratkaisuiksi ihmisten arkielämään. Kyseessä ovat asiat, joissa paikallisten asukkaiden yhteisellä mielipiteenmuodostuksella on tärkeä merkitys (vrt. Waterton ja Wynne 2001). Tutkimuksen tavoitteen kannalta tuntui myös tärkeältä, että kuluttajat saisivat yhdistää kokemuksiaan ja tietämystään ja täydentää toistensa näkemyksiä. Erityisesti uusia ratkaisuja esitellessä ihmiset mielellään myös kuulevat, mitä mieltä muut ovat asiasta – mielipide ei ole valmiina, vaan se muodostuu vuorovaikutuksen kuluessa.

Ryhmähaastattelujen avulla pyrittiin keräämään tietoa kuluttajien näkemyksistä, kokemuksista ja mielipiteistä. Innovaatioiden hyväksyttävyyttä lähestyttiin kahdesta näkökulmasta. Ensinnäkin halusimme tietoa kuluttajien omasta kontekstista: asumisurasta, odotuksista sekä toiveista ja niiden toteutumisesta. Tässä yhteydessä halusimme myös tietää, mitä palveluja ja yhteistoimintaa asuinalueella nykyisin on, ja miten tyytyväisiä kuluttajat ovat niihin¹. Toiseksi halusimme kuulla kuluttajien mielipiteitä ja arvioita ehdotetuista ekotehokkaista kulutusinnovaatioista: mitkä niistä vaikuttavat kiinnostavimmilta sekä mitä mahdollisuuksia ja esteitä niiden toteutumiselle uskotaan olevan?

Kuluttajien arkielämän konkreettista puolta selvitettiin ryhmähaastatteluun osallistuneille jaetun kyselylomakkeen avulla. Tavoitteena oli saada ilmaistujen mielipiteiden rinnalle kuva valitun kuluttajaryhmän arkielämästä ja aineellisesta kulutuksesta. Ympäristönäkökulmasta erityisen tärkeiksi nousivat asuntoon ja auton käyttöön liittyvät kysymykset. Koska mielenkiinnon kohteena oli muun muassa tavaroiden yhteiskäyttö, oli erilaisten kestokulutushyödykkeiden omistus myös tärkeä kysymys. Pientalon hankinta ja muutto pois kaupungista voi vaikuttaa monin tavoin rahan- ja ajankäyttöön, joten myös perheiden kulutuksen rakennetta haluttiin selvittää. Edelleen asumismuotoon liittyvistä asioista haluttiin myös selvittää itse tekemistä ja omaa tuotantoa, esimerkiksi omien puutarhatuotteiden käyttöä. Laadittu kyselylomake on liitteessä 1.

Sekä ryhmähaastattelun keskustelurunkoa (liite 2) että kyselylomaketta testattiin ja paranneltiin muun muassa ensimmäisen, koeluonteisen ryhmähaastattelun kokemusten perusteella.

2.4 Ryhmähaastattelujen toteutus

Ryhmähaastatteluihin haluttiin mukaan pientalossa asuvia lapsiperheitä, jotka ovat muuttaneet paikkakunnalle pääkaupunkiseudulta tai jostakin toisesta kaupungista. Potentiaalinen kiinnostus etätyöhön oli toinen valintakriteeri: mukaan pyrittiin saamaan osallistujia, joiden työpaikka sijaitsee toisella paikkakunnalla, tai jotka jo tekevät tai haluaisivat tehdä etätyötä.

¹ Asuinpaikan palvelujen ja yhteistoiminnan osalta ryhmähaastattelun valinta tutkimusmenetelmäksi sisälsi tiettyjä etuja, mutta myös tiettyjä ongelmia. Osallistujilla oli mahdollisuus täydentää toistensa tietämystä ja vertailla kokemuksia. Toisaalta erityisesti yhteistoiminnasta puhuttaessa sosiaalinen tilanne saattoi virittää keskustelun myönteisemmän sävyiseksi, kuin mitä se olisi saattanut olla jokaista erikseen haastateltaessa. Yhteistoiminnan ongelmia ja varjopuolia ei ehkä mielellään tuotu esiin kohteliaisuussyistä; tai niitä ei ryhmäinnostuksen vallassa ehkä muistettukaan. Sama ongelma koskee niitä esiteltäviä kulutusinnovaatioita, joihin liittyy yhteistoiminnan tai yhteiskäytön ulottuvuus. Ei voida toisaalta sanoa, että yksilön mielipide tai todellisuus on väistämättä ”todempi” kuin ryhmän – kyseessä on kaksi eri toiminnan kontekstia, jotka molemmat ovat olemassa myös tutkimuksen ulkopuolisessa arkielämässä.

Ryhmähaastatteluihin värvättiin osallistujia ennen kaikkea erilaisten paikallisten yhdistysten kautta. Tutkimuksesta ja siihen liittyvistä haastatteluista ilmoitettiin myös muun muassa paikallislehdessä ja eri paikkakunnilla järjestetyissä kaavoitusilloissa sekä ilmoitustauluilla (liite 3). Mäntsälässä saimme apua Anttilan asukasyhdistyksen puheenjohtajalta, joka kokosi joukon haastateltavia. Veikkolassa haastateltaviin saatiin kontakti paikallisen Mannerheimin Lastensuojeluliiton perhekahvilassa. Asikkalassa kontaktihenkilönä oli paikallisen kyläasumisen projektin aktiivi. Näin myös useimmat haastatteluihin osallistuneet olivat tavallista aktiivisemmin asuinpaikkansa asioihin vaikuttavia ihmisiä. Innovaatioita tutkittaessa tämä ei kuitenkaan ole pelkästään ongelma, vaan myös etu: monet heistä edustavat paikallisia mielipidevaikuttajia ja uusien asioiden varhaisia omaksujia.

Taulukossa 1 on esitetty haastatteluihin osallistuneet henkilöt ja kotitaloudet (samasta kotitaloudesta saattoi olla kaksi henkilöä) paikkakunnittain. Mäntsälän Anttilan alueella järjestettiin yksi ryhmähaastattelu ja lisäksi käytiin henkilökohtaisesti haastattelemassa yhtä pariskuntaa, joka asui pienessä kylässä Mäntsälän kunnan rajalla. Veikkolassa oli kaksi ryhmähaastattelua, lisäksi kahta henkilöä käytiin haastattelemassa henkilökohtaisesti. Asikkalassa järjestettiin yksi ryhmähaastattelu. Haastatteluihin osallistui 18 naista ja 6 miestä. Naisten vahva edustus selittyy osin sillä, että osa haastateltavista oli löydetty perhekahvilasta, jossa käyvät ennen kaikkea pieniä lapsia kotona hoitavat äidit.

Taulukko 1. Haastatteluihin osallistuneet henkilöt ja kotitaloudet eri paikkakunnilla.

Paikkakunta	Mäntsälä	Veikkola	Asikkala	Yhteensä
haastateltavia (kotitalouksia)	11 (8)	9 (8)	4 (3)	24 (19)

Ryhmähaastattelut järjestettiin kesällä 2004. Ne pyrittiin pitämään osallistujille mahdollisimman hyvin sopivissa paikoissa: päiväkodeissa, asukastiloissa ja yhdessä tapauksessa yhden haastateltavan kotona. Ryhmähaastattelut tehtiin kaikki arki-iltaisina, klo 18–20. Osallistujia pyrittiin houkuttelemaan mukaan myös tarjoamalla iltapalaa ja lastenhoitomahdollisuus paikan päällä.

Haastattelut toteutettiin niin, että yksi tutkijoista toimi keskustelun vetäjänä ja toinen muistiinpanojen tekijänä. Haastattelujen teemarunko on esitetty liitteessä 2. Aluksi keskusteltiin osallistujien asumisurasta, odotuksista paikkakunnalle muutettaessa sekä näkemyksistä asuinpaikan hyvistä ja huonoista puolia. Sitten puhuttiin naapurien yhteistoiminnasta ja palveluista. Tämän jälkeen esiteltiin tarkasteltaviksi valitut innovaatiot kuvakorttien avulla; näistä osallistujat saivat valita itseään eniten kiinnostavat ja keskustella niiden mahdollisuuksista ja esteistä. Lopuksi puhuttiin tulevaisuudesta: missä ja miten osallistujat ajattelivat asuvansa vuonna 2030. Muistiinpanoja tehnyt tutkija esitti lopuksi yhteenvedon keskustelusta, jota haastateltavat saivat sitten vielä täydentää.

Haastattelut sujuivat kaiken kaikkiaan hyvin leppoisasti ja rentoutuneesti – olivathan kyseessä ihmisten omaa elämää lähellä olevat asiat. Osallistujilla oli paljon sanottavaa omasta asuinalueestaan, sen palveluista ja siitä, mihin suuntaan he toivovat sen kehittyvän. Samat aiheet puhuttivat myös ennen ja jälkeen haastattelun, ja osallistujat toivoivat, että tutkimuksen tuloksista tiedotettaisiin paikallisilla kanavilla.

Haastattelut nauhoitettiin ja nauhat purettiin myöhemmin teksteiksi. Haastattelujen lopuksi osallistujille jaettiin kyselylomakkeet palautuskuorineen kotona täytettäväksi.

Seuraavassa, tuloksia raportoitaessa, on haastateltavien tunnistettavuuden estämiseksi nimet ja tarvittaessa muut yksityiskohdat, kuten kadunnimet, muutettu.

3 Lapsiperheiden näkemykset omasta asumisestaan ja asuinpaikkakunnastaan

Tässä luvussa tarkastellaan haastatteluissa ilmenneitä näkemyksiä, kokemuksia ja mielipiteitä, joita haastateltavat ovat tuoneet esille keskusteltaessa asumisurasta, tulevaisuudensuunnitelmista, asuinalueen palvelutasosta ja naapureiden yhteistoiminnasta. Lisäksi käsitellään joitakin aikaisempia aihetta sivuavia tutkimuksia.

3.1 Muuttamisen motiivit

Hannu Kytö (2002) mainitsee tärkeimpinä syinä pääkaupunkiseudun kehyskuntien 2000-luvulla kiihtyneeseen muuttovoiton kasvuun pääkaupunkiseudun asuntojen hintojen nousun ja kehyskuntien paremman pientalotonttien tarjontatilanteen. Kehyskuntien asuntotarjonnan valikoima on myös laajempi kuin pääkaupunkiseudulla. Etenkin lapsiperheiden muuttosyissä heijastuu suomalaisen kaupunkiasumisen perusongelma, asumisen kohtuuton hinta ja siitä aiheutuva tilanpuute. Asumisympäristöön liittyvät arvostukset ovat myös muuttuneet. Muuttoon liittyy aina myös sekä yksilö- että joukkopsykologisia tekijöitä. Muutto valottaa ihmisen persoonallisuutta, ilmaisee uskollisuutta, paljastaa arvoja ja mieltymyksiä, jotka ovat saattaneet olla tiedostamattomia.

Luonnonläheisyys ja maaseutumaisen ympäristön hiljaisuus ja rauhallisuus tulivat esille kaikissa haastatteluissa tärkeänä muuttamispäätökseen vaikuttaneena tekijänä. Myös tiiviimmin rakennettuja alueita, kuten Kirkkonummen Veikkolaa ja Mäntsälän Anttilaa, kuvattiin maaseutumaisina. Pekkanen ym. (1997) toteavat julkaisussaan, että luonnonläheisyydellä on monta tärkeää roolia muuttoaikeiden syntymisessä ja maaseudulle vetävänä tekijänä. Luonto merkitsee kaivattua rauhaa ja vapautta. Luonnon merkitys tulee esille myös toimintamahdollisuuksina. Luonnolla vihreänä elementtinä on todettu olevan työelämän stressiä vähentävä vaikutus.

Lasten kasvattaminen maalla mainittiin tärkeänä muuton syynä melkein yhtä usein kuin luonnonläheisyys. Haastateltavat vertasivat maaseutua kaupunkiin kasvuympäristön sopivuutta kuvatessaan.

”No siis mä oon itse asias positiivisesti yllättynyt et mä oon... aina asunu niinku kaupungissa ja Helsingissä aikasemmin ja mietin sitä et miten tänne maaseudulle sitte sopeutuu ja... sellasta juteltiin mieheni kanssa tossa, et ei varmaan ois muutettukaan, ellei Anna olis syntynyt, et Anna oli kyl se tärkein pointti, et minkä takii me tänne muutettiin, ja... tosi hyvin oon viihtynyt, et tääl on tosi kiva olla kyllä lapsen kanssa, et on niinku rauhallinen elinympäristö et... kun vertaa et me asuttiin Töölönkadulla Helsingissä, et sieltä ku tultiin, niin muutos oli kyl suuri, mutta siis niinku positiivinen kyllä että, mukava tääl on, et kiva tehdä lapsen kans kävelylenkkejä ja olla ulkona ja käydä kaupassa...” (n)

”Ja varmaan kun on lapsia, niin ainaki mä luulen, et täällä on turvallisempi ja jotenkin terveempi kasvattaa lapset, et ei oo semmosta lähiömeininkiä, et se on ihan

kauheeta, ainakin minun mielestä, että laittaa lasta jonneki lähimpään asumaan, niin ei kiitos.” (n)

Heikkinen ym. (2003) ovat tutkineet maallemuuton tarjonnan toimijoita ja maallemuuttajamielikuvia. Tutkimuksen maalle muuttaneille (alueena osa Uuttamaata ja Päijät-Hämettä) suunnattu osio oli toteutettu kyselylomakkein. Maallemuuton syitä oli lomakkeessa tiedusteltu avoimin kysymyksin. Selkeästi eniten mainintoja oli ollut rauhasta tai rauhallisesta asuinpaikasta, joita oli esiintynyt melkein joka toisessa vastauksessa. Maaseutu turvallisena tai muuten hyvänä asuinpaikkana lapsille mainittiin lähes joka neljännessä vastauksessa (lapsiperheitä 55 % vastanneista). Joka kuudes oli ottanut esille kustannusseikat. Joka kahdeksas mainitsi asumisväljyyden. Osalla se, että on itse kotoisin maalta, oli vaikuttanut muuttopäätökseen. Myös puutarhanhoito mainittiin yhtenä tekijänä. Harvinaisempaa maallemuuton syynä oli ollut muuttaminen työn vuoksi, se esiintyi vain kahdella prosentilla vastanneista. Luonnonläheisyys oli mainittu joka seitsemännessä vastauksessa, mikä on yllättävän vähäinen määrä tämän tutkimuksen tuloksiin verrattuna. Eroja selittää osin erilainen tutkimusmenetelmä.

Omassa tutkimuksessamme maaseutumaisuuden ohella korostuivat myös yhteydet kaupunkiin tärkeänä seikkana. Matkaan kuluva aika korostettiin matkan pituuden sijaan. Julkisen liikenteen toimivuutta korostettiin Veikkolassa, josta on verrattain tiheällä aikataululla liikennöity linja-autoyhteys Helsinkiin.

”Niin, tästä tosiaan nopeesti... se meillä oli kriteerinä, et me lähettiin uutta asuntoa ettimään, niin lähdettiin siitä Ruoholahdesta ajamaan itään, pohjoiseen ja länteen ja katottiin mihin suuntaan pääsee pisimmälle... ja tänne pääsee...” (n)

”Moottoritie vetää tännepäin vissiin aika hyvin, ainakin mun mies käy Helsingin keskustassa autolla töissä joka päivä ja hänen mielestään tää oli ihan parhaimpia yhteyksiä.” (n)

”Hyvä kuitenkin, ku sitte taas niinku ehkä asuminen on tääl sit sen verran halvempaa, et se mahdollistaa kahden auton pitämisen, ni sitte taas ku omal autol pääsee ni täältä kestää keskusta saman verran, ku ruuhkassa kestää Haagasta bussilla keskusta.” (m)

Asumiseen ja asunnon hankintaan liittyvät kustannukset otettiin yllättävän harvoin esille niiden kuitenkin ollessa aikaisempien tutkimusten perusteella (esim. Kytö 1998, Heikkinen ym. 2003) tärkein motiivi maalle muuttoon. Edullisten hintojen on todettu olevan ratkaiseva asia asuinpaikan valintaperusteena. Vain kahdessa haastattelutilaisuudessa otettiin hinta esille.

”Kyl meilläki kieltämättä hinta...kin vaikutti tänne tuloon, että kuitenkin täällä vielä on, jonkun verran halvemmalla saa kun Espoosta ja Vantaalta.” (n)

”No mä oon muuttanu Espoosta, muutettiin silloin tähän. Asuttiin pienenä yksiosassa ja kolme henkeä, ei ollu rahaa ostaa isompaa asuntoa sieltä ja tultiin pikkasen kauas sitte.” (n)

Tilavamman asunnon tarve tuli esiin usein.

”No oikeastaan se suurin, miksi me muutettiin, oli se että haluttiin omakotitaloon, ja me haluttiin luon... niin kun väljemmille vesille, me asuttiin Martinlaaksossa silloin... oikeastaan se oli se suurin se, että oli semmonen oma rauha ja se, että on semmonen oma piha ja semmoset, niin ne oikeastaan täytyi.” (n)

”Sit me asuttiin yhdessä tos Töölöntorin vieressä Tykistönkadulla asuttiin kolme, reilu kolme vuotta me asuttiin siinä yksiössä, ja se oli niinku selvä homma, ettei todellakaan kaupunkiasumista ja sit yhtenä vaihtoehtona joskus sillon oli se, että... että josko jostain sitte hankkis tontin ja rakentais niinku tänne kehysalueelle...” (m)

Joissakin haastatteluissa mainittiin pienimuotoinen viljely ja yleinen puuhastelu. Tällaiset näkemykset tulivat enemmän esille maaseutumaisimmilla alueilla.

”Nii ja sit hyvänä puolena viel voi mainita ainaki sen, et ainaki mä koen eläväni silleen niinku aika kaksoiselämää, että... että täällä...mulla on duunihaalarit päällä, mä tuolla touhuan, niinku pidän paikkoja yllä ja, ja haen sora soranottamolta ja...(vastakohtana ansiotyölle).” (m)

3.2 Naapurien yhteistoiminta ja palvelutaso

Maallemuuttajista ainakin lapsiperheet näyttävät odottavan toimivaa kyläkoulua ja kauppaa. Myös erilaisesta yhteisestä toiminnasta on usein odotuksia. Maalle muuttaneet kuvaavat vapaa-aikaan liittyvien kaupunkipalveluiden korvautuvan erilaisella paikallisesta omaehtoisuudesta lähtevällä toiminnalla (Kytö 1998).

Tässä tutkimuksessa kartoitettiin naapurien yhteistoimintaa alueella ja alueen palvelutasoa omina teemoinaan haastatteluissa. Aiheet liittyvät olennaisesti haastateltavien arkielämään, ja ne herättivät runsaasti keskustelua.

3.2.1 Naapurien yhteistoiminta

Naapurien yhteistoimintaa esiintyi lähes kaikissa haastatteluissa. Vain henkilöt, jotka olivat asuneet paikkakunnalla vasta vähän aikaa, eivät kuvanneet kokemuksia naapuriavusta. Naapuriapua tapahtui enimmäkseen vain lähinaapurien kesken. Apu käsitti yleensä tavaroiden lainausta, silmälläpitoa ja lastenhoitoa.

”No olihan meilläki kun tehtiin kattoremonttia ni jostain ne peräkärriyt tänne ilmesty ja ei niist tainnu, niinku ne oli tääl niinku kuukausikaupalla ja niinku ei niist taidettu ees... (vaatia maksua).” (n)

”...lastenhoito on sitte vuoroteltu, et ku on tarvinnu käydä jossakin, niin voi sitte heittää muksut sinne ja... tulee vaan semmonen olo, että on niinku kiitollisuudenvelassa kaikille, mutta toisaalt kyl siin sitte pääsee niinku tasoihin aina... jonkun verran jotakin on, naapurissa on sähkömiestä ja putkimiestä ja tämmösii nii... sit on aina

välillä, että niistä on sitte välillä joutunu jotain maksamaan-kin, mutta kuitenkin, ettei tarvii välttämättä jotain pikkuhommaa sitte lähtee tilaamaan jostakin, et on voinu kyllä käydä hakemassa.” (n)

”Kyl se on aika varma tieto, et jos mä ilmoitan naapurille, et olemme lähdös viikonlopuksi pois, niin jos joku vieras auto tulee pihaan niin varmasti siitä ilmoitetaan..” (n)

Vaikka naapuriapu koettiin yleisesti ottaen myönteiseksi asiaksi, osa vastaajista otti esille haluttomuutensa solmia liian tiiviitä kontakteja naapureidensa kanssa. Oman yksityisyyden koetaan kärsivän, jos naapuruussuhteet ovat liian läheisiä.

”Lähinnä just kaikissa käytännön asioissa... tienhoidossa ja tämmösissä, niin pietään paljon yhteyttä... mutta en mä ainakaan hirveen paljoo enempää ees toivo... et kun on halunnu aika korpeen, niin se on ihan ei tarte tulla koputtelemaan oven taakse.” (n)

”No ei mun mielest, meil on niin hyvin (naapureiden yhteistoimintaa) et ei nyt voi kuvitella et jos viel enemmän ni sihtään taas jo...” (n)

”Ni sit alkaa jo ahdistaa [naurua].” (m)

Pekkanen (1996) toteaa tutkimuksessaan työssäkäynnin aiheuttavan sen, että perinteiset kylän toimintamallit eivät toimi (Kirkkonummen haja-asutusalueella). Naapuriapua on vielä, ainakin hätätilanteessa ja naapureiden olemassaolo lähiympäristössä luo turvallisuutta, ”katsotaan perään”. Lähinaapureita ei välttämättä tunneta ulkonäköä paremmin eikä naapureiden tekemisiä tiiviisti seurata, koska itse kuitenkin halutaan olla rauhassa.

Tässä tutkimuksessa naapuriapu näyttäytyi myönteisemmässä valossa. Vaikka yksityisyyšnäkökulma mainittiin, haastateltavat ilmaisivat kuitenkin tuntevansa nimenomaan lähinaapurinsa. Ryhmähaastattelu tutkimusmenetelmänä on saattanut vaikuttaa siihen, että joistakin teemoista, kuten naapuriavusta puhuttaessa, haastateltavat ovat voineet luoda ns. onnellisuusmuurin, ja keskustelu on saanut positiivisemmän sävyn kuin, mitä se saisi yksilöhaastatteluissa. Toisaalta tutkimuksen yksilöhaastatteluissakaan ei ilmennyt negatiivista suhtautumista naapuriapuun, vaan sopivassa määrin tapahtuvana se koettiin tavoiteltavaksi toimintatavaksi.

Muu yhteistoiminta

Tutkimuksessa ilmeni, että alueilla tapahtuva yhteistoiminta lähinaapureita suuremmassa mittakaavassa tapahtui lähinnä asukas- ja muiden yhdistysten (esim. urheiluseura, vanhempainyhdistykset) välityksellä. Kaikilla alueilla oli asukas-yhdistykset. Talkoita järjestetään kaikilla haastattelualueilla.

”...no jos ajattelee yhdistyksiä, niin täällähän on hirveästi, että tosi paljon yhdistykset ja vapaaehtoisvoimin tehdään paljon. Että monihan sanoo, että sen takia kunta jättää täällä tekemättä, kun täällä riittää niitä hulluja, jotka tekee ilmaiseksi sen homman. Niin kuntaa ei kiinnosta. Mutta että jotenkin semmonen... että ihmiset tykkää osallistua ja olla mukana.” (n)

Haastatteluissa kävi ilmi, että asukkaiden omalla aktiivisuudella on tärkeä merkitys silloin, kun alueelle halutaan uudistuksia tai uutta toimintaa. Asukkaat ovat päässeet vaikuttamaan elinympäristönsä kehittämiseen erityisesti yhdistysten kautta.

”Sillon ku mä tulin, nii mut vedettiin tähän kyläyhdistyksen mukaa, mä olin siinä sitte useamman vuoden, ja nyt sitte tietysti ku on lapsia päiväkodissa, nyt sitte toimin siellä... hirveesti mun mielestä täällä vanhemmat tekee... mut eihän tänne tuu mitää (ilman omaa aktiivisuutta).”
(n)

”Joo, joo on niinku aktiivisii ihmisii löytyy kyl ku ajattelee miten paljo ne on saanu aikaseks, just ton vanhan päiväkodin, vanhempainyhdistys siellä et sinnehän ei kiluja kaluja kunta pystyny tarjoon ni sitte järjestivät...”
(n)

”Täähän jossain vaiheessa tämä Veikkola oli sillai vähän niinku huumorilla tämmönen yhdistysten luvattu maa, et hyvä et täällä on, siis, mä en tiedä montako kymmentä yhdistystä, isompia ja pienempiä just että, se on kyllä semmonen, mikä tääl on.” (n)

Mainittakoon vielä esimerkkinä yhteistoiminnasta asukkaiden oman aktiivisuuden pohjalta syntynyt Veikkolassa toimiva alueella suosioita saanut äiti-lapsikerho, joka kokoontuu säännöllisesti ja on saavuttanut merkittävän osallistujamäärän.

3.2.2 Palvelutaso

Yhdyskunnan tiiviys ja kuntamuoto näyttää vaikuttavan siihen, mikä on asukkaiden kohtuullisena pitämä etäisyys eri palvelupisteisiin. Kuntien haja-asutusalueilla suhtautumisessa palvelujen saavutettavuuteen onkin havaittavissa selvästi suurempaa arvojoustoa kuin kuntien keskustaajamissa, joissa asuvat kotitaloudet haluavat palvelujen sijaitsevan huomattavasti lähempänä. Myös maaseutukunnissa asuvat tyytyvät kauempana sijaitseviin palveluihin kuin kaupungissa asuvat (Kytö ym. 2003).

Seuraavassa selvitetään haastateltavien näkemyksiä alueiden palvelutasosta. Kehyskunnat ovat palvelutason ja -rakenteen kehittymisen kannalta mielenkiintoista aluetta muun muassa nopean kasvuvauhdin ja suurten keskusten (pääkaupunkiseutu, seutukeskukset) läheisyyden takia.

Kaupalliset palvelut

Kaupallisten palvelujen tarjonnan ja väestön välinen suhde muodostaa eräänlaisen ”noidankehän”. Palvelujen tarjontaa ei ole ilman riittävää väestöpohjaa, sillä kaupallisten palveluyksiköiden toiminnan perusedellytys on kannattavuus ja väestöä ei ole ilman riittäviä palveluja (Tuorila 2002).

Tämän tutkimuksen haastatteluissa ei yleisesti ottaen haluttu omille asuinalueille liikaa (kaupallisia) palveluja. Kehyskuntien voimakkaasti kasvavilla asuinalueilla saattaisi olla väestöpohjaa monipuolisillekin palveluille, mutta haastattelujen

perusteella niitä ei välttämättä haluta alueille. Mielipiteet vaihtelivat voimakkaasta vastustuksesta lievään.

”Ne on sellasia arvostuskysymyksiä, mä, mua ainaki suututtaa sellanen, niinku vaikka rauhallinen kaveri oon, ni se saa mul niinku pinnan kiristymään sellanen, et jos ihmiset rakentaa esmeks tänne muuttaa nuori perhe tänne ihan tänne maaseudulle ja sit alkaa se valitus, et ku pitäis saada se päiväkotitoihin viereen ja koulu ja kaava ilman muuta, et saada lisää ihmisiä, et me saada ne palvelut tähän. Minkä takii ne muuttaa tänne...” (m)

”Mutta sitten taas... jos täytyy valita se, että tää pysyisi pienenä ja kivana paikkana tai sitten täällä olisi paljon palveluja, niin kyllä mä sitten ajan mieluummin (keskisuureen aluekeskukseen, matkaa n. 10 km) [naurua] hakemaan ne.” (n)

Alueella tai alueen läheisyydessä oleviin päivittäistavaramyymälöihin oltiin tyytyväisiä. Usein mainittiin, että riittää, kun saatavilla on toimiva elintarvikemyymälä. Käytännössä myymälät sijaitsivat automatkan päässä kaikilla tutkituilla alueilla, paitsi Veikkolassa niiden asukkaiden kohdalla, jotka asuivat kyläkeskuksen välittömässä läheisyydessä (kyläkeskuksessa on kaksi suurehkoa elintarvikemyymälää).

Kurhilassa, joka on siis haastattelun maaseutumaisiin paikka ja sijaitsee selkeimmin haja-asutusalueella, surraan kyläkauppojen häviämistä. Kehyskunnissa sijaitsevien tutkittujen alueiden haastatteluissa mainittiin, että pienten päivittäistavarakauppojen lisäksi suurilla marketeilla näyttäisi olevan kysyntää. Markettia ei haluttaisi asuinalueen välittömään läheisyyteen, vaan automatkan päähän.

”Jos nyt niinku koko paikkakunnan laajuudes ajattelee, ehkä tommonen isomman luokan marketti tohon moottoritien varteen. (m)

...

- Kylä tos varmaan montakymmentä tuhatta autoa ajaa päivässä moottoritietä, et kylä siellä varmaan tarvetta olis, eihän täällä ole ees mitään semmosta isoa markettia...(n)

- Eiköhän se oo vaan ajan kysymys kuitenkin et se on tulossa.” (n)

Maininnat muista kaupallisista palveluista, joita lähistölle haluttaisiin, vaihtelivat alueen taajamamaisuuden tai maaseutumaisuuden mukaan. Maaseutumaisimmat paikat haluttiin säilyttää ennallaan, mutta taajamamaisemmille alueille, kuten Veikkolaan, toivottiin kuntosalia, kahvilaa tai lounaspaikkaa. Pankkipalveluja pidettiin myös tärkeinä. Tiheimmin asutetuille alueillekaan ei kuitenkaan haluttu erityisen kattavaa palvelutarjontaa. Osassa haastatteluista tuli esille, että ymmärretään yritysten kannattavuuteen liittyvät seikat esteenä pienyritysten määrän kasvuun alueilla. Mäntsälän Anttilassa haastateltavat eivät halunneet oikeastaan mitään kaupallisia palveluja, vaikka aluetta voi luonnehtia taajamamaiseksi. Kioski sai kuitenkin jonkin verran kannatusta. Syynä oli Mäntsälän kirkonkylän läheisyys (kolme kilometriä), jonka palvelut koettiin riittäviksi ja helposti saavutettaviksi.

Kehyskunnissa asuvat haastateltavat käyttivät paljon Helsingin ja pääkaupunkiseudun suurten kauppakeskusten palveluja. Vastauksista voidaan siis päätellä,

etteivät alueiden asukkaat pääsääntöisesti haluaisikaan asuinalueelleen monipuolisia palveluja, vaan peruspalvelut riittävät. Eräiden tutkittujen alueiden asukasluku on yhtä suuri kuin useissa suomalaisissa kirkonkylissä, joissa palvelutarjonta on kuitenkin monipuolisempi.

”Mut aika vähän me on ylipäättään käyty (lähikeskudessa), mä en nyt tiä mikä palvelu, mä käyn melkein päivittäin Helsingissä, ni mä sit siellä hoidan semmosia niinku kaikki vaateostokset täntyyppiset ne on Helsingissä...” (m)

”...siis me emme kai kaipaa mitään vaateliikkeitä? (n)

- Ei. (m)

- Ei. (n)

- Mä en kuiteskaan käyttäis niitä palveluja, mä epäilisin, et siellä ois mulle semmosta, mitä mä haluaisin. (n)

- Ja täs on kuitenkin lähellä kaikki isot ostoskeskukset nii pääsee sitte.” (m)

”Nii, kahvila... ja oishan se tietenki kiva, jos tässä ois niinku tällasia kampaamopalveluja ja tällasia, mut mä en tiää, että tulisko niitä sitte käytetty kumminkaan... sitä on kumminki niin valikoiva... että sitä on tottunu käymään niinku siinä yhdessä ja samassa ja... (n)

- Nii, et jonkun verran kuitenkin sit siellä Helsingissä... (haastattelija)

- Nii, nii ku siellä sit sitä valikoimaa on kumminki sen verran enemmän että tota tarjontaa... et jos tähän tulis yks kampaamo lisää tai yks kosmetologi, ni en tiää, tulisko sitä sit kuitenkaan käytettyä, et... mun mielestä ku täs on nää oleellimmat palvelut, ni se riittää...” (n)

Palvelujen vähäisyydessä ja etäisyydessä nähtiin myönteisiä puolia myös lasten ja nuorten kulutuksen kannalta. Haastateltavat totesivat, että nuoret viettävät vähemmän aikaa kaupoissa ja kuluttavat vähemmän rahaa ”turhaan”: esimerkiksi kaipaavat vähemmän muotivaatteita.

Julkiset palvelut

Schulman ym. (1995) ovat tutkineet pääkaupunkiseudun pendelialuetta asumisen ja työn näkökulmasta. Heidän suorittamassaan kyselyssä saatiin selville, että kunnallisissa palveluissa ei olla kovinkaan valmiita seutuyhteistyöhön, vaan suurin osa asukkaista haluaa, että kunnalliset peruspalvelut olisivat saatavissa läheltä kotia.

Myös tämän tutkimuksen vastauksissa ilmenee se, että julkisilta palveluilta odotetaan toimivuutta, ja peruspalvelujen on oltava saatavilla alueella. Kun puhuttiin palveluista, julkisista palveluista keskusteltaessa esiintyi eniten negatiivisävyisiä näkemyksiä. Toisaalta otettiin esille lasten päivähoito- ja terveydenhuoltopalvelut, toisaalta taas kunnan teknisen puolen suunnittelu- ja kaavoitusasioita koskeva toiminta. Asukkaat arvostelivat myös liikuntatilojen tai -mahdollisuuksien vähäisyyttä. Kaavoitusasioissa seudullista yhteistyötä kuitenkin toivottiin aluesuunnittelun järjeistämiseksi, niin, että voitaisiin toimia yli kuntarajojen

seudun kokonaisuhyötyä ajatellen. Yleisesti ottaen julkisista palveluista puhuttiin enemmän kuin kaupallisista, ja ne otettiin esille useaan otteeseen haastatteluissa silloinkin, kun käsiteltiin muita teemoja.

Veikkolassa haastateltavat arvostelivat eniten lasten päivähoitoa ja terveydenhuoltoa.

”...tänne houkutellaan lapsiperheitä ja rakennetaan taloja lapsiperheille ja sit (neuvola)palvelut ei pysy perässä...” (n)

”Lähinnä terveydenhoito ja sitte nää itteensä lähellä olevat, lasten koulu ja päiväkotit (ei olla tyytyväisiä) ja on just nää, et jos aikuisten harrastamista, nii kyl se on ihan vapaaehtois pohjalla melkein ja kansalaisopiston, ettei oo tiloja.” (n)

Haastatteluissa tuli usein esille se, että alueiden ei haluttaisi enää laajenevan. Haastateltavat eivät esimerkiksi halua asuinalueilleen kerrostaloja, joiden ei koeta sopivan alueelle.

”Nii se on muuten yks jos tähän saa lisää viihtyvyydest...tää ei oo yhtään kerrostaloo. (m)

- Se on hyvä asia. (n)

- Se on mun mielest semmonen joka luo sitä... (m)

- Tänne oli tulossa, mutta kyläyhdistys teetätti uuden (suunnitelman) sillon. Olis tullu semmosia 70-luvulla suunniteltuja betonibunkkereita. (n)

- Joo. Nimenomaan ni just sellasii ni mä en, ei niinku missään nimes.” (m)

”...mieluummin mä ottaisin just sillee, ettei sitä väkeä tulisi kauheasti, että palvelut saisi nyt ajan tasalle, mutta ei tarvitsisi tulla sellasta, niinkun Klaukkala kakkosta, missä olisi sitten tota niin (liikaa) ihmisiä, sitä mitä lähti karkuun...” (n)

Maaseutumaisimmilla alueilla vastustettiin alueiden kaavoittamista taajamamaisemmiksi.

”Kyl tänne joo, ja siis uudisrakennuksii, tääl on semmonen osayleiskaava voimassa, jolla niinkun... siel on tietyt puitteet jonka mukaan saa rakentaa... Et täs nyt kovaa taistelua käydään silleen, kunnasta tulee tän alueen tää yleiskaavan tarkistus tälle vuodelle ja... kyläläiset haluaa ehdottomasti pitää tän tällasena ja kyläyhdistys yrittää sit niinkun boostata sitä ideaa sinne, et näin (ennallaan) me halutaan tän olevan...” (m)

Asikkalan Kurhila, joka sijaitsee varsinaisella maaseudulla kauimpana kaupunkikeskuksista, toivottiin taas lisää asukkaita kylään alueen elinvoimaisuuden säilyttämiseksi. Näin olisi, esimerkkinä julkisista palveluista, mahdollista säilyttää kylän koulu toimivana vastaisuudessaakin. Alueen toivotun kasvun haluttaisiin tapahtuvan niin, että olemassaolevaa rakennuskantaa hyödynnettäisiin mahdollisimman paljon.

Sähköiset palvelut

Haastatteluissa käsiteltiin myös sähköisiä palveluja. Keskusteluissa tuli yleensä ensin esille Internet-yhteyksien laatu ja hinta, sitten itse palvelujen käyttöaste ja näkemykset sähköisten palvelujen tasosta. Vain yhdessä haastattelussa pidettiin Internet-yhteyksien hankkimisesta ja ylläpitämisestä syntyviä kustannuksia hyväksyttävänä, muissa todettiin niiden olevan liian korkeat. Riittävän nopeat yhteydet olivat saatavilla kaikilla alueilla.

”Mitä te ootte mieltä näitten palveluiden hinnoista? Et onko se joskus este jonkun tällöisen sähköisen palvelun käytölle... (haastattelija)

- Henk kohtaisesti on, jos mä oon kolmatta vuotta kotona, ni en mä viitsi avata laajakaistaa sen takia, et mä pääsen harrastaa sinne jotain. (n)

- Se on aika kallis, itse asias me ollaan nyt vaihtamassa ilmeisesti halvempaan laajakaistaan. (n)

- Nii... se tulee nyt oleen halpa. (m)

- Joo et joku 10, 11 euroa kuussa, et täl hetkel se on 36 euroa ja se on aika hirveä summa et... meistäki vaan toinen on töissä että, et tota kyl se on... (n)

- Nii jos vertaa siihen hyötyyn et kuitenkin periaattees se on ihan sitä varten, et saa laskut maksettua, ni siihen nähdenhän se on 36 euroa kuussa on niinku aika... (m)

- On aika iso summa.” (n)

Internetin kautta käytettävissä olevista palveluista verkkokauppaa käsitellään myöhemmin tässä raportissa. Pankkipalvelut oli yleisimmin mainittu palvelu, jota haastateltavat käyttivät. Sen mainitsivat melkein kaikki, jotka yleensäkin käyttivät sähköisiä palveluja. Netin kautta tehtiin myös lehtitilauksia, kirjatilauksia, elokuvalippujen varausta ja hoidettiin kirjastoasioita. Jotkut haastatelluista käyttivät sähköisiä palveluja selkeästi monipuolisemmin kuin suurin osa.

”Mä hoidan kaikki mun työhön liittyvät kaikki verottajan ilmoitukset, kaikki eläkevakuutusasiat ja muut nää kuukausittain hoidettavat hommat, kaikki ne tapahtuu ihan tosi kätsästi sieltä ja kaikki palkanmaksut... kaikki kortit tulee nykyään postissa kotiin, ei tarvii mennä hakee konttorista, tai... pankkikortit, et mun mielest niinku toimii hyvin, ettei tarvii enää missään jonoissa paljoo seistä.” (m)

”Kyl meillä melkein eletään netin varassa, että mikä vaan tulee mieleen, niin aina ensimmäiseks, että mitä tästä on tarjolla...” (n)

Kritiikkiä saivat osakseen julkiset palvelut Internetissä. Muun muassa etätyötä tekevä haastateltava valitteli sitä, että niin työ- kuin yksityisasioissa viranomaisilta on vaikea saada tietoa käymättä itse paikan päällä. Lomakkeita löytyy Internetistä, mutta niitä ei voi allekirjoittaa eikä palauttaa sähköisesti. Sähköistä asiointia siis pidetään tärkeänä, mutta palveluissa on vielä kehittämisen varaa.

3.3 Kehittämistoiveet ja -tarpeet sekä tulevaisuudenkuvat

Kun haastateltavilta kysyttiin, missä he kuvittelevat asuvansa kymmenien vuosien päässä tulevaisuudessa, useimmat vastasivat että nykyisellä tai samankaltaisella alueella tai vielä maaseutumaisemmassa paikassa.

”...jos täytyy muuttaa, ni johonki tämmöseen samantaiseen, tää on hirveen siis tosi ihana alue ku tää on näin metsäistä ja tämmöst vaihtelevaa maastoo, tää ei oo pelkkää tasasta ni täähän on todella ihana paikka ja nää yhteydet on hyvät, tietysti jos tuo tie tulee nii tukkoon... autoja et se liikenne...” (n)

- Niin ehkä vois vielä rauhallisemmallakin paikalla sitte...” (n)

Toisaalta monet olivat myös valmiita muuttamaan kaupunkimaisempaan ympäristöön nykyisen vaihtoehtona.

”No siin pitäis olla palvelut varmaan lähellä. Lähel pääkaupunkii et en mä mihinkään enemmän maalle muuttais...” (n)

”No jos äkkirikastuminen tapahtuu, niin todennäköisesti me muutamme Espooseen meren rannalle, mutta siihe asti...” (n)

Tulevaisuuden palvelutarpeesta keskusteltaessa puhuttiin toisaalta lähitulevaisuuden kehitystoiveista, toisaalta ajateltiin pidemmälle tulevaisuuteen ja pohdittiin senioripalveluita osana vanhuusiän toimintaympäristöä. Julkisista palveluista edelleen tärkeinä painotettiin lasten terveydenhuoltoa ja päivähoitoa sekä kouluja. Alueiden väestörakenteen ollessa lapsipainotteista otettiin esille tarve panostaa tulevaisuudessa nuorisotoimintaan alueiden suurten lapsi-ikäluokkien varttuessa murrosikäisiksi. Myös erilaisten urheilu- ja liikuntamahdollisuuksien puute otettiin esille uudestaan tulevaisuuden palveluista puhuttaessa. Muista vapaa-aikaan liittyvistä toiminnoista mahdollisen kahvilan ja kioskin lisäksi keskusteltiin kylähenkeä luovista kylätapahtumista.

Vanhuusiässä ajatellaan tarvittavan kokonaisvaltaisesti elämänhallintaa tukevia palveluita. Vastauksista voineen päätellä, että iäkkäänä saatetaan haluta asua tiiviimmin rakennetussa ympäristössä. Toisaalta siivous-, terveydenhuolto- ja ateriapalveluiden turvin toivotaan olevan mahdollista asua myös vanhana väljemmin rakennetuilla seuduilla.

”Ruokapalvelu, siis yleensä siivous, ruoka, terveys, kaikki pitäis olla kävelymatkan päässä... et kuiteski kävellen sit huonokuntosenaki, siis tarkotan semmosena niinku et pystyy käveleen... ideaali olis, et ne ois kävelyetäisyyden päässä, ja sit samalla näkis ihmisiäki ettei mökkiydy vaan.” (n)

”Varmaan tarvii jo palvelutaloja ja muuta...” (n)

”Enemmän siivouspalvelua tai jotain semmosta, ikkunapesua, kun ei enää kykene siihen.” (n)

Tietotekniikan kehityskulkuun tulevaisuuden merkittävänä suunnannäyttäjänä luotti eräs yksilöhaastateltu.

”...kun 25 vuoden päästä ei oo edes mitään posteja, pankkeja, vaan ne on kaikki, ne on vaan bittejä... Totta-kai, sehän on ihan täysin selvää et 25 vuoden päästä todennäköisesti semmonen ylipäättään kaikki etätyö ja muu on aivan täysin eri tasolla ja täytyy toivoa, että ihmiset pystyis asumaan ympäri Suomen niinku haja-asutusalueella... ettei tarvii ihmisten muuttaa niinku kasvukeskuksiin tai et semmonen kasvukeskus-nimi on unohtunu sitte 20 vuoden taakse, et silloin oli semmost hullua, et kaikki ihmiset halus muuttaa kaupunkeihin...”
(m)

4 Ekotehokkaiden kulutusinnovaatioiden vastaanotto

Tässä luvussa käsitellään ryhmä- ja yksilöhaastattelujen perusteella syntyneitä käsityksiä siitä, mitkä lapsiperheille esittelemistämme toimintamalleista sopisivat parhaiten osaksi heidän arkielämänsä käytäntöjä. Haastatteluaineiston perusteella eritellään myös näiden innovaatioiden käyttöönoton esteitä ja edellytyksiä. Suhtautuminen esiteltyihin toimintatapoihin tai palvelumalleihin vaihteli jonkin verran paikkakunnan mukaan. Lisäksi ryhmähaastatteluissa esitettiin monenlaisia argumentteja innovaatioiden puolesta ja niitä vastaan.

4.1 Eniten mielenkiintoa herättäneet kulutusinnovaatiot

Kulutusinnovaatioilla tarkoitetaan tässä tutkimuksessa hajautuneeseen asuintapaan liittyviä, uusia kulutuskäytäntöjä edistäviä palvelu- ja toimintamalleja, jotka eivät ole vielä yleistyneet vakiintuneiksi käytännöiksi. Ne eivät ole täysin innovatiivisia sanan varsinaisessa merkityksessä. Tähän tutkimukseen tarkasteltaviksi on valittu sellaisia toimintatapoja, jotka on käytännössä mahdollista toteuttaa ja jotka vaikuttavat elinympäristön ja elämäntavan ekotehokkuuteen ja sosiaaliseen kestävytyteen. Ympäristömyönteisten kulutusinnovaatioiden idea on, että ne korvaavat tuotteita ja vähentävät ympäristökuormitusta aiheuttavia toimintoja sekä helpottavat käyttäjiensä päivittäistä arkea.

Haastattelun innovaatio-osuudessa haastateltaville esitettiin keskustelun tueksi teemakortit ja keskustelijoita pyydettiin kommentoimaan korteilla esiteltyjä palvelu- tai toimintamalleja haluamassaan järjestyksessä. Teemakorteilla esitellyt innovaatiot olivat:

1. Etätyö	10. Yhteinen palvelujen tuottaminen, esim. osuuskunta
2. Tietotupa/etätyöpiste	11. Järjestetty yhteisruokailu
3. Tavaroiden yhteiskäyttö	12. Yhteisiä talkoita
4. Tavaroiden vuokraus	13. Kimppakyyti
5. Yhteiset huolto- ja säilytystilat	14. Ruokapiiri
6. Harrastustilat	15. Verkkokauppa ja -asiointi
7. Yhteinen juhlahuoneisto ja vierasmaja	16. Tyhjä kortti vapaata ideointia varten
8. Yhteiset saunatilat	
9. Yhteinen kodinhoitaja, lastenhoitaja ja puutarhuri	

Esitellyistä innovaatioista harrastus- ja kokoontumistilat, kodin- ja lastenhoitopalvelut, etätyö, tavaroiden yhteiskäyttö ja kimppakyyti herättivät eniten keskustelua. Osuuskunta, ruokapiiri, verkkokauppa ja etätyöpiste kiinnostivat myös, mutta hieman vähemmän. Yhteisruokailu ja vapaa-ajan asunnon vuokraaminen eivät niinkään kiinnostaneet. Lapsiperheitä haastateltaessa näkyi myös, miten elämänvaiheen keskittyminen tuoreen perheen ympärille vaikutti joissain tapauksissa mielipiteisiin.

4.1.1 Yhteistilat: harrastustilat ja kokoontumistilat sekä kahvilat

Yhteiset tilat herättivät paljon kiinnostusta ja keskustelua. Kaikille tutkituille alueille on yhteistä harrastus- ja kokoontumistilojen puute. Yhdistystoiminta on aktiivista, mutta toiminnalle on vaikeaa löytää yhteisiä tiloja. Varsinkin nopeasti kasvavilla alueilla sopivia tiloja on vähän ja olemassa olevien rajallisten yhteisten tilojen käytöstä on syntynyt keskustelua. Asuinalueille kaivataan sellaista tilaa, jonne voi mennä ”itse tekemään”. Yhteinen toiminta nähdään positiivisena sosiaalisuutena. Versta tai tila, johon voi mennä tekemään käsitöitä, olisi toivottu. Alueen yhteiseen tilaan voisi yhdistää myös etätyöpisteen. Ongelmana yhteistilojen rakentamisessa on rahoituksen järjestäminen.

Eräänlaista kahvilatyypistä kokoontumispaikkaa toivottiin useassa haastattelussa. Monelta alueelta puuttuu paikka, jossa tavata muita ihmisiä, istuskella ja lueskella lehtiä. Erityisesti pientä lastaan kotona hoitavat äidit toivoivat voivansa mennä päivisin jonnekin tapaamaan toisia ja kahville tai lounaalle. Kotiäiteinä olevat ja aikaisemmin olleet kertoivat kaivanneensa kontakteja kodin ulkopuolella, ettei kaikki ”pyöri perheen ympärillä”. Keskusteluissa syntyi idea muuntuvasta ”olohuoneentyypisestä” monitoimitilasta, jossa alueen eri-ikäiset asukkaat voisivat toimia tilanteen mukaan. Tilaan voisi yhdistää monenlaisia toimintoja, ainakin kahvilan ja harrastustiloja. Yhteisten tilojen toimintoja voisi kehittää eteenpäin asukkaiden tarpeiden mukaan. Lapsiperheille tarvittaisiin tapaamisia niin, että lapsille olisi omaa toimintaa ja aikuiset saisivat ”hengähtää”. Seuraavassa lainauksessa haastateltava kuvaa monitoimitilan toimintoja:

”Et se mitä mä kaipaisin nyt henk.koht. ois sellain niinku kahvila, et siin ois vähän kaikkee mukana, et niinkun sinne pääsis äidit lapsinee päivällllä, ketkä on kotona, ne vois mennä sinne ja se ois tavallaan tällain olohuone, et missä vois tavata toisii. Koululaisii jotka vois tulla koulun jälkeen, sit siel vois olla joku yläastealaiset kerätä rahaa myymäl siel jotain kahvia ja pullaa, niinku vähän sellast, mis vanhuksii ehkä vois tulla käymään, no ne kaipaa pikkulapsii, tai tällasii niinku mummo, monella on mummokuume ja ei oo, omat lapsenapset on jossain tuhannen kilometrin päässä niinku tommosii, niinku tällast toimintaa, mikä ois vähä niinku sekamelskaa kaikkee, et se ois niinku semmonen. En tiää, kuinka vaikee toteuttaa, mut että. Ei sellasii oo varmaan missään.” (n) ryhmähaastattelu

Keskustelijat arvelivat, että alueille voisi tulla lisää palveluita ja harrastusmahdollisuuksia, koska muuttoliikkeen vuoksi ”volyyymia” tulee kokoa ajan lisää. Kuitenkin olemassa olevat puitteet ja rajalliset tilat vaikeuttavat toiminnan kehittämistä. Monitoimitaloa toivottiin, mutta todetaan, että sitä ei välttämättä ole varaa rakentaa kunnan rahatilanteen vuoksi. Kunnan tuella tapahtuvaa toimintaa haluttaisiin lisää, koska yksityisen tarjoamat palvelut ovat kalliimpia. Pienyrittäjyyttä haluttaisiin lisää, esimerkiksi leipomo olisi tervetullut. Keskustelijat päätyvät kuitenkin siihen, että leipomokahvila täytyisi varmaankin perustaa itse.

Maaseutumaiselle asuinalueelle haluttaisiin paikka, jossa voisi tavata muita ihmisiä ilman, että tarvitsee välttämättä mennä toisen kotiin. Paikan ei tarvitsisi olla auki koko viikkoa ja se voisi toimia vaikkapa kirjastoauton yhteydessä.

Samalla todettiin, että kokoontumispaikan järjestämiseksi tarvittaisiin jonkun muun tahon aktiivisuutta, koska ”kyläaktiiveilla” ei ole mahdollisuutta sitä järjestää. Yhteiskäyttötila voisi toimia myös yhteisenä korjausverstaana, jolloin jokainen ei tarvitsisi omaa tilaa. Lisäksi samassa tilassa voisi olla muitakin toimintoja, kuten seuraavasta keskustelusta ilmenee:

Vastaaja: Niin, siel vois vaikka olla sellanen joku puuverstas ja ompelupaja ja kangaspuita ja kaikkee sellast mitä. Se vois olla se harrastustilat ja se yhteis-ruokailuki vois olla siel samas paikas ja

Haastattelija: Mm. Eli seki ois kiinnostava se yhteis-ruokailuajatus...

Vast.: Nii. Tämä yhteinen palvelujen tuottaminen...

Haast.: Mm...

Vast.: Nämä yhteiset kodinhoitajat ja lastenhoitajat, ni näähän liittyy samaan...

(myöntelyä) (ryhmähaastattelu)

Yhteiset huolto- ja säilytystilat

Tekemiemme haastattelujen perusteella yhteisiä huolto- ja säilytystiloja ei kaivata, ainakaan jatkuvasti. Ei kuitenkaan ole ”hullumpi idea”, että olisi vuokrattava varastotila, johon voisi viedä tarvittaessa tavaroita säilytykseen. Erityisesti muutto- tai remonttitilanteita varten olisi hyvä olla jokin väliaikaisesti vuokrattava säilytystila. Eräs haastateltava oli etsinyt vuokrattavaa tilaa tällaiseen tarpeeseen, mutta sopivaa ei ollut löytynyt. Jotkut haastateltavista kokevat tarvitsevensa lisää säilytystilaa, mutta samalla todetaan, ettei kukaan voisi sillä bisneksellä elää. Tavarat täytyy säilyttää ”lukittujen ovien takana”, vaikka ollaan maalla. Toisaalta kaikki eivät usko tarvitsevensa tavaroiden säilytysmahdollisuutta: ”*en mä ainakaan itse näe, että mä niinku lähtisin viemään minnekään*” (n), yksilöhaast. Toisaalta koetaan, että kaikilla on jo tarpeeksi tilaa, eikä yhteisiä säilytystiloja koeta tarpeelliseksi. Huolto- ja autohalli olisi yhteisiä tiloja parempi idea. Toisaalta verstaastilojakin löytyy monilta tai tarvittaessa naapurin tiloja voi lainata.

Yhteinen juhlahuoneisto ja vierasmaja

Tutkimillamme paikkakunnilla yhteisiä juhlaikäyttöön soveltuvia tiloja on olemassa, mutta niitä ei paljoakaan käytetä. Yhteisten tilojen käyttäminen on ”kiinni omasta aktiivisuudesta”. Vierasmajoitustakin on tarvittaessa saatavissa maksua vastaan. Vierasmajoja ei välttämättä tarvita, koska kaikilla on riittävästi tilaa vieraiden majoittamista varten.

Yhteiset saunatilat

Yhteiset saunatilat eivät erityisemmin kiinnosta haastattelujen osallistujia. Tutkimillamme alueilla on jonkin verran esimerkiksi yhdistysten saunatiloja, joita lämmitetään tarpeen mukaan. Toisaalta ihmisillä on runsaasti omiakin saunatiloja, eikä yhteisiä siksi tarvita. Yhdellä alueista on kylän yhteinen saunamökki, mutta se on kaukana ja vain satunnaisessa käytössä. Haastateltavat ovat kuitenkin sitä mieltä, että jos olisi hyvä yhteinen sauna, niin sitä voisi käyttää, lisäksi samaan yhteyteen voisi liittää muitakin yhteiskäyttötiloja.

Yhteistilat ja pinta-alatarve

Haastateltavilta kysyttiin, vähentäisivätkö yhteiset tilat oman asunnon pinta-alatarvetta. Suhtautuminen oli lähestulkoon negatiivista. Lisääntynyt tila on ollut monille yksi maallemuuton päämotiveista ja siksi pinta-alasta ei oltaisi valmiita tinkimään, vaikka käytössä olisikin yhteisiä tiloja. Erityisesti nopeasti kasvavilla alueilla useat haastateltavista suunnittelevat asuntojensa laajentamista. Joissakin keskusteluissa haastateltavat eivät usko siihen, että alueen yhteistilojen lisääntymisen vähentäisi yksityisasuntojen tilantarvetta. Maaseutumaisemmalla haastattelupaikkakunnalla ollaan hieman myönteisempiä idealle, mutta toteuttamista rajoittaa jo olemassa oleva rakennuskanta. Yhteiset pesulat olisivat käytännöllisiä, mutta toisaalta kaikki asuvat melko erillään toisistaan. Osa haastateltavista olisi teoriassa valmis tinkimään asuinpinta-alasta, toiset kokevat asuntojensa olevan jo valmiiksi ahtaita. Kaikilla alueilla tila ei ole niukka hyödyke. Haastateltavat kuitenkin uskovat, että lähiötyyppisillä alueilla kaupungissa yhteistiloille voi olla tarvetta. Jotkut kokevat, että nykyinenkin asunto on liian pieni, eikä yhtään ylimääräistä tilaa ole. Pienemmässä asunnossa toki tultaisiin toimeen, mutta keskustelijat totesivat, etteivät ymmärrä, miten se hyödyttäisi ja auttaisi. Huomionarvoista lienee, etteivät keskustelijat yhdistä pienentynyttä asuinpinta-alaa energiansäästöön tai ylipäänsä kestäväen kulutuksen edistämiseen. Ympäristönäkökulma jäi yhteistilojen kohdalla keskustelun ulkopuolelle.

4.1.2 Yhteinen lastenhoitaja, kodinhoitaja ja puutarhuri

Useissa haastatteluissa tuli esille, että lapsille kaivataan iltapäiväkerhotoimintaa. Lastenhoito toimii kyllä epävirallisesti naapureiden kesken, mutta hoitoon olisi hyvä olla jokin luvarallinen paikka. Iltapäiväkerhotoimintaa on eräällä paikkakunnalla yritetty käynnistää, mutta tarpeeksi suurta ryhmää ei saatu kokoon, eivätkä vanhemmat olleet valmiita maksamaan toiminnasta. Kunta ei ole suostunut siihen, että perhepäivähoitajat hoitaisivat koululaisia iltapäivisin. Maaseutumaisella alueella on yritetty käynnistää yhteistä rinkiä tai kyläpiikaa sekä kyläpalvelupistettä, mutta kumpaakaan toimintaa ei olla saatu vielä käynnistettyä. Kyläpalvelupisteen suunniteltiin toimivan päivisin ryhmäperhepäiväkotina ja iltaisin kahvilana ja kokoontumistilana. Kyläpalvelupistettä ei voitu toteuttaa olemassa olevissa tiloissa palotarkastuksessa ilmenneiden korjausvaatimusten vuoksi.

Haastateltavien mielestä toimintaa ja palveluja pystyttäisiin järjestämään paljon paremmin, jos kunnan asettamia hallinnollisia rajoituksia ei tarvitsisi huomioida. Joitakin toimintoja, kuten ruuan kuljetuksen vanhuksille ja kouluihin, voisi yhdistää, mutta kunnan hallinnollisten rajojen takia se ei ole mahdollista. Todetaan, että monet esitellyistä innovaatioista ovat sellaisia, joiden toteutumiseksi olisi löydettävä toimintatavat, jotta asioita ylipäänsä pystyttäisiin edistämään.

Kylätalkkari-toimintaakin oli yhdellä alueella suunniteltu, mutta toiminnan käynnistäminen ei onnistunut. Kylätalkkarilla tarkoitetaan mm. asumisapua, joka olisi suunnattu vanhemmille ihmisille. Palvelulla hoidettaisiin raskaimmat työt pientä maksua vastaan, jotta vanhuksat pystyisivät asumaan pidempään kotona. Suunniteltiin, että muutkin voisivat halutessaan vuokrata kylätalkkaria. Suunnitelma ei toteutunut, koska toimintaan ei ollut riittävästi halukkuutta. Myös alueen omakotiyhdistyksen toimintaa kuvattiin hankalaksi alueen laajuuden vuoksi. Välimatkat ovat pitkiä ja omakotiyhdistyksen toiminta muutenkin suppeata. Kun haastateltavilta kysyttiin kylätalkkaritoiminnan toteutumisen edellytyksistä, asuk-

kaat kokivat, että pienemmällä ja suppeammalla alueella palvelulle voisi olla enemmän kysyntää ja toteutusmahdollisuuksia.

Yhteinen kodinhoitaja, lastenhoitaja tai puutarhuri kiinnostivat monia. Erityisesti perheen kasvaessa palvelu olisi tervetullut. Kustannusten kannalta paras vaihtoehto olisi, että palvelu pystyttäisiin järjestämään yhteisesti. Eräs haastateltava oli yrittänyt järjestää yhteistä, kiertävää lastenhoitajaa tuttavansa kanssa, mutta erilaisten työaikojen yhteensovittaminen osoittautui hankalaksi. Koska kodinhoitopalvelua ei ole tarjolla, lastenhoitoa on tarpeen tullen vuoroteltu perheiden kesken, josta syntyneen ”kiitollisuudenvelan” jotkut kokevat kielteisenä.

Haastateltavien mielestä yhteistä kodinhoitoa varten pitäisi olla foorumi, jonka kautta kodinhoitoapua voisi tarvittaessa tilata. Palveluun ei tulisi olla velvollisuutta osallistua, vaan se joustaisi ikään kuin tarpeen mukaan. Olisi kuitenkin hyvä olla paikka, jonka kautta saisi tarvittaessa kontaktin palveluntarjoajiin. Toisaalta joidenkin haastateltavien mielestä kodinhoitopalveluja on tarjolla riittävästi, mm. Mannerheimin Lastensuojeluliiton lastenhoitopalvelut. MLL ei kuitenkaan pysty tarjoamaan lastenhoitopalvelua päiväsaikaan, jolloin sitä myös tarvittaisiin. Myöskään kunta ei ole pystynyt vastaamaan tähän tarpeeseen.

Kodinhoitopalvelua haluttaisiin hyödyntää. Haastateltavan kokemuksen mukaan halukkaita ”asiakkaita” tällaiselle palvelulle löytyisi paljon. Ulkopuolinen apu vähentäisi kotitöihin liittyvää riitelyä ja lisäisi perheen yhteistä aikaa. Hyvänä puolena mainittiin myös toiminnan työllistävä vaikutus. Yhdellä haastattelualueella on yritetty löytää kiertäväksi kodinhoitajaksi sopiva henkilö, mutta tässä ei ole onnistuttu. Kodinhoitopalvelujen käyttäminen koettiin kalliiksi verovähennys-oikeudesta huolimatta: *”ei ole oikein varaa siihen”*. (n) ryhmähaast. Toiminnan käynnistämiseen on olemassa kynnys: *”Mutta sen askeleen ottaminen on kuitenkin aika....Ihmiset olisivat aika kiinnostuneita.”*(n) ryhmähaast. Talosta taloon kiertävä kodin- ja lastenhoitaja olisi ideologialtaan sopiva maaseutuasumiseen – eräs haastateltava perustelee: *”mahtavaa lastentarhakompleksia tohon risteykseen vaan tällainen itse järjestetty systeemi.”* (n), yksilöhaast. Haastateltavista kuulostaa oikein järkevältä, että lastenhoidon kustannukset jaettaisiin.

Yhteinen puutarhuri sai useammassakin haastattelussa myönteisen vastaanoton, joku oli käyttänytkin palvelua. Joillekin puutarhanhoito on mieluisa harrastus, eikä puutarhuria kaivata.

4.1.3 Etätyö ja etätyöpiste

Etätyöhön suhtaudutaan lähestulkoon kaikin puolin positiivisesti. Kaikille se ei ole työn luonteen vuoksi mahdollista, ja osa ei haluaisi tehdä etätyötä, vaikka siihen olisi mahdollisuus. Osa haastateltavista tekee tai on tehnyt etätyötä ja jotkut heistä haluaisivat siirtyä etätyöntekijöiksi. Osa-aikainen etätyön tekeminen, ”toimistohommien hoitaminen kotoa”, olisi haastateltavien mielestä toimivin vaihtoehto. Ihanne olisi mennä kerran viikossa töihin hoitamaan niitä asioita, joita ei voi kotoa hoitaa.

Etätyöhön oli jonkin verran halukkuutta, mutta siihen siirtyminen vaatii järjestyjä työpaikoilla. Etätyöhön siirtymiseen vaikuttaa työntäjän suhtautuminen ja monen mielestä käytäntöä pitäisi tukea. Etätyö on ”organisointikysymys”. Haastateltavat eivät osanneet vielä sanoa, missä määrin ja millä aikataululla etätyöhön ollaan heidän työpaikoillaan siirtymässä. Etätyö vaatii nopean nettiyhteyden ja

mahdollisesti myös sähköisten neuvottelumahdollisuuksien paranemista. Oletettiin, että etätyö yleistyy tulevaisuudessa.

Rutiininaiset työt sopivat kotona tehtäviksi, mutta kokouksia ja yhteistyötä vaativaa suunnittelua ei voi tehdä kotoa käsin, ennen kuin sähköiset neuvottelumahdollisuudet parantuvat. Etätyön huonoina puolina nähtiin työpaikan sosiaalisten suhteiden puuttuminen ja työn ja vapaa-ajan erottamisen ongelmat. Etätyöpiste olisi toivottu, koska kotona on hankala hoitaa työasioita. Työpuheluiden hoitaminen kotona häiritsee perhettä, eikä kotona ole täydellistä työrauhaa. Parhaiten tilapäiseen käyttöön soveltuisi tila, jonka voisi vuokrata vähäksi aikaa tarvittaessa ja jossa voisi samalla tavata myös muita ihmisiä. Etätyöpisteessä tulisi olla hyvät Internet-yhteydet ja faksi. Eräs haastateltava näki etätyön yleistymisen esteenä sen, että ihmisiä pitäisi vahtia.

Etätyön yleistymisen vaikutus matkustamisen ja auton käytön määrään

Haastateltavilta kysyttiin, ovatko he sitä mieltä, että etätyön lisääntyminen vähentäisi auton käyttöä. Yleinen mielipide oli, että etätyö vähentäisi auton käyttöä ainakin työmatkojen verran. Monet olivat myös sitä mieltä, että kotitaloudessa ei tarvittaisi enää kahta autoa. Maaseutumaisella alueella asuvat kokivat, että auton käyttö vähenisi, vaikka julkisten liikenneyhteyksien vuoksi alueella ollaan melko riippuvaisia yksityisauton käytöstä. Kokonaan ilman autoa ei tulisi toimeen. Eräässä haastattelussa tuli esille myös se, että auton käyttö on myös asennekysymys. Erään haastateltavan mies haluaa kulkea autolla periaatteen vuoksi, vaikka hänellä on lyhyt työmatka. Puoliso kuvailee: ”*Se on niin rakas se auto, miehillä enemmän, pitää mennä autolla.*” (n) yksilöhaast. Ihmiset ovat myös ”autossa kiinni” ja se on erään haastateltavan mielestä raivostuttavaa. Pitkät lomatmatkat on perheellisen kuitenkin vaivattomampaa ja edullisempaa hoitaa omalla autolla.

4.1.4 Tavaroiden yhteiskäyttö ja vuokraaminen

Tavaroiden yhteiskäyttö ja vuokraaminen herätti kiinnostusta ja keskustelua kaikissa haastatteluissa. Osalla haastateltavista oli kokemusta tavaroiden lainaamisesta, mutta kunnolla organisoitua lainaus- tai vuokraustoimintaa ei ole millään tutkimistamme alueista kaupallisia konevuokraamoja lukuun ottamatta. Joillakin alueilla tavaroiden yhteiskäyttöä on harkittu ja jopa kokeiltu. Muutamat haastateltavista olivat lainanneet tavaroita taloyhtiöltä nimellistä korvausta vastaan.

Haastatteluissa esitettiin useita mielipiteitä tavaroiden yhteiskäytön puolesta ja vastaan. Yhteiskäyttöön soveltuisivat parhaiten sellaiset koneet ja laitteet, joita tarvitaan vain satunnaisesti ja joita ei välttämättä haluta omalle tontille tilaa viemään. Keskusteluissa mainittiin toistuvasti samoja laitteita, jotka haastateltavien mielestä sopisivat erityisen hyvin yhteisesti käytettäviksi. Tällaisia usein mainittuja laitteita olivat lumilinko, oksasilppuri, puutarhajyrsin, peräkärry ja ruohonleikkuri. Myös vene ja kanootti voisivat olla yhteisiä. Juhlia järjestettäessä suurien astiastojen lainaaminen on järkevä vaihtoehto. Myös harvemmin tarvittavia harrastusvälineitä voisi olla yhteisomistuksessa. Lainattavien tavaroiden tulisi kuitenkin olla sellaisia, jotka kiinnostaisivat mahdollisimman monia ja joista olisi hyötyä mahdollisimman monelle.

Lainattavien tavaroiden käyttäjämäärä ei saisi olla liian suuri. Keskustelussa päädyttiin siihen, että yhteiskäyttö toimisi parhaiten pienellä alueella, esimerkiksi saman tien varrella asuvien kesken. Tavaroiden yhteiskäytön edellytys on jokin aktiivinen taho. Lainaustoiminnan organisointiin tarvitaan puuhaihmissä ja toiminnan ylläpitämisessä on oma vaivansa: *"....sit jost tuota täs ruvetaan pyörittämään vastaavaa toimintaa niin... sit jonku täytys tosiaan jaksaa, jaksaa veivata sitä ja niin pois päin... (n) ryhmähaastattelu"*. Eräällä haastattelupaikkakunnalla on suunniteltu, että suuremmalla alueella voisi perustaa osuuskunnan ja sieltä olisi mahdollista lainata koneita. Jonkun mielestä lähellä oleva Rakentajain konevuokraamo "ajaa saman asian".

Yhteiskäyttöön sisältyy vastuunjaon ongelma. Huollon ja korjauksen järjestäminen ja kustantaminen on tärkeää. Lainaustoiminnan edellytyksenä on se, että laitteet ja tavarat ovat lainauskelpoisessa kunnossa. Ongelmana nähtiin, jos joku rikkoo laitteen: *"Niin ja sit kaikki jupisee ja kaikki vihaa toisiaan... sit se on Iranin ja Irakin välinen sota (tällä alueella)." (n) ryhmähaast.* Todetaan, että: *"Ihminen on vaan sellanen."*(n) ryhmähaast. Toimintaa hoitamaan tarvittaisiin sellainen henkilö, joka huolehtii tavaroista ja laitteista ja joka valvoisi lainausta. Jonkun pitäisi joka kerta tarkistaa, että lainattavat tai vuokrattavat tavarat ovat kunnossa. Jotkut haastateltavista ovat hyödyntäneet konevuokraamoja, mutta liiketoimintamainen tavaroiden vuokraus on kuitenkin huonompi vaihtoehto kuin tavaroiden yhteiskäyttö. Konevuokraamojen hinnat ovat niin korkeita, että vuokraamisen sijasta kannattaa harkita laitteen hankkimista omaksi. Vuokraus olisi joidenkin haastateltavien mielestä yhteiskäyttöä parempi vaihtoehto. Konevuokraamosta vuokraamiseen kynnys on korkeampi hintojen vuoksi, silloin tulee helpommin harkittua laitteen ostamista omaksi. Toisaalta vuokraustoiminta ei välttämättä olisi kannattavaa ja siitä joutuisi maksamaan veroja. Lainauksessa pitäisi olla jokin pieni summa, jotta lainaaja ottaisi vastuun lainattavasta tavarasta. Jonkun mielestä myös laitteita vuokraava firma voisi tulla kyseeseen, kunhan hinnat eivät nouse liian korkeiksi.

Tavaroiden yhteiskäytön esteenä on erään mielestä se, ettei kauhean laaja yhteisten tavaroiden käyttö sovi suomalaiseen mentaliteettiin: *"Ehkä mä kuitenkin luulen, et se ei tähän suomalaiseen mentaliteettiin oikein kuulu sellainen kauheen laaja yhteisten tavaroiden, suomalainen tykkää et sil on omat vehkeet..." (m) ryhmähaastattelu.* Joissakin ryhmähaastatteluissa ryhmähaastattelussa tavaroiden yhteiskäyttöön suhtauduttiin negatiivisemmin. Ei uskota että, yhteiskäyttö toimisi *"sit kuitenkin"*, vaikka *"kaunis ajatushan se toki olis, mutta..."*.

Tavaroiden yhteiskäytön vaikutus ihmisten itse omistamien tavaroiden määrään

Haastateltavilta kysyttiin, ovatko he sitä mieltä, että tavaroiden yhteiskäytön ja vuokraustoiminnan lisääntyminen voisi vähentää omien tavaroiden määrää ja tarvetta. Haastatteluissa esiintyi monenlaisia mielipiteitä asiasta. Yleisesti ottaen oltiin sitä mieltä, että toimiva yhteiskäyttö voisi vähentää nimenomaan harvemmin tarvittavien ja kalliimpien koneiden ja laitteiden määrää. Toimivan yhteiskäytön edellytyksinä olisivat hyvä organisointi, lainaushintojen kohtuullisuus ja selkeät säännöt. Lainaushintojen tulisi kattaa laitteiden hoito- ja huoltokulut. Lainaustoiminta ei kuitenkaan saisi olla varsinaista liiketoimintaa.

Joidenkin haastateltavien mielestä yhteiskäyttö vähentäisi varmasti tavaroiden määrää: *"aika monelta jäisi ostamatta"*. Toisaalta joidenkin mielestä yhteis-

käytettävät tavarat olisivat enemmänkin sellaisia ”ylimääräisiä”, joita ei välttämättä tulisi itse hankittua, jolloin yhteiskäyttö ei merkittävästi vaikuttaisi ihmisten omistamien tavaroiden määrään. Erään haastateltavan mielestä yhteisomistus toimisi niin, että kokeiltaisiin sellaista, mitä ei ole itsellä ja hankittaisiin se sitten kuitenkin myöhemmin omaksi, koska *”on se vähän, kun on perisuomalainen”*. (n) Asenne-muutoksen myötä tavaroiden yhteiskäyttö voisi vähentää tavarain määrää, koska aina ei välttämättä tule ajatelleeksi kaikkia tavaroita mahdollisesti yhteisomistettavina. Tällä nykyasenteellisuudella yhteisomistettavat tavarat olisivat ns. ylimääräisiä tavaroita. *”Tavallaan jos se on olemassa se systeemi ja kulttuuri, nii kyl kai sillon toimis...”* (m) yksilöhaast. Yhteiskäytöstä keskusteltaessa mainittiin myös toimintatavan ympäristöystävällisyys, jota perusteltiin kotitalouksien omistamien tavaroiden määrän vähenemisellä.

4.1.5 Kimppakyyti

Haastateltavat kuvasivat kimppakyytiä mm. seuraavin ilmauksin: *”hyvä systeemi”*, jolla pääsee *”ovelta ovelle”*, *”olisi kauheen hyvä jos järjestyisi”*, *”järkevää ja ekologista, mutta suomalaiselle luonteelle vähän vaikeeta”*. Jotkut ovat kokeilleet kimppakyytiä työkavereiden kanssa. Näkemykset kimppakyydin järkevyydestä ja edullisuudesta vaihtelevat paikkakunnittain. Maaseutumaisella alueella kimppakyyti koettiin bussia kalliimmaksi, kun taas toisilla alueilla oltiin päinvastaista mieltä.

Kimppakyytitoiminnan esteinä nähtiin työaikojen yhteensovittaminen. Jotkut haastateltavista kokevat, että kimppakyyti on hankalaa ja liian rajoittavaa, koska joutuu odottamaan toisia. Joku toteaa, että ihmiset ovat itsekkäitä ja mieluiten kuljetaan omalla autolla. Ei välttämättä löydy tarpeeksi kiinnostuneita. Kimppakyyti on sitovaa, eivätkä samanhenkiset ihmiset kohtaa. Oma joustavuus ei riitä ja koetaan, että toiset ihmiset ”kärsivät” liikaa: *”Tuntuu, että tarvits sitä omaa”*, *”Ehkä joillekin se koko ajatus on vaikea”*.

Jotkut haastateltavista ovat sitä mieltä, että kimppakyytiä käytettäisiin enemmänkin, jos olisi sama työmatka. Ei uskota, että kimppakyyti voisi toimia ventovieraiden kesken, vaan kimppakyytiläisen pitäisi olla työkaveri. Kyytien järjestämistä hankaloittaa se, että ihmiset hajaantuvat eri suuntiin ja joku toteaa, ettei tunne ketään, joka olisi menossa samaan paikkaan. Kimppakyytitoiminnan järjestäminen vaatii tietoa siitä, minne muut ovat menossa. Kimppakyydeistä on ilmoitettu jonkun verran, mutta erillinen kimppakyytipalsta olisi hyvä. Joidenkin haastateltavien mielestä kimppakyytitoimintaan pitäisi kannustaa enemmän ja tiedotustoimintaan olisi hyvä lisätä: *”siitä tiedostahan se aina lähtee”* (n). Esimerkiksi kylätyöntekijä voisi koordinoida kimppakyytitoimintaa.

Kimppa-autosta (monen talouden yhteisesti omistama auto) todettiin, että kiinnostuneita oli vaikea löytää. Monissa haastattelussa toistui sama ajatus siitä, että kimppakyytiä pitäisi erityisesti lisätä lasten kuljetuksissa. Tästä kuitenkin pitäisi sopia toisten vanhempien kanssa.

4.1.6 Ruokapiiri

Ruokapiiri olisi erittäin hyvä ajatus monen haastateltavan mielestä, kaikkia se ei kuitenkaan kiinnosta. Ruokapiirit toiminnan hyvinä puolina nähdään se, että tuotteet

saadaan suoraan viljelijöiltä ja ne koetaan puhtaammiksi, eivätkä ne seiso varastossa turhaan. Ruokapiiritoiminta kuitenkin selkeästi vaatii puuhaihmissen, jonkun joka aktiivisesti kerää tilaukset piiriin kuuluvilta ja vastaa ruokien jakamisesta. Ruokapiiritoiminta ei kuitenkaan hoidu itseksensä, vaan sen käynnistäminen ja ylläpitäminen vaatii vaivannäköä. Maaseutumaisella alueella ollaan mukana lähiseudulla toimivassa ruokapiirissä, josta saa erikoisia tuotteita ja luomua. Ruokapiiritoiminnan järjestäminen omalla alueella olisi lisävaiva. Joillakin alueilla harrastetaan viljelyä omiin tarpeisiin, eikä ruokapiiritoiminnasta ole kuultu. Haastateltavien mielestä se voisi olla kuitenkin hyvä idea. Toiminnan eräänä hyvänä puolena olisi se, ettei tuotteita tarvitsisi itse kantaa. Jotkut haastateltavista olivat kokeilleet ruokapiiritoimintaa pienimuotoisesti työpaikalla.

4.1.7 Osuuskunta

Eräällä alueella haastateltavat tiesivät, että lähiseudulla on olemassa osuuskunta, joka tuottaa mm. nettipalveluja ja kotisivuja. Kodinhoitopalveluja voitaisiin käyttää mielellään aina silloin tällöin. Asiantuntijapalveluja voitaisiin käyttää tilapäisesti tai ihan koko ajankin. Arveltiin, että tulevaisuudessa, kun alue kasvaa, osuuskunta voisi olla ajankohtainen, tällä hetkellä alue on kuitenkin aika pieni, eikä kysyntää välttämättä ole vielä riittävästi. Mainittiin kotitalousvähennyksen mahdollisuus. Maaseutumaisemmalla alueella eräs haastateltavista mainitsi olevansa mukana osuuskunnassa.

Ensimmäisellä haastattelupaikkakunnalla haastateltavilta kysyttiin, minkälaiset palvelut heidän mielestään voisivat parhaiten edistää ympäristöystävällistä elämäntapaa. Tämä kysymys jätettiin myöhemmissä haastattelussa pois, koska vastaaminen vaikutti olevan vaikeaa. Keskustelijoiden mielestä kangasvaippapalvelu tai lakanapyykkipalvelu olisi hyvä, muualla maailmassa sellaisia toimii. Ympäristöystävällisistä palveluista mainittiin lämpöpalvelut tai lämpöyrittäjäyys sekä jätevesien käsittelyssä pienpuhdistamot.

Todettiin, että kylissä voisi pyrkiä yhdistämään eri sektoreita ja tehdä ”osuuskuntatyölinen” ringi. Olisi hyvä, jos palvelut voitaisiin saada toimimaan paikallisesti. Osuuskunnan ei kuitenkaan tarvitsisi olla välttämättä omalla kylällä, vaan missä tahansa, missä puhelin ja Internet toimivat. ”Niin varmaan olis osaamista” (n). Kunta mainittiin jälleen hankalana, koska: ”Ne ei voi niinku tehdä mitään, ne ei voi tehdä mitään vuodest pitempi sopimuksii mistään esimerkiksi, jos kyläs yritettäis jotain vaikka perustaakin ni. Jos kunta ois jotenki mukana ni. Kauheen vaikee.” (n) ryhmähaast. Osuuskunnan hyvänä puolena mainittiin, ettei siinä tarvitse välttämättä olla jäsen. Osuuskunnan kautta menevät kaikki työnantajakulut, eikä harmaata työtä tarvitse tehdä. Osuuskunnassa työn tekemistä pystyy säätelemään itse ja myös työttömyysturva säilyy jossain määrin.

Yhdellä haastattelupaikkakunnasta keskustelijat eivät innostuneet osuuskunnasta:

Vastaaja 1: Se on kaunis ajatus, että tehtäis yhteinen perunamaa, mutta...

Vastaaja 2: Mut ei tehtäis kuitenkaan.

Vastaaja 1: Ei, ei kannata.

Vastaaja 2: Se tahtoo jäädä sitten jonkun harteille.

Vastaaja 1: Niin joo, en mä ainakaan jaksa. (ryhmähaastattelu)

Eräässä toisessa haastattelussa osuuskunta toi keskustelijoille mieleen lähinnä kyläyhdistyksen toiminnan ja yhteisen hyvän eteen toimimisen, esimerkiksi juhlien järjestämisen, mikä toisi ihmisiä yhteen ja lisäisi viihtyisyyttä.

4.1.8 Verkkokauppa

Suuri osa haastateltavista oli tietysti edellytyksin kiinnostunut verkkokaupasta. Kaikki eivät kuitenkaan kokeneet sitä tarpeelliseksi. Yhdellä haastattelupaikkakunnalla on käytetty verkkokauppaa päivittäistavarahankinnoissa. Palvelu kuitenkin loppui, koska kysyntää ei ollut riittävästi. Muutamat haastateltavat ovat tilanneet verkon kautta mm. lehtiä, kirjoja, cd-levyjä ja vauvatarvikkeita sekä teknisiä laitteita. Kokemukset ovat olleet positiivisia. Verkkokaupan kiinnostavuuden edellytyksenä on se, ettei palvelu nosta liikaa tuotteiden hintoja ja kotiin kuljetetun tavaran laatu vastaa kaupasta ostettua. Moni kokee, että voisi käyttää verkkokauppaa, jos voisi luottaa siihen, että saa tuotteet tuoreina ja niistä ”valitaan parhaat”.

Haastateltavien mielestä verkkokaupan hyviä puolia on mm. se, että kaupassa itse käytessä tulee ostettua enemmän kuin tarvitsisi. Verkkokauppa merkitsisi säästöä, kun ns. heräteostokset jäisivät pois. Yleensä todettiin, että mikäli verkkokauppa ei lisää tuotteiden hintoja merkittävästi, tilaamalla voisi säästää kauppalaskuissa ja samalla säästää aikaa, eikä kaupassa tarvitsisi jonottaa. Eräs haastateltavista koki, että kaupassakäynti ei ole mukavaa ja sen voisi mielellään hoitaa joku muu. Joidenkin haastateltavien mielestä kotiin voitaisiin tilata kerran viikossa yksi lasti peruselintarvikkeita, joiden itse valitsemisella ei ole merkitystä ja joita ei viitsi itse kantaa kotiin. Palvelusta oltaisiin valmiita maksamaan jonkin verran, mutta hinta ei saisi olla liian korkea. Monet painottavat, että haluavat itse valita ostamansa tuotteet ja hyödyntää mahdolliset tarjoukset. Erästä haastateltavaa kotiin-kuljetus ei kiinnosta ollenkaan.

Verkkokaupan kotiinkuljetuksen hinta koetaan liian korkeaksi ja hintojen aleneminen lisäisi varmasti käyttöä. Moni hyödyntäisi verkkokauppaa mielellään, mutta ei ole käyttänyt, koska kotiinkuljetus maksaa. Eräs haastateltavista toteaa, että mielellään säästäisi kaupassakäynnin viemän ajan, mutta säästäväisyyden vuoksi harkitsee vielä, koska kotiinkuljetuksesta tulisi liian kallis lasku. Olisi mukavaa, jos joku toisi ruuat kotiin, eikä tarvitsisi mennä itse kauppaan. Erään haastateltavan mielestä ruuan ostamiseen liittyy myös se, että kaupassa käydessä voi kokeilla uusia tuotteita, joita näkee vasta mennessään itse ostoksille.

Joidenkin haastateltavien kotitaloudessa ei ole Internet-yhteyttä ja he ovat turvautuneet lähinnä naapureiden neuvoihin etsiessään jotain tiettyä palvelua. Jotkut ovat sitä mieltä, että verkkokauppa ei kiinnosta vielä tässä elämänvaiheessa, mutta voisi kiinnostaa myöhemmin. Tulevaisuudessa toiminta voisi kuitenkin yleistyä. Maaseutumaisella paikkakunnalla ideoitiin muita joustavia vaihtoehtoja: jäätelöautosta voisi ostaa myös muitakin pakasteita kuin jäätelöä ja kirjastoautoon voisi yhdistää palveluita, kuten pienen kahvilan. Kioski voisi toimia verkosta tilattujen päivittäistavaroiden jakelupisteenä.

4.1.9 Yhteisruokailu

Maaseutumaisella alueella asuvien mielestä yhteisruokailu olisi hyvä idea. Kylän koululla voisi syödä, mutta kunta ei voi myydä ruokaa. Yhteisruokailun järjestäminen vaatisi järjestelyjä ja se on hankalaa. Yhteiselle ruokailulle saattaisi haastateltavien mielestä kuitenkin löytyä kysyntää; esimerkiksi etätyöntekijät voisivat lounastaa kylän koululla ja vanhukset saisivat samalla kontakteja muihin ihmisiin. Myös muissa haastatteluissa jotkut olivat sitä mieltä, että olisi näppärää kokata vuorotellen ja yhteisruokailumahdollisuutta käytettäisiin mielellään. Jonkinlaista yhteisruokailutoimintaa on olemassa lähinnä ystävien ja tuttavien kesken. Toimintaa voisi haastateltavien mielestä kokeilla naapureiden kesken ja laajentaa sitä, mikäli se osoittautuisi toimivaksi. Yhteisruokailu herätti myös epäilyksiä: *”emmä tiä kyl”, ”miten tommoseen tulisi mentyä”, ”kuka tekee?” (ryhmähaastattelu)*. Yhteisruokailu ei jonkun mielestä kannata, koska se maksaa. Monet haastateltavista eivät olleet ollenkaan kiinnostuneita yhteisruokailuajatuksista.

4.1.10 Vapaa-ajan asunnon vuokraaminen

Vapaa-ajan asunnon vuokraaminen -korttia ei otettu esille kovinkaan usein ja siitä syntyi keskustelua lähinnä vain erikseen kysyttäessä. Monilla on omia mökkejä tai he käyttävät sukulaistensa mökkejä. Maalla asuessa ei välttämättä tarvitse erikseen mökkiä, vaikkakin monilla haastateltavista on oma vapaa-ajan asunto. Joidenkin mielestä vapaa-ajan asunnon vuokraaminen on järkevämpää kuin oman kesämökin hankkiminen. Jotkut ovat myös käyttäneet lomaosakepalveluja. Esimerkiksi pidemmillä matkoilla Lappiin mökin vuokraaminen koettiin käytännölliseksi. Omaa vapaa-ajan asuntoa ei kaivata, koska nykyisellä tontilla on riittävästi tilaa. Eräällä alueella ollaan tietoisia siitä, että mökkejä on mahdollista vuokrata yhdistysten, kuten Lomaliiton kautta, vaikkakin sen tarpeellisuutta epäiltiin: *”En tiää, onks se tarpeellist sit niinku et” (n), ryhmähaastattelu*.

Toisia haastateltavia mökin vuokraaminen kiinnosti enemmän. Säännöllinen kerran vuodessa samaan aikaan saatava mökki olisi hyvä ajatus. Mieluummin vuokrattaisiin mökki kuin hankittaisiin oma, sillä mökin saisi silloin, kun haluaa ja mistä haluaa, eikä siten tarvitsisi olla sitoutunut samaan paikkaan. Lisäksi todettiin, että oman vapaa-ajan asunnon hankkimis- ja ylläpitokustannukset ovat suuret. Eräässä haastattelussa todettiin, että mökin vuokraus on *”enemmän kaupunkilaisten homma”* ja *”mä en vois ikinä kuvitellakaan, et mä oisin jossain tommoses yhteisessä...” (m), yksilöhaastattelu*. Maaseutumaisella alueella kaivattiin kesämökin sijaan yhteistä Helsingin-yksiota.

4.2 Innovaatioiden käyttöönoton esteet ja edellytykset

Haastatteluissa esiintyneet ekotehokkaiden kulutusinnovaatioiden vastaanottoon liittyvät argumentit on seuraavassa jaettu kolmeen eri luokkaan: (1) omaan toimintaan liittyvät tekijät, (2) yhteisen toiminnan järjestämiseen liittyvät tekijät ja (3) muut toiminnan esteet.

4.2.1 Omaan toimintaan liittyvät tekijät

Omiin toimintamahdollisuuksiin liittyvät argumentit koskevat lähinnä tiedotuksen puutetta ja suomalaisten luonteenlaatua ikään kuin jonakin yleisluontoisena ominaisuutena. Keskustelussa tulee monta kertaa esille, että vaikka kiinnostusta esittelemiimme palvelu- ja toimintamalleihin olisi, tietoa ei ole saatavilla riittävästi ja helposti. Haastateltavat pitivät hankalana, että tietoa joutuu itse etsimään. Toiminnan organisointia helpottaisi eräänlainen ”foorumi”, jonka kautta saisi tietoa ja kontakteja.

Toiminnan esteenä nähtiin myös oma aktiivisuus. Haastatteluissa tuli esille mielipiteitä, että oman aktiivisuuden olisi lisäännättävä ja että toimintaan ryhtyminen on omasta itsestä kiinni. Eräs haastateltavista totesi myös, että vain pieni osa ihmisistä haluaa ”semmoisia yhteisjuttuja”. Jonkun mielestä samanhenkisten ihmisten kohtaaminen on yhteistoiminnan edellytys. Suomalainen mentaliteetti ja halu omistaa itse mainittiin esteenä mm. tavaroiden yhteiskäytön ja vuokraamisen sekä kimppekäytön järjestämiseen. Eräs haastateltavista koki olevansa liian erakko tällaiseen yhteistoimintaan. Jotkut haastateltavista eivät kaipaa yhteistoimintaa ollenkaan.

4.2.2 Yhteisen toiminnan järjestämiseen liittyvät tekijät

Esittelemämme innovaatiot kiinnostavat haastateltavia, mutta toiminnan käynnistämiseen ei välttämättä löydy riittävästi aloitteentekijöitä. Koska innovaatiomme eivät organisoidu itsestään toimiviksi käytännöiksi tarvittaisiin moniin yhteistoiminnallisuutta vaativiin toimintoihin taustavoimaksi innostunut ja aktiivinen puuhaihminen. Puuhaihminen puute mainittiin jossain muodossa lähes kaikissa haastatteluissa usean innovaation kohdalla. Ratkaisuksi ehdotettiin kyläpiikaa, kylätalkkaria ja kyläasiamiestä, joka vastaisi toiminnan käynnistämisestä ja koordinoinnista. Jotkut haastateltavista tiesivät tällaista kylätalkkaritoimintaa olevan muilla paikkakunnilla. Kyläpiikatoimintaa on yritetty käynnistää maaseutumaisemmalla alueella, mutta sitä ei ole saatu järjestettyä, koska ihmiset ovat varovaisia, eikä alueelta ole löytynyt sopivaa työntekijää.

Innovaatioista puhuttiin ristiriitaiseen sävyyn: toimintaa kuvailtiin ilmaisulla ”*kaunis ajatus*” ja ”*hyvä idea*”, mutta toteamukset sisälsivät samalla hieman pessimistisen ajatuksen niiden toimivuudesta. Todetaan, että ”*ihmiset puhuu, mutta oikeita tekijöitä on vähän*” (m) ryhmähaast. ja keskusteltaessa monitoimitilasta: ”*Mut ehkä sekin on enemmänkin kiinni siitä, että ihmiset kuitenkin puhuu näin, mutta sit ku pitäis alkaa jotain järjestämään, niin sit niitä puuhaihmissiä on niin vähän, että se kuukahtaa siihen...*” (m) ryhmähaast. Puuhaihmissiä ei ole koskaan liikaa ja eräällä paikkakunnalla todettiin vastuun ja tekemisen kasautuvan usein automaattisesti samojen ihmisten harteille. Jonkun pitäisi ottaa vastuu toiminnasta, mutta ilmaista työtä tekeviä on vaikeaa löytää. Harrastustoiminnan järjestämisestä todettiin: ”*Ni ni, joo. Ei se tarvii ku niinku kylälle yks semmonen puuhamamma, joka on semmone innokas semmonen, semmonen niinku yhteisöasiaihminen, ni se saa jo järjestetty tämmösiä asioita niinku.*” (m) yksilöhaast.

Nopeasti kasvavilla alueilla ihmiset ovat keskittyneitä omiin rakennusprojekteihinsa, eikä talkoolaisia ole siksi helppoa löytää. Aukkaiden aktiivisuuteen vaikuttaa elämäntilanne: ”*Kun rakentaa, nii aikaa ei oo muuhun ku siihen rakentamiseen, et kyl me ainakin panostetaan siihen.*” (m) ryhmähaast. ”*Niin ei*

sieltä varmaan ensimmäiseksi tuu mieleen lähtee jonnekin asukasyhdistyksen toimintaan.” (n) ryhmähaast.

Asukkaiden omaehtoinen toimeliaisuus on usein ratkaisevassa asemassa erityisesti voimakkaasti kasvavalla alueella, jossa kunta ei pysty resurssipulan vuoksi järjestämään mm. harrastustoimintaa muuttoliikkeen vaatimassa mittakaavassa. Eräällä haastattelupaikkakunnalla talkootyöllä on saatu paljon aikaan sellaista, mitä muuten ei ehkä oltaisi saatu järjestettyä. Aktiivisen talkotoiminnan kääntöpuolena on asukkaiden mielestä se, että kunta jättää tekemättä sen hoidettaviksi kuuluvia asioita, koska alueelta löytyy vapaaehtoisia tekijöitä. Monien asioiden todetaan alkaneen yksittäisten ihmisten aloitteesta tai vaatimuksesta tai siksi, että on alettu tehdä itse: *”Välillä tulee semmoinen olo, että oisko täällä mitään, ellei ihmiset olisi ruvenneet vahvoina ihmisinä siihen vaatimaan”. (n), ryhmähaast..* Yhteistoiminta ja talkotoiminta on kuitenkin myös toivottua ja välttämätöntä: *”Että sellainen joku muu kulttuuri saisi mun puolesta tämmöisessä paikassa ainakin kuolla pois.” (n), yksilöhaast.*

Yhteistoimintahalukkuuteen vaikuttaa myös yksityisyyden tarve. Maalle muuttamisessa eräänä motiivina on ollut omakotitaloasumisen rauhallisuus ja yksityisyys. Yhteistoimintaa ja sosiaalisuutta ei tämän vuoksi haluta liikaa. Yksityisyyden tarve ei sovi kovin hyvin yhteen esittelemiemme palvelu- ja toimintamallien yhteistoiminnallisuuden kanssa.

4.2.3 Muita toiminnan esteitä ja edellytyksiä

Yhteistoiminnallisten innovaatioiden toteutumisen esteenä vaikuttaisi olevan myös yhdyskuntarakenteeseen, rakennuskantaan ja kunnan toimintaan liittyviä tekijöitä. Eräällä kuntien rajalla sijaitsevalla paikkakunnalla nämä rajoitukset koettiin vaikeiksi: *”Niin tota nää tämmöset kaikki niinku määräykset, mitä on, ni ne estää kans niinku monia asioita, et ei voida niinku tehdä.” (n) ryhmähaast.* Kuntarajojen vuoksi lähimpiä palveluita ei voi välttämättä käyttää. Palvelujen joustavaa käyttöä pyritään kuitenkin edistämään projektien avulla. Kunnan toimintaa kommentoidaan hitaaksi ja byrokraattiseksi ja omaa aktiivisuutta tarvitaan. Erään haastateltavan mielestä asioiden hoitamiseksi kylässä olisi löydettävä oikeat toimintatavat.

Joitakin esittelemistämme toimintamalleista on jossain määrin jo yritetty järjestääkin, mutta hankkeet eivät jostain syystä ole edistyneet. Innovaatioista todetaan, että ne eivät välttämättä toimi, mutta niitä tarvitaan kuitenkin tavoitetasolla. Kokeiluja on kyllä ollut, mutta on eri asia, ovatko hankkeet toteutuneet. Elämän-tilanne lapsiperheessä oli joidenkin mielestä syy siihen, että energiaa ei ole mihinkään muuhun. Todettiin, että tulevaisuudessa kiinnostus innovaatioita kohtaan voisi olla suurempaa, mutta nyt *”kaikki pyörii lapsen ympärillä”*. Eräät haastateltavat kokivat, että yhteiset tilat sopisivat paremmin kaupunkialueille, koska maalla asuvilla on tarpeeksi tilaa ja kaupunkilaisille yhteistiloista olisi eniten hyötyä:

”Vastaaja: Niin, voin kuvitella tietty, et tommosella niinku lähiötyyppisellä alueella joku tommonen niinku puron rannassa oleva saunamökki, ni sehän on varmaan tosi kova juttu, koska myös ne ihmiset jotka muuttaa tai rakentaa semmoselle lähiöalueelle ni, ni ne ajattelee asioista ehkä pikkusen eri tavalla, ne ei oo ehkä niin semmosia...”

Haastattelija: Yksilö...

*Vast.: Nii, sellasia ”minun tavaroihin ette koske”.
(naurua)*

Innovaatioiden käyttöönoton taloudelliset esteet tulivat esille tietyistä innovaatioista keskusteltaessa. Toiminnan rahoituksen järjestäminen nähtiin esteenä yhteistilojen ja monitoimitalon järjestämisessä. Erään paikkakunnan kyläpalvelupisteen järjestäminen ei onnistunut suurten korjausvaatimusten aiheuttamien kustannusten vuoksi. Tavaroiden vuokraamisen ja vuokrattavien säilytystilojen yhteydessä tuli esille se, ettei näiden palveluiden toteuttaminen varsinaisena liiketoimintana välttämättä kannata.

Palvelujen käytöstä johtuvien kustannusten kohtuullisuus nähtiin tärkeänä erityisesti tavaroiden lainaus- ja vuokraustoiminnan sekä verkkokaupan yhteydessä. Molempia toimintoja oltaisiin jossain määrin valmiita hyödyntämään, mikäli lainaus- ja kotiinkuljetuspalveluiden hinnat olisivat kohtuulliset. Toisaalta verkkokaupan nähtiin tuovan säästöä heräteostosten vähenemisen muodossa sekä ajansäästöä, kun kaupassa asioimiseen kulunut aika jäisi pois. Kimppakyydistä keskusteltaessa asukkailla oli paikkakunnista riippuen erilaisia mielipiteitä kimppekyytitoiminnan tuomista säästöistä.

Asukkaiden vähäinen maksuhalukkuus nähtiin joissakin haastatteluissa esteenä lasten iltapäiväkerhotoiminnan järjestämiselle. Kodinhoitopalvelujen käyttäminen koettiin kalliiksi. Kodinhoitopalvelujen ja osuuskuntatoiminnan yhteydessä mainittiin mahdollisuus kotitalousvähennykseen. Yhteinen, kiertävä lastenhoitaja voisi olla järkevää kustannusten jakamisen vuoksi. Kustannustekijät mainittiin myös yhteisruokailusta keskusteltaessa. Vapaa-ajan asunnon vuokraamisen nähtiin olevan lomanviettopaikkaa koskevan valinnanvapauden lisääntymisen myötä hyvä asia ja lisäksi sen myötä välttyttäisiin oman vapaa-ajan asunnon hankkimis- ja ylläpitokustannuksilta.

5 Pientalossa asuvien lapsiperheiden kulutustavat lomakekyselyn valossa

Tässä luvussa tarkastellaan, miten kaupungista pois ja pientaloon muuttaminen vaikuttaa perheiden asumiseen, liikkumiseen, vapaa-aikaan ja kulutukseen. Luvun tulokset perustuvat ryhmähaastatteluihin osallistuneilta perheiltä lomakekyselyllä kerättyihin tietoihin (liite 1). Lomakkeen palautti 17 ryhmähaastatteluihin osallistunutta perhettä. Palauttamatta lomakkeen jätti ainoastaan kaksi haastatteluihin osallistunutta. Kaikki lomakkeen palauttaneet olivat kahden huoltajan lapsiperheitä. Ryhmähaastattelut ja lomakekyselyt tehtiin kolmella paikkakunnalla, joista kaksi on taajaan asuttuja kuntia ja yksi maaseutumainen kunta. Taajaan asutuista kunnista kyselyyn saatiin 14 perheen vastaukset ja maaseutumaisesta kunnasta kolmen perheen vastaukset. Asuinpaikka oli kuntatyypistä riippumatta kuitenkin maaseutua neljällä perheellä.

Luvun alussa tarkastellaan perheiden sosiodemografisia tietoja ja pohditaan perheiden edustavuutta suhteessa yleisesti pientaloissa asuviin lapsiperheisiin. Sen jälkeen tarkastellaan perheiden asumista ja asuinalueen palveluiden suhteen, liikkumista, kulutusta ja palveluiden käyttöä sekä vapaa-aikaa. Lopuksi pohditaan kulutustapoja suhteessa ekotehokkuuteen. Kyselyllä saatuja tietoja verrataan jonkin verran edustavalla väestötöksellä saatuihin tietoihin (Tilastokeskuksen vuoden 2001 kulutustutkimuksen aineisto).

5.1 Minkälaisia ovat aineiston lapsiperheet?

Tutkimusta suunniteltaessa tavoitteena oli, että perheet olisivat melko hiljattain muuttaneet nykyiselle asuinalueelleen ja asuntoonsa. Perheiden vanhemmat olivat enimmäkseen nuorehkoja tai keski-ikäisiä (suurin osa 30–49-vuotiaita). Perheet olivat joko pikkulapsiperheitä tai koululaisperheitä. Perheiden keskimääräinen lapsiluku oli 1,9. Ainoastaan kahdessa perheessä oli enemmän kuin kaksi lasta. Verrattuna yleensä omakotitalossa asuviin lapsiperheisiin tutkimusperheiden vanhemmat olivat hieman nuorempia ja lapsiluku oli hieman alhaisempi.

Perheiden 34 vanhemmasta 24 oli kokopäivätyössä ja neljä osapäivätyössä. Suurin syy työssä käymättömyyteen oli vanhempainloma. Perheiden vanhempien ammatit vaihtelivat; joukossa oli esimerkiksi muutama yrittäjä, pari laboranttia, eri alan suunnittelijoita, asentajia jne. Sosioekonomiselta asemaltaan vanhemmat olivat suurimmaksi osaksi joko alempia toimihenkilöitä tai työntekijöitä. Kyselyyn vastanneilla oli hieman keskimääräistä parempi koulutus, mikä oli usealla joko korkea- tai keskiasteen tasoinen. Keskimääräinen tulotaso oli tutkimusperheillä hieman alhaisempi kuin yleensä omakotitalossa asuvilla perheillä, mikä johtunee siitä, että perheiden vanhemmat olivat hieman nuorempia kuin yleisesti. Tutkimusperheiden käytettävissä oleva tulo oli keskimäärin 40 800 euroa vuodessa. Vuonna 2001 omakotitalossa asuvien lapsiperheiden käytettävissä oleva tulo oli runsaat 45 000 ja kerrostalossa asuvien lapsiperheiden runsaat 36 000 euroa (Kulutustutkimus 2001). Omakotitalosta on Suomessa tullutkin 1990-luvun loppupuolelta lähtien aikaisempaa enemmän hyvätuloisten suosima asumismuoto, tavallaan asumisuran huippu (Juntto 2004).

KulMaKunta-hankkeen omakotitaloissa asuvien lapsiperheiden tapaustutkimuksen tavoitteena oli tutkia kulutustapojen muutoksia ja mahdollisten uusien

kulutusinnovaatioiden hyväksyttävyyttä. Tässä mielessä tutkimuskotitaloudet edustavat hyvin sitä, mitä tavoiteltiin.

5.2 Asuminen ja asuinalue

Asumiseen liittyvät toivomukset ja ajatus tietystä elämäntavasta ovat keskeisiä silloin, kun perhe päättää muuttaa omakotitaloon. (Lauronen 1991). Asumisen keskeisyys heijastuu vahvasti myös tutkimuskotitalouksien ryhmähaastattelussa kuvaamista asunnon valinnan motiiveista (ks. luku 3) sekä kyselyn vastauksista.

Minkälaisissa pientaloissa vastaajat asuivat?

Perheiden asuintalot vaihtelivat melkoisesti. Mukana oli vanhoja maalaistaloja, mummonmökkejä sekä messurakentamista edustavia taloja. Perheistä kaksi asui vanhassa 1800- ja 1900-lukujen taitteessa rakennetussa maalaistalossa. Kaksi perhettä asui 1940- tai 1950-luvulla valmistuneessa talossa. Viisi perhettä asui 1990-luvulla rakennetussa talossa ja peräti neljä perhettä niinkin uudessa kuin kuluvalla vuosikymmenellä valmistuneessa talossa. Asuinpinta-alaa perheillä oli kesimäärin 158 m². Pienin neliömäärä oli 65 m² ja suurin 300 m². Suurin neliömäärä oli toisessa maalaistaloista ja pienin 1940-luvulla valmistuneessa talossa. Maalaistalon lisäksi yli 200 neliön asuinpinta-ala oli kolmella perheellä. Perheiden toiveesta kasvattaa asuintilaa kertoo se, että pääsääntöisesti, mitä uudemmassa talosta on kyse, sitä suurempi on myös asuinpinta-ala. Tutkimusperheet asuivatkin keskimäärin suuremmissa asunnoissa kuin yleensä omakotitalossa asuvat lapsiperheet, joiden keskimääräinen neliömäärä oli 134 m² vuonna 2001. Kun otetaan huomioon se, että tutkimusperheiden lapsiluku oli keskimäärin vähän alhaisempi kuin yleensä, myös tutkimusperheiden asumisväljyys oli keskimääräistä suurempi. Perheiden talot oli rakennettu myös varsin suurille tonteille. Tontin keskikoko oli runsaat 1 500 m², minimi runsaat 1 000 m² ja maksimi 3 200 m² (pl. maalaistalot).

Lämmitys- ja vesihuolto

Lämmitys on merkittävin energian käyttömuoto ja kustannus pientaloissa. Sen vuoksi kyselyssä tiedusteltiin pääasiallista ja mahdollisia lisälämmitystapoja. Suoralla sähkölämmityksellä lämmitti talonsa viisi perhettä ja öljy- tai muu keskuslämmitys oli samoin viidellä perheellä. Uuni- tai takka oli pääasiallisena lämmityksenä kolmella perheellä ja maalämpö kahdella. Maalämpö oli uusissa 2000-luvulla rakennetuissa taloissa. Suomessa maalämmön käyttö on toistaiseksi vielä melko vähäistä. Vuoden 2000 lopussa käytössä oli 27 500 lämpöpumppua. Maalämmön käyttö on kuitenkin yleistymässä niin, että vuonna 2001 noin 15 prosenttia omakotitalorakentajista valitsi talonsa lämmitysmuodoksi joko maa- tai poistoilmalämpöpumpun. Maalämmön käyttö vähentää sähkön kulutusta noin kolmanneksella verrattuna sähkölämmitteisiin taloihin. (Motiva 2005.)

Uuni- tai takkalämmitys pääasiallisena lämmitysmuotona oli kahdessa suhteellisen uudessa 1990- ja 2000-luvulla valmistuneessa talossa sekä yhdessä 1950-luvulla valmistuneessa talossa. Lisälämmityksenä puulla lämmittäminen oli varsin yleistä, sillä kymmenen perhettä ilmoitti lisälämmittävänsä taloaan sillä tavalla. Polttopuiden hankintaa ja tekemistä harrastivatkin lähes kaikki perheet (13/17). Mahdollisesti osaa kyselyyn osallistuneista perheistä voitaisiinkin luonnehtia ns. ”säästäväisiksi puunkäyttäjiksi”, jotka olivat omakotiasujien

energiankäyttöä koskeneen tutkimuksen mukaan sellaisia, joilla energia kulutustaso oli keskimääräistä alhaisempaa ja kulutus ei ollut noussut. Puuta käytettiin säännöllisesti joko lisälämmityksenä varaavassa takassa tai saunan lämmittämiseen sekä mahdollisesti ruuanlaittoon ja leipomiseen. Polttopuut saatiin ilmaiseksi tai edullisesti. (Melasniemi-Uutela 1993, 41.)

Puulämmityksen lisäksi lisälämmityksenä käytettiin vain sähkölämmitystä, jonka ilmoitti kuusi perhettä. Molemmissa maalämpöä käyttävissä taloissa lisälämmitykseksi ilmoitettiin puulämmitys. Asuinpinta-alan suuruus ei siten välttämättä lisää sähkön tai öljyn käyttöä lämmitykseen, vaan jo kustannussyistä perheet valitsevat edullisempia lämmitysvaihtoehtoja. Kyselyyn vastanneiden perheiden sähkön kulutus vaihtelikin suuresti lämmitystavan mukaan. Keskiarvo oli 14 000 kWh, kun maksimikulutus oli 23 000 kWh ja minimi 3 700 kWh vuodessa. Minimikulutus oli öljylämmitteisessä vuonna 1992 valmistuneessa 146 neliön talossa. Maksimikulutus oli vuonna 1987 valmistuneessa 200 neliön talossa, jota lämmitetään suoralla sähkölämmöllä. Ainoastaan toinen maalämmöllä lämmittävä perhe vastasi sähkönkulutusta koskevaan kysymykseen. Sähkön kulutus heidän talossaan oli lähellä keskiarvoa eli 15 000 kWh vuodessa.

Puulla tai maalämmöllä lämmittämisestä huolimatta perheiden sähkönkulutus on suurta, kun sitä verrataan runsaan kymmenen vuoden takaisiin tietoihin. Vuonna 1990 pientalossa asuvien kahden lapsen perheiden vähiten sähköä kuluttava neljännes käytti sitä noin 3 000 kWh vuodessa ja eniten kuluttava neljännes noin 10 000 kWh vuodessa. KulMaKunta-perheistä suurin osa eli yhdeksän käytti sähköä vuodessa yli 10 000 kWh ja ainoastaan kolme alle 10 000 kWh. Loput viisi perhettä eivät ilmoittaneet sähkönkulutustaan.

Vesi- ja jätehuolto

Vastanneiden perheiden taloista 11 oli liitetty kunnalliseen vesijohtoverkostoon ja kymmenen kunnalliseen viemäriverkostoon. Loput ottivat veden omasta kaivosta ja jätevesi meni saostuskaivoon. Kaikki perheet olivat kunnallisen tai yksityisesti järjestetyn jätehuollon piirissä. Suurin osa (10) perheistä ilmoitti kompostoivansa maatuvat jätteet ja polttavansa osan jätteistä. Useimman (11) asuinalueella oli myös keräyspiste erilaisille jätteille.

Tyytyväisyys asuinalueen palveluihin

Asumiseen ja rauhalliseen asuinympäristöön liittyvät toivomukset ovat keskeisiä, kun päätetään siirtyä omakotitaloon kauemmas keskustasta. Palveluiden toimivuus asuinalueella vaikuttaa kuitenkin myös asumisviihtyvyyteen. Varsinkin uusia asuinalueita perustettaessa ja rakennettaessa palvelut tulevat usein ”jälkijättöisesti”. Perinteisellä maaseudulla puolestaan muutokset ovat päinvastaisia. Väen vähetessä myös palvelutarjonta supistuu.

Tutkimusperheille tehdyssä kyselyssä tiedusteltiin heidän tyytyväisyyttään tiettyihin keskeisiin asuinalueen ja kunnan palveluihin: päivittäistavaroiden saatavuuteen, julkisen liikenteen palveluihin, kevyen liikenteen väyliin, päivähoitopalveluihin, koulutuspalveluihin, terveyskeskuspalveluihin sekä kirjastopalveluihin.

Ainoastaan päivittäistavaroiden saatavuuteen kaikki vastaajat olivat joko erittäin tyytyväisiä tai melko tyytyväisiä. Julkisen liikenteen palveluihin oltiin myös tyytyväisiä lukuun ottamatta yhtä vastaaja. Kyselystä ei selviä, mikä aiheutti tyytymättömyyden. Perheestä yksi jäsen käy työssä ja hän kulkee työmatkan pääsääntöisesti

omalla autolla ja vaihtoehtoisesti julkisella kulkuvälineellä. Toiveena olisi ehkä käyttää enemmän julkista kulkuvälinettä, mikäli aikataulut ja sujuvuus olisivat paremmat. Muiden palveluiden osalta tyytyväisyys vaihteli. Seuraavassa käydäänkin läpi tyytymättömyyttä eri palveluihin ja arvioidaan, mihin tyytymättömyys voisi liittyä.

Suurin tyytymättömyys kohdistui kevyen liikenteen väyliin. Tyytymättömyysvastaukset keskittyivät kahden kunnan alueelle. Toisessa oli kyselyä tehtäessä parhaillaan tekeillä laaja tienrakennushanke, joten erityisesti kevyen liikenteen liikkuminen oli hankalaa. Toisen kunnan tyytymättömyyden syy ei selvinnyt.

Päivähoito-, koulu- ja terveyskeskuspalveluissa kaikki tyytymättömyysvastaukset keskittyivät yhteen kuntaan (samaa, jossa oltiin tyytymättömiä myös kevyen liikenteen väyliin). Palveluja ei nähtävästi ole pystytty tuottamaan riittävästi nopeasti kasvavan asuinalueen tarpeisiin. Päivähoitopalveluihin oli tyytymätön viisi vastaajaa, mikä on aika paljon, kun ottaa huomioon, että päivähoitoikäisiä oli kaiken kaikkiaan 12 perheellä. Myös terveyskeskuspalveluihin tyytymättömiä oli viisi vastaajaa. Koulupalveluihin tyytymättömiä oli neljä vastaajaa.

Kirjastoihin tyytymättömiä oli kolme vastaajaa. Yksi vastaaja oli merkinnyt kyselylomakkeen laitaan tyytymättömyytensä syyksi kirjaston liian pienet kirjakokoelmat.

5.3 Etäisyydet ja liikkuminen

Kyselyyn vastanneiden liikkumistapaa hallitsi yksityisautoilu, joka liittyi perheiden vanhempien työmatkoihin. Perheiden 34 vanhemmasta 27 ilmoitti tekevänsä työmatkoja ja kolme työskenteli kotona. Ammattien perusteella arvioituna viidellä perheen vanhemmista oli sellainen ammatti, että etätö kotona saattaisi olla mahdollista. Keskimääräinen työmatkan pituus yhteen suuntaan oli 41 kilometriä. Maksimi oli 140 kilometriä ja minimi siis kotona työskentelevillä 0 kilometriä. Työmatkojen pituus jakautuu siten, että korkeintaan 15 kilometrin matka oli seitsemällä vastaajalla. Neljällä vastaajalla matkan pituus oli 20–28 kilometriä, kahdeksalla vastaajalla 30–41 kilometriä ja kahdeksalla 56 kilometriä tai enemmän.

Kotona työskentely ei tarkoita sitä, että työmatkoja ei olisi. Ainoastaan yksi vastaajista, yksityisenä perhepäivähoitajana työskentelevä, ei tee työmatkoja lainkaan. Kaksi muuta kotona työskentelevää tekee liikkuvaa työtä, jolloin työmatkoja tulee kohtalaisesti. Työmatkojen maksimi 140 kilometriä saattaa liittyä vaihtuvaan työmaahan.

Matkojen pituuden vuoksi ne tehdään yleensä omalla tai työsuhteautolla. Julkista kulkuvälinettä ilmoitti käyttävänsä vain neljä perheiden vanhemmista, osan matkaa autolla ja osan julkisella kulkee kaksi ja ainoastaan yksi pääsee työpaikalleen kävellen. Kimppakyyti ei ole suosittua, sillä sen ilmoitti toissijaiseksi kulkutavakseen ainoastaan kaksi vastaajaa. Kimppakyyti voikin toimia sujuvasti ainoastaan silloin, kun työpaikka on sama tai työpaikat sijaitsevat lähellä toisiaan. Kimppakyyti ei myöskään onnistu silloin, jos työpäivän aikana tarvitsee autoa. Lisäksi yksilölliset aikataulut ja halu pitää kiinni niistä vaikuttaa siihen, ettei kimppakyyti ole kovin varteenotettava vaihtoehto. Samasta syystä ilmeisesti julkinen liikennekään ei ole kovin houkutteleva vaihtoehto silloin, kun työmatka on pitkä.

Vastaajien muutkin arkipäivän liikkumisen kohteet sijaitsevat melko etäällä kotoa. Ainoastaan päiväkotia on useimmilla melko lähellä. Keskimääräinen matka sinne oli 800 metriä ja maksimikin ainoastaan kaksi kilometriä. Sen sijaan kouluun oli keskimäärin matkaa jo runsaat kuusi kilometriä ja maksimissaan kolmekymmentä kilometriä. Päivittäistavarakauppaakaan ei useimmilla ollut kovin lähellä. Keskimäärin lähimpään kauppaan oli matkaa runsaat kolme kilometriä ja siihen kauppaan, jota useimmiten käytetään runsaat neljä kilometriä. Pisimmillään kauppamatkaa tuli runsaat kymmenen kilometriä. Kauppa-asioiden hoitaminen on ilmeisesti totuttu tekemään autolla mahdollisesti työmatkojen yhteydessä eikä sitä enää kyseenalaisteta, koska kaikki vastaajat olivat tyytyväisiä päivittäistavara- palveluiden tarjontaan asuinalueellaan.

Arkimatkojen, etenkin työmatkojen pituuden vuoksi perheistä yksikään ei ollut autoton ja ainoastaan kuusi oli tyytynyt yhteen autoon. Runsaalla puolella perheistä oli kaksi autoa ja muutamalla sitäkin useampi.

Elämäntilanteen samankaltaisuudesta huolimatta vuosittaiset autolla ajokilometrit vaihtelivat huomattavasti (taulukko 2). Suurin kilometrimäärä oli kymmenkertainen pienimpään verrattuna.

Taulukko 2. Kyselyyn vastanneiden perheiden ilmoittamat automatkat (km/vuodessa). (Keskiarvo on laskettu saaduista vastauksista. Kaksi vastaajaa ei ilmoittanut lainkaan ajokilometrejä ja yksi vastaaja ilmoitti vain ajatut kilometrit yhteensä. Tästä syystä taulukon yhteensä sarake ei ole summa erityyppisistä matkoista.)

Automatkat	Keskiarvo	Minimi	Maksimi
Yhteensä	31 867	7 500	70 000
Työmatkat	22 714	2 000	65 000
Kauppa- ja muut asiointimatkat	2 171	..	13 000
Lasten kuljetukset päivähoitoon ja kouluun	79	..	1 000
Lasten kuljetukset harrastuksiin	607	..	2 000
Vanhempien harrastusmatkat	550	..	2 000
Vapaa-ajan matkat	5 564	..	15 000
Muut matkat	1 029	..	5 000

..tietoa ei saatavissa

Automatkoista suurin osa muodostuu työmatkoista. Seuraavaksi eniten, mutta vai neljännes työmatkojen pituudesta, ajetaan vapaa-ajan matkoja. Seuraavaksi eniten tehdään asiointimatkoja. Lasten kuljetukset päivähoitoon, kouluun tai harrastuksiin ovat verrattain vähäisiä, samoin vanhempien harrastuksiin liittyvät matkat.

Eniten ajokilometrejä (70 000 km/v) ilmoittaneen perheen ajamiset liittyivät yrittäjä-ammattiin ja ilmeisesti liikkuvaan työhön. Työmatkojen lisäksi tämän perheen vuosittaiset ajokilometrit olivat vain 5 000 km, joka on suunnilleen saman verran kuin vähiten ajavalla perheellä. Vähiten ajavan (7 500 km/v) perheen toinen

vanhemmista työskenteli kotona ja toisen vanhemman työmatkan pituus oli 15 kilometriä, jonka hän kulki omalla autolla. (Ilmeisesti työmatka-ajaja on tässä tapauksessa hieman aliarvioitu tai työmatkoihin käytetään muutakin kulkutapaa kuin omaa autoa.)

Vapaa-ajan matkat, joissa keskiarvo siis oli runsaat 5 000 kilometriä vuodessa, keskittyivät suurimmaksi osaksi tämän keskiarvon ympärille. Ilmeisestikin, kun joudutaan ajamaan työmatkoja paljon, ei tee mieli enää viettää vapaa-aikaakin ajelemalla. Vain kolme perhettä ilmoitti ajavansa yli 10 000 kilometriä vuodessa vapaa-ajan matkoja. Tällöin liikkuminen on osa elämäntapaa, ja harrastukset liittyivät usein mökkeilyyn, sukulointiin, kotimaan kiertelyyn, veneilyyn, golfiin tai moottoripyöräilyyn.

5.4 Kulutus ja palveluiden käyttö

Tässä osiossa käydään läpi perheiden kulutusta tarkastelemalla ensinnäkin, mitä kestotavaroita kuuluu varustelutasoon, kuinka paljon perheet kuluttavat erilaisiin menoihin, miten he katsovat kulutuksensa painottuvan verrattuna muihin ja mitä he toivoisivat voivansa kuluttaa nykyistä enemmän. Lopuksi tarkastellaan vielä palvelujen käyttöä.

Kestotavaroiden yleisyys

Lapsiperheet on se ryhmä erilaisista kotitalouksista, joilla on kaikkein eniten erilaisia kestotavaroita (Ahlqvist 2004a; Autio 2004). Tätä käsitystä vahvisti myös tämän kyselyn tulokset. Perheiden normaalivarustukseen (omistusosuus 100 prosenttia) kuuluivat luonnollisesti kodinkoneet: jääkaappi tai jääviileäkaappi, pakastin, astianpesukone ja pyykinpesukone. Mikroaaltouuni oli kaikilla lukuun ottamatta yhtä perhettä. TV, tietokone ja matkapuhelin oli myös kaikilla. Internet-yhteys puuttui ainoastaan yhdeltä perheeltä. Monella perheellä oli näistä laitteista useita. Esimerkiksi matkapuhelinten määrä perhettä kohden vaihteli kahdesta kuuteen. Televisioita oli yhdestä viiteen ja tietokoneita yhdestä kolmeen. Puhelimesta, TV:stä ja tietokoneesta on tullut tai tulossa henkilökohtainen laite. Näiden lisäksi myös jääkaappeja ja pakastimia saattoi olla kolme. Eräänlaisina edelläkävijöinä voi pitää niitä viittä perhettä, jotka olivat jo hankkineet digitelevisioita tai -sovitin. Nämä olivatkin vastaajista nuorimpia; vanhempien ikä oli kolmenkymmenen molemmin puolin. Myös heidän koulutustasonsa oli kohtalaisen korkea. Joten tässä pienessä vastaajien joukossa pätee Mika Pantzarin esittämä käsitys tiettyjen varhaisten omaksujen piirteistä (ks. Pantzar 1996, 66)

Lähes kaikilla olleen normaalivarustuksen lisäksi erilaisia laitteita tarvitaan pihan ja puutarhan hoitoon sekä vapaa-ajan viettoon. Ruohonleikkuri oli lähes jokaisella ja polttopuun keskeisyydestä kertoo ainakin lisälämmityksenä se, että moottorisahan omisti kymmenen perhettä. Näiden yleisimpien laitteiden lisäksi useilla perheillä oli painepesuri, puutarhajärsin, lumilinko. Muutamalla oli myös traktori tai mönkijä. Harrastusvälineistä veneen omisti 13 perhettä, matkailuauton yksi sekä moottoripyörän, mopon tai skootterin kolme perhettä.

Kulutusmenot painoutuivat samoin kuin yleensä kotitalouksilla asumiseen, liikenteeseen ja ruokailuun (taulukko 3).

Taulukko 3. Kyselyyn vastanneiden perheiden ilmoittamat kulutusmenot (e/kk).
(Keskiarvo ilmoittanutta perhettä kohti.)

Menot	Keskiarvo	Minimi	Maksimi
Kotiin ostettuun ruokaan	598	100	2 000
Asuntolainan hoitokuluihin	510	0	960
Muihin asumismenoihin	273	100	500
Yksityisauton käyttömenoihin	327	..	1 000
Julkisen liikenteen menoihin	43	..	150
Tietoliikenteeseen	91	..	250
Koulutukseen ja terveydenhoitoon	57	..	275
Vakuutusmaksuihin	143	50	413
Säästämiseen	265	..	1 500
Muuhun	669	100	1 500

.. tietoa ei saatavissa

Menot elintarvikkeisiin olivat kyselyyn vastanneilla perheillä hieman suuremmat kuin yleensäkin lapsiperheillä (henkeä kohden kyselyperheissä 153 e/kk ja Kulutustutkimuksen 2001 mukaan 115 e/kk). Tiedon keruun ajankohtien välillä on kuitenkin noin kolme vuotta. Lisäksi kyselyyn vastanneet ovat ehkä laskeneet mukaan kaikki päivittäistavaraostoksensa, mm. erilaiset pesuaineet ja talouspaperit. Kyselyyn vastanneiden perheiden väliset erot ruokamenoissa olivat kuitenkin suuret eivätkä erot johtuneet pelkästään perheen jäsenmäärästä. Minimi (100 e/kk) nelihenkisessä perheessä tuntuu aika vähäiseltä ja menojen arvioiminen onkin vaikeaa, kuten vastaaja itsekkin toteaa:

”En seuraa kuluttamaani rahaa kuukausittain, riittänyt on. Joten jos olisin ehtinyt keräämään tietoa, olisi ollut helpompi täyttää. Yritin arvioida parhaani mukaan.”

Suurin kuukausittainen ruokalasku (2 000 e/kk) oli kyselyyn vastanneista suurimmalla perheellä. Toiseksi suurimmat ruokamenot olivat nuorella vauva-perheellä. Suuret menot selittyvät ehkä tässä perheessä sillä, että luomuruokaa syödään säännöllisesti. On kuitenkin todettava, että ruokamenot ovat suurimmat niissä perheissä, joissa myös tulot ovat suurimmat sekä pienimmät niissä perheissä, joissa tulotkin ovat pienimmät. Ruuan hinta- ja laatueroilla voi varioida runsaasti erilaisia tapoja syödä.

Vaikka ruokalaskun suuruus vaihteli, ruokailutavat olivat kyselyyn vastanneissa perheissä hyvin yhteneväiset. Lapsiperheiden rutiiniin kuuluu, että perhe syö arkisin yhteisen aterian ja, että ruoka valmistetaan perusraaka-aineista täydennettynä jonkin verran valmisruuilla. Näiden yhteisten piirteiden lisäksi osa perheistä käyttää ainakin joskus luonnonmukaisesti ja lähialueella tuotettuja elintarvikkeita. Kohtalaisen laajaa oli käyttää ruuan valmistukseen myös itse kerättyjä tai kasvatettuja tuotteita. Keräily ja kotitarveviljely oli perheiden keskuudessa varsin yleistä. Perheistä 14 ilmoitti harrastavansa niitä. Perheistä kahdella määrät olivat niin

suuria ja valikoima sen verran monipuolinen, että niillä oli merkitystä perheen ruokataloudelle. Samoin osa perheistä keräsi paljon luonnonmarjoja. Keräily- ja itse kasvatetut tuotteet korvaavatkin osan tuontihedelmistä ja mehuista sekä jonkin verran kasvihuoneessa kasvatettuja tuotteita. Suurimmalle osalle perheistä puutarhanhoito ja keräily tuntuivat olevan kuitenkin lähinnä vapaa-ajan harrastusta ja siten saatujen tuotteiden määrät hyvin pieniä.

Kyselyyn vastanneiden perheiden palveluiden käyttö osoittautui hyvin vaatimattomaksi. Esimerkiksi ainoastaan muutama perhe ilmoitti tilaavansa aterioita kotiin, käyttävänsä remontointipalveluita tai pihan suunnittelu- ja hoitopalveluita tai lastenhoitopalveluita edes joskus. Yleisintä palveluiden käyttöä oli verkkokauppa ja -asiointi, jota muutamat käyttivät viikoittain ja suurin osakin silloin tällöin. Kuitenkin viidessä perheessä ei tätäkään palvelua käytetty lainkaan. Vuokrauspalveluista auton vuokraaminen ei ollut kyselyyn vastanneille ajankohtaista omien autojen runsauden vuoksi. Sen sijaan muita tavaroita vuokrasi silloin tällöin kuusi perhettä. Palveluiden vähäinen käyttö ei kerro pelkästään siitä, ettei palveluita tarvita, vaan myös siitä, että palvelujen hinta on liian korkea tai saatavuus huono. Esimerkiksi yhteisille talonmiespalveluille olisi tarvetta, jos joku sen organisoisi ja tuottaisi (vrt. luku 4).

Perheiden subjektiiviset käsitykset omien kulutusmenojen painottumisesta verrattuna ”keskivertoperheiden” menoihin olivat yleisesti sellaiset, että niitä pidettiin joko samansuuruisina tai pienempinä. Ainoastaan autoiluun perheet arvioivat käyttävänsä rahaa keskivertoa enemmän. Kulutuskohteet, joihin haluttaisiin kuluttaa mahdollisuuksien mukaan nykyistä enemmän, olivat suosituimmuusjärjestyksessä seuraavat: matkailu, sisustus ja kodinkoneet, piha ja puutarha sekä harrastukset ja liikunta. Nämä ovatkin niitä kulutuskohteita, jotka yleisesti lisääntyvät aina taloudellisten nousukausien aikana.

5.5 Vapaa-aika

Pientaloasuminen keskustojen ulkopuolella ilmentää jo sinänsä kotikeskeistä elämäntapaa, mutta missä määrin siihen liittyy enää nykyisin myös muita perinteisen elämäntavan elementtejä. Edellä on jo viitattu jonkin verran ruokailutapoihin sekä puutarhan viljelyyn ja keräilyyn sekä polttopuiden hankintaan, jotka kaikki liittyvät perinteiseen omavaraisuuteen. Seuraavassa tarkastellaan muuta itse tekemistä, joita ovat erilaiset käsityöt, remontointi, nikkarointi sekä korjaaminen, joita tiedusteltiin perheiltä kyselyssä.

Itse tekeminen oli varsin yleistä. Lähes kaikkien perheiden itse tekeminen kohdistui ensinnäkin asumiseen tai vapaa-ajan asumiseen, niiden kunnostukseen ja remontointiin, edellä mainittuun polttopuiden hankintaan sekä huonekalujen korjaukseen ja entisöintiin. Lisäksi näiden kanssa lähes yhtä yleistä oli auton tai muiden laitteiden korjaaminen. Vaatteiden ompelua, neulomista tai virkkaustakin ilmoitti tekevänsä lähes puolet vastaajista.

Perheiltä kysyttiin myös avokysymyksellä, millaisia harrastuksia heillä on. Perheiden jäsenten vapaa-ajan harrastukset jakautuvat liikuntaan ja kuntoiluun, kulttuuriharrastuksiin, yhdistystoimintaan sekä luovaan toimintaan. Liikunta ja kuntoilu on erittäin yleistä sekä lapsilla että aikuisilla. Hiihtoa, pyöräilyä, kävelyä, sauvakävelyä, lenkkeilyä ja uintia harrastetaan varsin runsaasti. Jääkiekko, sähly ja jalkapallo ovat myös suosittuja. Kulttuuriharrastukset painottuvat elokuviin, musiikin kuunteluun, lukemiseen sekä teatterissa, konsertissa ja näyttelyissä

käynteihin. Luovista harrastuksista soittaminen on tärkein. Perheistä osa osallistuu myös yhdistystoimintaan: muutama lapsi käy partiossa, vanhemmat saattavat osallistua kylätoimintaan, ammattiyhdistystoimintaan, politiikkaan tai toimia urheilujärjestössä.

Lomanvietto painottuu mökkeilyyn joko omalla tai sukulaisten mökillä, kotimaan matkailuun ja erilaisissa tapahtumissa käynteihin tai ulkomaan-matkailuun. Oman vapaa-ajan asunnon omisti neljä vastanneista perheistä, mutta useat käyttivät sukulaisten mökkiä. Pientalossa asuminen ei vähennäkään mökkeilyä, sillä pientalo- ja rivitaloasukkaat omistavat mökkejä kerrostalo-asukkaita useammin (Melasniemi-Uutela 2004, 158). Kotikeskeisestä elämäntavasta huolimatta liikkuminen kuuluu olennaisesti pientalossa asuvien lomailuun. Ainoastaan muutama kyselyyn vastannut perhe ilmoitti viettävänsä lomaa kotona joko lepäillen tai remonttia tehden.

5.6 Kulutustavat ekotehokkuuden kannalta

Yleisesti lapsiperheiden kulutuksen painottuminen liittyy asumistapaan ja asuin-alueeseen, jotka puolestaan ovat usein yhteydessä perheiden tulotasoon (Ahlqvist 2004b, 140–142). Kulutuksen ekologisuudessa suomalaisista lapsiperheistä erottuu kolme asumismuodoltaan erilaista ryhmää, joista kaksi edustaa ekologisempaa, mutta toisistaan poikkeavaa kulutusta ja yksi vähemmän ekologista kulutusta. Urbaaneina ekologisina kuluttajina voidaan pitää kerrostaloasunnossa asuvia lapsiperheitä, joiden kulutuksessa painottuu yksityisautoilun välttäminen ja joukkoliikenteen käyttö. Tällöin kulutuksessa korostuvat myös tietoliikenne, AV-kulutus sekä ravintola- ja kahvilapalveluiden käyttö. Toinen ekologisemman kulutuksen ryhmä, maaseudulla pientalossa asuvat perheet, ovat kuluttajina paljolti vastakkaisia kerrostalossa asuville. Erityisesti kulutusmenot makailuun ja vapaa-ajan palveluihin sekä kestopavaroihin ovat näissä perheissä muita vähäisempiä. Sen sijaan tietointensiiviseen kulutukseen (kirjoihin ja tietojenkäsittelyyn) käyttävät maaseudulla asuvat suhteellisen runsaasti rahaa. Tässä kulutustavassa yhdistyvätkin perinteinen maaseutumainen kulutustapa sekä tieto- ja viestintäteknologiaa hyödyntävä kulutus. Kaupunkimaisissa kunnissa pientalossa asuvat perheet edustavat puolestaan monipuolista, kaikkea runsaasti kuluttavaa ryhmää. Kulutus painottuu samanaikaisesti energiantensiiviseen ja palveluintensiiviseen kulutukseen ja tällöin pyritäänkin ilmeisesti yhdistämään maaseutumaista, rauhallista pientaloasumista kaupunkimaiseen kulutustapaan.

KulMaKunta-tutkimuksen perheet sijoittuvat kulutustavoiltaan lähinnä kaupunkimaisen ja maaseutumaisen kulutustavan välimaastoon. Ekotehokkuuden kannalta kyselyyn vastanneiden perheiden kulutustapojen kriittiset pisteet liittyvät pientaloasumiseen ja toiveeseen kasvattaa asuinpinta-alaa sekä runsaaseen yksityisauton käyttöön perustuvaan liikkumiseen, josta työmatkojen osuus on suuri. Vastatrendejä tälle ovat lämmitystapojen valinnat, joista esimerkkinä on maalämmön käyttö sekä puun käyttö laajasti lisälämmitystapana. Myös kotikeskeinen elämäntapa, johon kuuluu itse tekeminen, puutarhanviljely ja keräily, voivat lisätä ekotehokkuutta samoin kuin etätyö.

Vastausten perusteella muutama kyselyyn osallistuvista perheistä ilmeisesti tietoisesti pyrki ekologisempaan elämäntapaan. Kriittisten kulutustapojen, asumisen ja liikkumisen, osalta tämä kuitenkin näyttää olevan vaikeaa; vain harva perhe oli onnistunut rajoittamaan henkilöautolla liikkumista. Lapsiperheiden ”normaa-

lina” pidetyt kulutustavat vaikuttivat siten tiettyihin, kriittisiin kulutustapoihin enemmän kuin ekologiset pyrkimykset.

6 Yhteenveto ja skenaarioiden hahmottelua

Tässä raportissa ekotehokkaiden kulutusinnovaatioiden hyväksyttävyyttä on pyritty tarkastelemaan rajatun, mutta merkitykseltään kasvavan kohdejoukon parissa. Kohdejoukkona ovat pientaloon, ulos kaupunkikeskustoista muuttavat lapsiperheet, joita tässä aineistossa edustavat oman ryhmänsä aktiiviset edustajat Veikkolassa, Mäntsälässä ja Asikkalan Kurhilassa.

Valitsemistamme ”ekotehokkaista palveluinnovaatioista” eniten kiinnostusta herättivät etätyö ja verkkokauppa, kimppakyyti, yhteiset harrastustilat, tavaroiden yhteiskäyttö ja vuokraus sekä kodin- ja lastenhoitopalvelut (taulukko 4). Joitakin näistä oli myös käytössä tai kokeiltu, mutta ainakin osa haastateltavista näki näissä toimintatavoissa myös nykyistä enemmän potentiaalia elämänlaadun parantamiseen sekä mahdollisuuksia säästää ympäristö- ja muissa kustannuksissa, kuten taulukon ”sovelluksia”-sarakkeesta nähdään. Moni kuitenkin myös tunnisti innovaatioiden käyttöönotolle monenlaisia esteitä ja edellytyksiä. Näistä tärkeimmät liittyvät yhteistoiminnan vaikeuteen ja sen edellyttämään aktiivisuuteen. Osa innovaatioista taas ei harvaan asutuilla alueilla todennäköisesti toimisi puhtaasti kaupalliselta pohjalta. Kehittämisen arvioinen ratkaisu – johon haastatteluissakin viitattiin – voisi olla kaupallisen, julkisen ja omatoimisen palvelutuotannon yhdistäminen pientalovaltaista yhdyskuntaa mahdollisimman hyvin palvelevalla tavalla.

Etätyö olisikin kohderyhmän näkökulmasta keskeinen ratkaisu pitkiin työmatkoihin. Haastateltavat itse arvelivat, että etätyö vähentäisi auton käyttöä. Tutkimuksen kohdejoukkoon kuului kuitenkin vain harvoja etätyöntekijöitä, joten etätyön tekemisen yhteyttä liikkumiseen olisi syytä myös tarkastella tarkemmin erityisesti etätyön tekijöistä koostuvassa kohderyhmässä.

Yhteistilat sen sijaan eivät pientalovaltaisessa asumisessa ilmeisestikään toimisi ekotehokkuutta edistävästi. Haastateltavat tosin toivoivat yhteistiloja, mutta lähinnä harrastus- ja kokoontumistiloja, jotka lisäisivät asukkaiden vapaa-ajanviettomahdollisuuksia ja edistäisivät sosiaalisia kontakteja. Näin ne voisivat parantaa asukkaiden elämänlaatua. Tällaisten tilojen lisääntyminen saattaisi myös vähentää autolla liikkumista, kun vapaa-aikaa voitaisiin viettää enemmän kodin lähellä. Omista asuintiloistaan haastateltavat eivät kuitenkaan olleet valmiita tinkimään, eikä asuinpinta-alan ja ympäristökuormituksen yhteyttä välttämättä tunnistettu ollenkaan.

Tavaroiden yhteiskäyttö ja vuokraus nähtiin monessa tapauksessa järkeväksi, etenkin puhuttaessa suurikokoisista koneista ja laitteista tai harvoin käytettävistä harrastusvälineistä. Ehdotus herätti kuitenkin mielipiteitä sekä puolesta että vastaan. Omatoimisesti järjestetyssä yhteiskäytössä on monia käytännön ongelmia, kun taas vuokraaminen on usein kallista. Kotitalouspalvelut, kuten kodin- ja lastenhoito ja puutarhanhoito, taas tunnistettiin toimiviksi palveluiksi, joita monet haluaisivat käyttää nykyistä enemmän. Palvelujen kautta tai niiden ohessa saattaisi olla mahdollista järjestää myös järkevää, ammattimaista tavaroiden yhteiskäyttöä tai sen koordinoitua (mm. kimppakyyti) taikka tavaroiden vuokrausta, mihin osin haastatteluissa viitattiinkin ”kylätalkkari-” ja ”kyläpalvelupiste”-ehdotusten yhteydessä.

Verkkokauppa ja -asiointi kiinnosti osaa tutkimukseemme osallistuneista lapsiperheistä. Tässäkin toimivia ratkaisuja täytyy vielä kehittää. Palvelu ei saisi olla liian kallista eikä se saisi vaikuttaa tuotteiden laatuun. Saimme myös joitakin ehdotuksia myös tämän palvelun yhdistämisestä muihin palveluihin. Sähköiset

palvelut kiinnostivat pientalossa asuvien lapsiperheiden ryhmää melko yleisesti. Niissä voidaan mahdollisesti ratkaista joitakin henkilökohtaisiin palveluihin liittyviä ongelmia, kuten kustannukset ja tiheän asiakaskunnan tarve, samalla kun vältetään omatoimisten palvelujen vaatima aktiivisuus, yhteistoimintakyky ja huomattava asukkaiden oman ajan panostus.

Taulukko 4. Ryhmähaastattelujen perusteella eniten kiinnostusta herättäneet ”ekotehokkaat kulutusinnovaatiot”.

	Kiinnostus	Syitä mielen-kiintoon tai sen puutteeseen	Sovelluksia	Edellytyksiä
Etätyö ja etätyöpiste	suhtautuminen myönteistä, kaikille ei mahdollista	työn ja perhe-elämän yhteensovittaminen pitkät työmatkat sosiaalisten suhteiden puuttuminen työrauhan puuttuminen	etätyöpiste tilapäiseen käyttöön, hyvät Internet-yhteydet ja faksi	työnantajan hyväksyntä töiden järjestely (läsnäoloa vaativien töiden keskittäminen, valvonta) työsuhteen vakaus
Harrastus-tilat	paljon kiinnostusta ja keskustelua	harrastus- ja kokoontumistilojen puute erityisesti kotona olevat vanhemmat haluaisivat päästä tapaamaan muita	tila, jonne voi mennä ”itse tekemään”, verstaas kahvila: paikka, jossa voi tavata muita ihmisiä ja lukea lehtiä, lapsille omaa toimintaa eri-ikäisten kohtaamispaikka (koululaiset, vanhukset) muuntuva, olohuone-tyyppinen monitoimitila	asukaspohja sopivat tilat rahoitus aktiivinen taho
Tavaroiden yhteiskäyttö ja vuokraus	melko paljon kiinnostusta ja keskustelua mielipiteitä puolesta ja vastaan	tilansäästö rahansäästö ”ei sovi suomalaiseseen mentaliteettiin” ”kaunis ajatus, ei toimi”	satunnaisesti käytettävät, kalliit ja tilaa vievät laitteet (mm. lumilinko, oksasilppuri, puurtarhajyrsin), harrastusvälineet	yhteiskäytössä sopivan pienen käyttäjämäärän, toimiva vastuunjako vuokrauksessa hinta esteenä, positiivisena puolena taas vaivattomuus
Yhteinen kodinhoitaja, lastenhoitaja, puutarhuri	paljon kiinnostusta ja keskustelua	lapsille kaivataan iltapäiväkerhotoimintaa vaihtoehto naapuriavulle kodinhoitoapu vähentäisi kotitöistä riitelyä	”kyläpiika”, kyläpalvelupiste ”kylätalkkari”-toiminta	sopivien tilojen puute kunnan byrokratia riittävästi kiinnostuneita ja aktiiveja foorumi kodinhoitoavun saamiseksi palvelujen hinta
Kimppakyyti	on kiinnostusta, joillakin myös kokemusta	edullisuus hankalaa, rajoittavaa ympäristösäästö	etenkin lasten kuljetukset	työaikojen yhteensovittaminen, tarpeeksi kiinnostuneita, sama työmatka kannusteita, tiedotusta, koordinointia
Verkkokauppa- ja asiointi	kiinnostaa periaatteessa aika monia	heräteostokset jäisivät pois voi säästää aikaa ja rahaa, vaivannäköä halutaan valita itse, kokeilla uusia, hyödyntää tarjoukset	voisi kerran viikossa tilata peruselintarvikkeita jääteläautosta voisi saada muitakin pakasteita tuotteita voisi tilata kylän kioskiin	palvelu saa maksaa hiukan, ei saa nostaa tuotteiden hintoja laatu ei saa kärsiä, tuotteiden oltava tuoreita

Tässä raportoidun case-tutkimuksen on tarkoitus suunnata KulMaKunta-hankkeessa tehtävää mallinnustyötä (ks. Perrels ym. 2003). Tarkoitus olisi siis arvioida, mitkä ovat todennäköisiä ja mitkä toivottavia kehityssuuntia erilaisten kotitalousryhmien osalta. Tämän tutkimuksen perusteella pientalossa asuvista lapsiperheistä voitiin tunnistaa kaksi ryhmää. Osa haastatelluistamme todellakin halusi asua ”maalla”, kun taas osalla syynä muuttoon oli pientaloasumisen kalleus ja tonttipula pääkaupunkiseudulla. Näitä erityyppisiä perheitä voidaan pitää myös tarpeiltaan erilaisina.

Haastattelujen ja lomakkeiden avulla kerätyn tutkimusaineiston perusteella voidaan kehittää muun muassa seuraavanlaiset alustavat skenaariot:

(1) Nykymeno jatkuu

Lapsiperheiden muutto pientaloihin ja ulos kaupungeista on kasvava suuntaus. Mikäli nykymeno jatkuu, tämän kotitalousjoukon koko kasvaa. Lapsiperheiden lukumäärä on jonkin verran vähenemässä, mutta yhä useampi lapsiperhe on halukas muuttamaan pientaloon. Esimerkiksi monien pääkaupunkiseudun ympäryskuntien kasvuennusteet perustuvat tämantapaisille oletuksille.

Pientaloon ja väljemmille alueille muuttavien lapsiperheiden lukumäärän kasvaessa myös näiden kotitalouksien asuinpinta-ala kasvaa. Tätä kehitystä voivat jonkin verran kompensoida uudet energiaa säästävämät lämmitysjärjestelmät.

Pientalovaltaisessa asumisessa myös kestokulutushyödykkeiden ja ajoneuvojen voidaan ennustaa kasvavan nykyменolla. Kodin, työpaikan ja palvelujen välisten etäisyyksien kasvaessa myös ajokilometrien voidaan olettaa kasvavan.

(2) Kyläasumisen skenaario

Vaihtoehtoisessa skenaariossa voitaisiin pyrkiä kehittämään pois kaupungeista muuttavien lapsiperheiden asuinympäristöä etätyön ja paikallisesti saatavilla olevien palvelujen avulla. Parhaiten tämä voisi onnistua uusilla alueilla, joille muuttoliike on vasta alkamassa.

Parhaassa tapauksessa uudet muuttajat voisivat tyytyä nykyменon jatkumista pienempään asuinpinta-alaan sekä tavaroiden ja ajoneuvojen määrään. Erityisesti palvelujen saatavuus lähiseudulla sekä esimerkiksi verkkokauppa ja etätyö voisivat vaikuttaa henkilöauton käyttöä vähentävästi.

Haastattelujen perusteella monet kaupungista pois muuttavat lapsiperheet haluavat kuitenkin voimakkaasti vaikuttaa oman asuinympäristönsä kehitykseen, eikä kaupunkimaisen tiivistä asuinympäristöä ja palvelurakennetta haluta. Siten asukkaiden omatoimisilla palveluillakin on tärkeä sijansa, vaikka niiden tulisi olla entistä vaivattomampia ja vähemmän omaa aikaa ja organisointia vaativia. Maaseutumaista ja luonnonläheistä asumista voitaisiin kehittää ekotehokkaammaksi yhdistämällä perinteistä kylähenkistä yhteistoimintaa, uuden teknologian mahdollisuuksia sekä kaupallisia ja julkisia palveluja mahdollisimman tehokkaalla tavalla.

(3) Urbanin pientaloasumisen skenaario

Kaupunkimaista pientaloasumista haluavia voisivat palvella kaupunkien ja palvelujen lähistölle kaavoitetut, mutta rauhalliset ja luonnonläheiset asuinalueet, jos niissä olisi tarjolla edullisia pientaloja. Riittävän tiiviisti rakennetuilla ja

asukasrakenteeltaan monipuolisilla alueilla olisi kysyntää myös kaupallisesti tuotetuille palveluille. Tällaisilla alueilla olisi ehkä mahdollista toteuttaa myös haja-asutusalueita paremmin erilaisia asukkaiden yhteistiloja.

(4) Etätyön voimakas tehostaminen

Pitkät automatkat ovat yksi tutkimuksemme kohdejoukon erityispiirre. Henkilöautolla liikkumista voitaisiin vähentää ainakin jossakin määrin edistämällä etätyön mahdollisuuksia ja sen suosiota. Etätyön kasvuskenaariossa voitaisiin ajatella, että ainakin osittaista etätyötä tekevien ryhmä kasvaa, jolloin työmatkaliikkuminen vähenee ja siihen käytetty aika lyhenee. Tällöin vapaa-aika lisääntyy, joka kyselyn tulosten perusteella käytettäisiin mahdollisesti pihan ja kodin kunnostukseen, liikuntaharrastuksiin sekä matkailuun. Tämän tutkimuksen perusteella ei kuitenkaan voida sanoa, mitä etätyön lisääntyminen vaikuttaisi kaiken kaikkiaan autolla liikkumiseen, joten sen selvittämiseksi tarvitaan vielä tutkimusta.

Etätyön lisääntyminen edellyttää, että sen edellytyksiä edistetään. Nuorten lapsiperheiden osalta yhtenä tärkeänä edellytyksenä saattaisi olla etätyön käytäntöjen vakiinnuttaminen työpaikoilla niin, että se tarjoaa hyväksytyn mahdollisuuden myös suhteellisen uusille työntekijöille. Etätyötä voitaisiin edistää myös perustamalla paikallisia etätyöpisteitä sekä kehittämällä etätyön edellyttämää teknistä infrastruktuuria.

Tässä raportissa tutkittujen lapsiperheiden joukossa oli vain harvoja etätyötä säännöllisesti tekeviä. Niinpä etätyön vaikutuksia muuhun kulutukseen on vaikea ennakoida. Työmatkojen lyhentyessä säästyy vapaa-aikaa ja mahdollisesti rahaa. Olisi tärkeä tutkia, miten säästynyt aika ja raha käytetään, mikä onkin hankkeen tämän osavaiheen tärkeä jatkotutkimusaihe.

Lähteet

- Ahlqvist, K. (2004a): Omistaminen suomalaisen kulutusyhteiskunnan rakentumisessa. Teoksessa Kirsti Ahlqvist & Anu Raijas Erilaisia kulutusuria Suomessa. Tilastokeskus. Helsinki. 113–142.
- Ahlqvist, K. (2004b): Lapsiperheet muuttavat omakotitaloihin. Teoksessa Kirsti Ahlqvist & Anu Raijas Ihanne ja todellisuus. Näkökulmia kulutuksen muutokseen. Tilastokeskus. Helsinki. 103–123.
- Autio, M. (2004): Kohti runsauden sukupolvea. Teoksessa Kirsti Ahlqvist & Anu Raijas Ihanne ja todellisuus. Näkökulmia kulutuksen muutokseen. Tilastokeskus. Helsinki. 103–123.
- Halme, M., C. Jasch, M. Scharp (2003). *Sustainable Homesevices? Which services enhance ecological, social and economic sustainability of households?* HomeServices -hankkeen raportteja. Saatavana Internetistä osoitteesta <http://www.sustainable-homeservices.com>.
- Heikkinen, T., Hirvonen, J., Maijala, O. (2003). *Tarjolla maaseutu. Tutkimus maallemuuton tarjonnan toimijoista ja maallemuuttajamielikuvista*. TKK/Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskus. Espoo: Otamedia Oy.
- Heiskanen, E., M. Jalas (2003). Can services lead to radical eco-efficiency improvements? - a review of the debate and evidence. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management* 10 (4), s. 186–198.
- Juntto, Anneli (2004): Erotteleeko asumisura suomalaisia – asumiskulutuksen menestyjät ja syrjäytyjät. Teoksessa Kirsti Ahlqvist & Anu Raijas Erilaisia kulutusuria Suomessa. Tilastokeskus. Helsinki. 91–112.
- Kirkkonummen kunta (2003). *Kirkkonummen kunnan väestö vuonna 2002*. Saatavana Internetistä osoitteessa: <http://www.kirkkonummi.fi/kuntalaiset/info/img/vaesto2002.pdf>.
- Kylä kelpaa (2004). *Kyläasumisen messujen kotisivut*. Internetissä osoitteessa: <http://www.kylakelpaa.net/>.
- Kytö, H. (1998). *Muuttajan muuttuvat motiivit eräissä suomalaisissa kaupungeissa 1980- ja 1990-luvuilla. Muuttoaiheet hyvinvointiteoreettisesta näkökulmasta*. Helsinki: Suomen kuntaliitto.
- Kytö, H. (2002). Maassamuuton motiiveista. Teoks. Ståhlberg, K. & Kettunen, A. (toim.) *Kuntaväki tutkii. Kuntaliiton tohtorikoulutusohjelma 1990–1997*. Acta-väitöskirjasarja 3/2002. Helsinki: Suomen kuntaliitto.
- Kytö, H., Aatola, L., Lehtinen, A-R. (2003). *Kotitalouksien palvelutarpeet ja palvelujen käyttö. Tutkimus kolmella aluerakenteeltaan erilaisella seudulla*. Helsinki: Kuluttajatutkimuskeskus.
- Lahti, P. Heinonen, S. Koski, K. & Tolsa, H. (1997). *Kestävä kehitys aluerakenteessa. Kansainvälisiä näkemyksiä, suomalainen sovellus*. Helsinki: Ympäristöministeriö, Suomen ympäristö 109.
- Lauronen, E. (1991): Unelma ja sen toteuttajat – tutkimus suomalaisista omakotirakentajista. Asuntohallitus. Tutkimus ja suunnitteluosasto. Asuntotutkimuksia 3:1991. Helsinki.
- Melasniemi-Uutela, H. (1993): Energiankäyttö omakotiasukkaiden arjessa. Helsingin yliopiston sosiaalipsykologian laitoksen energajulkaisuja 12/1993. Helsinki.

- Melasniemi-Uutela, H. (1994): Sähkönkulutuksen vaihtelu ja elinvaihe. Tutkimus kotitaloussähkön kulutuksen taustatekijöistä vuonna 1990. LINKKI JULKAISU 2/1994. Helsinki.
- Melasniemi-Uutela, H. (2004): Suomalaisen mökkikulttuurin suunta. Teoksessa Kirsti Ahlqvist & Anu Raijas Ihanne ja todellisuus. Näkökulmia kulutuksen muutokseen. Tilastokeskus. Helsinki. 145–163.
- Motiva (2004): <http://www.motiva.fi>.
- Mäntsälän kunta (2004). *Mäntsälän kunnan esittelysivusto*. Internetissä osoitteessa: <http://www.mantsala.fi/yleista.htm>.
- Pantzar, M. (1996): Kuinka teknologia kesytetään. Hanki ja jää. Helsinki.
- Pekkanen, J. (1996). *Kaavoihin kangistumattomat. Asukkaiden haastattelututkimus haja-asumisen eduista ja haitoista*. TKK/Yhdyskuntasuunnittelun täydennyskoulutuskeskus, julkaisu a-sarja nro 25. Espoo: TKK-offset.
- Pekkanen, J., Maijala, O., Piispanen, E., Lehtonen, H. (1997). *Maaseudun kilpailukykyisyys asuinympäristönä. Esimerkinä Hämeenlinnan seutu*. TKK/Yhdyskuntasuunnittelun täydennyskoulutuskeskus. TKK/Rakennetun ympäristön tutkimuslaitos. Espoo: Libella Oy.
- Perrels, A., Ahlqvist, K., Heiskanen, E. & Lahti, P. (2003). *Kestävän kulutuksen potentiaalia etsimässä – esitutkimus*. Helsinki: Valtion Taloudellinen tutkimuslaitos. VATT Keskustelualoitteita 323.
- Savolainen, J. (2004). Veikkolan päivähoitotilanteesta – ennuste paremmasta? *Kylänraitti* 2/2004: 4.
- Schmidt-Bleek, F. (1998), *Das MIPS-Konzept. Weniger Naturverbrauch – mehr Lebensqualität durch Faktor 10*. Droemer Verlagsanstalt, München.
- Schmidt-Bleek, F. (2000) *Luonnon uusi laskuoppi- ekotehokkuuden mittari MIPS*. Helsinki: Gaudeamus.
- Schulman, H., Hirvonen, J., Hurme, E., Lehtonen, H. (1995). *Asumisen ja työn muuttuvat kytkennät. Pääkaupunkiseudun pendelialue ja ulkomaisia kokemuksia*. TKK/Yhdyskuntasuunnittelun täydennyskoulutuskeskus. Espoo: TKK offset.
- Statfin (2004). Väestö alueittain ja ikäryhmittäin. Kirkkonummi. Tilastokeskuksen Statfin-tilastopalvelu <http://statfin.stat.fi>. Tieto haettu 8.12.2004.
- Tilastokeskus (2001). Väestöennuste alueittain vuoteen 2030. Saatavana Internetistä osoitteesta: <http://www.statfin.stat.fi>.
- Tuorila, H. (2002). *Kaupallisten palvelujen tarjonta ja tulevaisuudennäkymät kehityssuunnaltaan erilaisilla paikkakunnilla*. Helsinki: Kuluttajatutkimuskeskus.
- Waterton, C. & Wynne, B. (2001). Can focus groups access community views? Teoks. Barbour, R.S. & Kitzinger, J. (toim.) *Developing Focus Group Research. Politics, Theory and Practice*. London: Sage.

Lapsiperheiden omakotitaloasuminen: Haastattelurunko

KAHVIA, NIMIKYLTTIEN JAKAMINEN

- **Esittäytyminen ja hankkeesta kertominen ja kysymyslomakkeen esitleminen**

- **Tulemme keskustelemaan mm. seuraavista teemoista:**

- Asumisurastanne
- Yhteistoiminnasta naapurien kesken
- Palvelujen toimivuudesta ja palvelutarpeesta alueellanne
- Kulutukseen liittyvistä innovaatioista

A) ASUMISURA

Esittäytymiskierros, etunimi sanotaan.

K: Kuinka kauan olette asuneet Anttilassa?

K: Minkälaista täällä Anttilassa on asua, hyviä ja huonoja puolia?

U: Tuleeko muita hyviä/huonoja puolia mieleen?

U Mitä odotuksia muuttamiseen liittyi? Ovatko odotukset toteutuneet?

B) NAAPURIEN YHTEISTOIMINTA

K: Minkälaista yhteistoimintaa täällä on ollut?

(Tarkennus: yhteistoiminnalla tarkoitetaan esim. naapuriapua, talkoita tai yhteisiä harrastuksia.)

U: Minkälaista yhteistoimintaa toivoisitte lisää?

K: Olisiko mahdollista, että alueella olisi muutakin yhteistoimintaa?

U: Millä edellytyksillä?

C) PALVELUJEN TOIMIVUUS

K: Oletteko tyytyväisiä palveluihin asuinpaikkanne lähellä?

(U: Miksi olette?/Miksi ette ole?)

U: Minkälaisia palveluita toivoisitte lisää?

K: Entä sähköiset palvelut? Millaisia sähköisiä palveluita käytätte?

K: Minkälaisia palveluja haluaisitte käyttää sähköisesti?

(- Kuinka paljon olisitte valmiita maksamaan näistä palveluista?
Olisiko kustannuksilla paljon merkitystä?)

E) INNOVAATIOT (TEEMAKORTIT)

K: Mitä mieltä olette korteilla esitetyistä toimintatavoista ja palveluista?

U: Mitä mieltä olette niistä omalta tai asuinalueenne osalta?

U: Jos ajattelette näitä toimintatapoja ja palveluita oman arkenne kanalta, mitä mahdollisuuksia niiden toteutumiselle olisi?

U: Entä esteitä?

E1: Etätyö

- Voisiko auton käyttö mielestänne vähentyä, jos yhä useampi siirtyisi etätyöntekijöiksi? (Vai tarvittaisiinko autoa edelleen saman verran kuin aikaisemminkin muihin matkoihin, kuten päivähoito- ja asiointimatkoihin)

E2: Asuin alueen yhteiset tilat, palvelualue tai –kortteli

- Voisiko asuntojen asuinpinta-ala olla pienempi, jos käytössä olisi yhteisiä tiloja ja palveluja?

E3: Yhteinen palvelujen tuottaminen (osuuskunta)

E4: Yhteinen kodinhoitaja, lastenhoitaja, puutarhuri

- Kustannuskysymys? Hinta ratkaiseva tekijä?

E5: Kimppakyyti

E6: Tavaroiden yhteiskäyttö

E7: Tavaroiden vuokraus (auto, harrastusvälineet ym.)

- Jos tavaroiden yhteiskäyttö tai vuokraus toimisi paremmin, luuletteko, että ihmisillä olisi vähemmän tavaroita?

E8: Vapaa-ajan asunnon vuokraaminen

- Oman vapaa-ajan asunnon hankkimisen sijaan.

E9: Yhteisiä talkoita

E10: Ruokapiiri

E11: Verkkokauppa- ja asiointi (pankkipalvelut, ruokatilaukset, kunnalliset palvelut)

KAIKKIEN INNOVAATIOIDEN OSALTA: Jos on jo kokeiltu jotain innovaatioista, miksi jokin toimintatapa ei ole jäänyt pysyväksi? Miksi ei ole yleistynyt? - Millä edellytyksillä voisi yleistyä?

F) TULEVAISUUS

K: Tarkastellaan seuraavaksi tulevaisuutta. Mitä luulette, asutteko täällä Anttilassa vielä vuonna 2030?

(U: Mihin asti olette ajatelleet?)

(U: Millaisia palveluita kuvittelisitte tulevaisuudessa tarvittavan?)

(U: Minkälaiselle asuinalueelle haluaisitte tulevaisuudessa muuttaa?)

YHTEENVETO

Onko vielä jotain, mitä haluaisitte sanoa? Unohdimmeko jotakin?

Kyselylomakkeen jakaminen, henkilötietolomakkeen kerääminen

LOPETUS

Kiitos kaikille osallistumisesta!

KulMaKunta – lapsiperheiden omakotitaloasuminen

KulMaKunta -tutkimus on laaja, usean valtion tutkimuslaitoksen yhteishanke, jota rahoittaa ympäristöministeriön Ympäristöklusterin tutkimusohjelma. Olemme kiinnostuneita erityyppisistä, eri elämäntilanteessa oleville ihmisille soveltuvista ekotehokkaista kulutusinnovaatioissa. Haluamme tutkia mm. sitä, mitä uusia palveluja ja tietotekniikkainnovaatioita pääkaupunkiseudun tai muiden isojen kaupunkien ympäryskunnissa asuvat lapsiperheet kaipaavat arkeensa. Osallistumalla tutkimukseen voit omalta osaltasi vaikuttaa tulevaisuuden yhdyskuntien, teknologian ja palveluiden kehitykseen!

Tutkimuksen tiedonkeruun toteuttavat Kuluttajatutkimuskeskus ja Tilastokeskus. Se sisältää ryhmähaastattelun ja itse täytettävän kyselylomakkeen. Haastattelussa käsitellään asuinalueen palveluiden toimivuutta, naapureiden välistä yhteistoimintaa sekä ympäristöystävällisten elämänmuotojen ja palveluiden järjestämisen mahdollisuuksia ja esteitä. Kyselylomakkeella kerättävät tiedot liittyvät yksityiskohtaisemmin tutkimukseen osallistuvien perheiden asumiseen ja arkielämään. Siinä kysytään tietoja mm. asumisesta, liikkumisesta, palveluiden käytöstä, kulutuksesta, vapaa-ajan viettämisestä ja työstä.

Tietoja kerätään kesäkuun 2004 aikana neljän kunnan alueella. Vastaukset käsitellään täysin luottamuksellisesti Kuluttajatutkimuskeskuksessa ja Tilastokeskuksessa eikä yksilötietoja luovuteta muualle. Tiedot julkaistaan niin, ettei yksittäistä vastaajaa tai kuntaa voida tunnistaa aineistosta. Tulokset julkaistaan tutkimusraportteina.

Pyydämme, että täytät oheisen kyselylomakkeen ja palautat sen Tilastokeskukseen oheisessa kirjekuoressa 18.6.2004 mennessä. Palautuskuoren postimaksu on maksettu.

Lisätietoja tutkimuksesta antavat:

Eva Heiskanen, Kuluttajatutkimuskeskus

(eva.heiskanen@kuluttajatutkimuskeskus.fi), p. 09-77267735

Kirsti Ahlqvist, Tilastokeskus

(kirsti.ahlqvist@tilastokeskus.fi), p. 09-1734 3412

Lapsiperheiden omakotitaloasuminen

Kyselylomake

Perhe

1. Kuinka monta henkilöä perheessänne asuu yhteensä? _____ henkilöä
2. Heistä on 18-vuotiaita tai sitä vanhempia aikuisia _____ henkilöä
3. Heistä on 7–17-vuotiaita lapsia tai nuoria _____ henkilöä
4. Heistä on 6-vuotiaita tai sitä nuorempia lapsia _____ henkilöä
5. Perheessä asuvien 18 vuotta täyttäneiden aikuisten syntymävuodet: _____
 Perheessä asuvien alle 18-vuotiaiden lasten syntymävuodet: _____
6. Jos perheellänne on koti- tai lemmikkieläimiä, merkitse mitä ja kuinka monta _____

Asuminen

7. Mikä on asuntonne päärakennuksen pinta-ala yhteensä? _____ m²
8. Mikä on asuntonne lämmitettävän osan pinta-ala? _____ m²
9. Mikä on asuintonttinne tai tilanne pinta-ala?
 Merkitse m tai ha. _____ m² / _____ ha
10. Mikä on talonne rakennusvuosi? _____

11. Mikä on asuntonne pääasiallinen (ensisijainen) lämmitystapa ja mitkä ovat mahdolliset lisälämmitystavat?

Rengasta vain yksi vaihtoehto ensimmäisestä sarakkeesta ja kaikki sopivat vaihtoehdot toisesta sarakkeesta.

	Pääasiallinen lämmitystapa	Lisä- lämmitystavat
Kauko- tai aluelämpö.....	1	1
Suora sähkölämmitys.....	2	2
Varaava sähkölämmitys.....	3	3
Öljykeskuslämmitys.....	4	4
Muu keskuslämmitys.....	5	5
Uuni, takka tai muu kiinteällä polttoaineella toimiva lämmitys.....	6	6
Maalämpö.....	7	7
Aurinkokerääjä.....	8	8

12. Mikä on asuntonne vuotuinen sähkönkulutus? _____ kWh

13. Kuinka paljon on asuntonne vuotuinen lämmityspolttoaineiden ja polttopuiden kulutus?

Merkitse alla oleville riveille käytetty polttoaine ja kulutettu määrä/vuosi. (Esim. öljy, puu, hake,)

14. Miten asuntonne vesihuolto on järjestetty?

Rengasta sopivat vaihtoehdot.

Talo on liitetty kunnalliseen vesijohtoverkoston (tulovesi).....	1
Vesi saadaan omasta kaivosta tai lähteestä.....	2
Talo on liitetty kunnalliseen viemäriverkoston (jätevesi).....	3
Jätevesi menee saostuskaivoon.....	4
Jätevesi johdetaan tyhjennettävään umpisäiliöön.....	5
Vesihuolto on järjestetty jollain muulla tavalla, miten? _____	
_____	
_____	

15. Miten asuntonne jätehuolto hoidetaan?

Rengasta sopivat vaihtoehdot.

Maatuvat jätteet kompostoidaan	1
Osa jätteistä poltetaan.....	2
Jätteet haudataan maahan.....	3
Kunnallinen jätehuolto tyhjentää jäteastiat.....	4
Asuinalueellamme on keräyspiste erilaisille jätteille.....	5
Jätehuolto on järjestetty jollain muulla tavalla, miten? _____	
_____	
_____	

16. Onko perheellänne vapaa-ajan asuntoa?

Kyllä.....1

Ei.....2 Siirry kysymykseen 17.

Mikä on vapaa-ajan asuntonne etäisyys pääasuinpaikastanne? _____ km.

Kuinka usein arviolta matkustatte vapaa-ajan asunnollenne vuodessa? _____ kertaa/v

Onko vapaa-ajan asuntonne talviasuttava?

Kyllä..... 1

Ei..... 2

Etäisyydet ja palveluiden saatavuus

Jos sinulla on työpaikka, vastaa kysymyksiin 17–18, muuten siirry kysymykseen 19.

17. Kuinka pitkä matka yhteen suuntaan on kotoa työpaikallasi? _____ km _____ m
Merkitse kilometreissä tai metreissä.

18. Miten kuljet matkan pääsääntöisesti ja toissijaisesti?
Rengasta vain yksi vaihtoehto ensimmäisestä sarakkeesta ja kaikki sopivat vaihtoehdot toisesta sarakkeesta.

	Pääsääntöinen kulkutapa	Toissijainen kulkutapa
Omalla autolla (yksin tai perheenjäsenen kanssa).....	1	1
Osan matkasta autolla, osan julkisella kulkuvälineellä (juna, linja-auto)	2	2
Kimppakyydillä (omalla tai jonkun toisen autolla).....	3	3
Polkupyörällä	4	4
Julkisella kulkuvälineellä (juna, linja-auto).....	5	5
Kävelen	6	6
Jollain muulla tavalla, miten? _____		

Kysymykset 18-19 koskevat avio- tai avoliitossa asuvia. Muuten siirry kysymykseen 21.

19. Kuinka pitkä matka yhteen suuntaan on kotoa puolisisi työpaikalle? _____ km _____ m

20. Miten puolisisi kulkee matkan pääsääntöisesti ja toissijaisesti?
Rengasta vain yksi vaihtoehto ensimmäisestä sarakkeesta ja kaikki sopivat vaihtoehdot toisesta sarakkeesta.

	Pääsääntöinen kulkutapa	Toissijainen kulkutapa
Omalla autolla (yksin tai perheenjäsenen kanssa).....	1	1
Osan matkasta autolla, osan julkisella kulkuvälineellä (juna, linja-auto)	2	2
Kimppakyydillä (omalla tai jonkun toisen autolla).....	3	3
Polkupyörällä	4	4
Julkisella kulkuvälineellä (juna, linja-auto).....	5	5
Kävelen	6	6
Jollain muulla tavalla, miten? _____		

21. Jos lapsenne ovat päivähoidossa, kuinka pitkä matka yhteen suuntaan on lasten päivähoitopaikkaan?

Merkitse jokaisen lapsen päivähoitomatka erikseen.

_____ km _____ m

_____ km _____ m

_____ km _____ m

_____ km _____ m

_____ km _____ m

_____ km _____ m

22. Jos lapsenne ovat koulussa tai oppilaitoksessa, kuinka pitkä matka yhteen suuntaan on lasten kouluun tai oppilaitokseen?

Merkitse jokaisen lapsen koulumatka erikseen.

_____ km _____ m

_____ km _____ m

_____ km _____ m

_____ km _____ m

_____ km _____ m

_____ km _____ m

23. Kuinka pitkä matka yhteen suuntaan on kotoa lähimpään päivittäistavarakauppaan? _____ km _____ m

24. Kuinka pitkä matka yhteen suuntaan on kotoa siihen päivittäistavarakauppaan, jota perheenne useimmin käyttää?

_____ km _____ m

Kotitarveviljely, marjastus, metsästys

25. Harrastetaanko perheessänne puutarha- tai maataloustuotteiden viljelyä?

Kyllä.....1 Siirry kysymykseen 26.

Ei.....2 Siirry kysymykseen 27

26. Mitä puutarha- tai maataloustuotteita perheessänne on käytetty omasta puutarhastanne ja kuinka paljon viimeksi kuluneiden 12 kuukauden aikana?

Merkitse tuote (esim. perunoita, mansikoita, kananmunia), käytetty määrä ja yksikkö.

Puutarhatuote	Määrä	Yksikkö (kg, l, kpl)

27. Harrastetaanko perheessänne metsästystä, kalastusta, marjastusta tai sienestystä?

Kyllä.....1 Siirry kysymykseen 28.

Ei.....2 Siirry kysymykseen 29.

28. Mitä itse pyydettyjä tai kerättyjä luonnontuotteita perheessänne on käytetty ja kuinka paljon viimeksi kuluneiden 12 kuukauden aikana?

Merkitse tuote (esim. kalaa, riistaa, sieniä, marjoja), käytetty määrä ja yksikkö.

Luonnontuote	Määrä	Yksikkö (kg, l, kpl)

Ateriointi ja itse tekeminen

29. Ota kantaa seuraavin väittämiin:

Rengasta yksi vaihtoehto kultakin riviltä.

	Säännöllisesti	Joskus	Ei lainkaan
Perheemme syö arkisin (ma-pe) kotona yhteisen lounas- tai ilta-aterian.....	1	2	3
Käytämme ruoan valmistuksessa paljon aineksia.....	1	2	3
Valmistamme kotiruoan perusraaka-aineista	1	2	3
Perheessämme syödään luomuruokaa	1	2	3
Käytämme ruoan valmistuksessa itse kasvatettuja tai kerättyjä tuotteita.....	1	2	3
Ostamme luonnonmukaisesti viljeltyjä hedelmiä tai kasviksia.....	1	2	3
Perheessämme käytetään reilun kaupan tuotteita.....	1	2	3
Perheessämme käytetään lähellä tuotettuja elintarvikkeita (lähiruokaa).....	1	2	3

30. Harrastetaanko perheessänne kotona tai vapaa-ajan asunnolla:

	Kyllä	Ei
Huonekalujen rakentamista, korjausta, entisöintiä tai muita puutöitä.....	1	2
Polttopuiden hankintaa ja tekemistä.....	1	2
Asunnon tai vapaa-ajan asunnon remontointia ja rakentamista..	1	2
Radioiden, elektroniikkalaitteiden tai soittimien rakentamista tai korjausta.....	1	2
Autojen, muiden koneiden tai laitteiden rakentamista tai korjausta?.....	1	2
Kankaiden, ryijyjen tai mattojen kutomista?.....	1	2
Vaatteiden ompelua?	1	2
Neulomista, virkkausta, nypläystä, koruompelua tms.....	1	2
Muita käsitöitä, mitä?	1	2
Muuta itse tekemistä, mitä?	1	2

Vapaa-ajan harrastukset

31. Minkälaisia harrastuksia perheenne jäsenillä on?

Kuvaa alla oleville riveille perheenjäsenten säännöllisiä liikunta-, kulttuuri- ja muita harrastuksia.

32. Minkälaisia harrastusvälineitä perheenne harrastuksiin liittyy?

(Esim. urheiluvälineitä, soittimia, laitteita).

33. Miten perheenne viettää tänä kesänä lomaa?

34. Kuinka monta ulkomaan loma- tai harrastusmatkaa perheenne jäsenet ovat tehneet yhteensä viimeksi kuluneiden 12 kuukauden aikana?

Autoilu

35. Onko perheenne käytössä henkilö- tai pakettiauto?

Oma tai työsuhdeauto.

Kyllä1 Merkitse autojen lukumäärä: _____ kpl Siirry kysymykseen 36.

Ei2 Siirry kysymykseen 38.

36. Merkitse alla olevaan taulukkoon kunkin auton merkki, vuosimalli ja polttoaineen kulutus.

Auton merkki ja malli	Vuosimalli	Polttoaineen kulutus/100 km	
		Dieseliä (D) vai	bensiiniä (B) (ympyröi sopiva)
		D	B
		D	B
		D	B
		D	B

37. Kuinka monta kilometriä perheenne ajaa arviolta autolla/autoilla yhteensä seuraavia matkoja vuoden aikana? Merkitse arviosi kilometreinä ja/tai prosentteina.

AUTOMATKOJA YHTEENSÄ	_____ km/v	
Työmatkoja	_____ km/v	_____ %
Kauppa- ja muita asiointimatkoja	_____ km/v	_____ %
Lasten kuljetuksia päivähoitoon ja kouluun	_____ km/v	_____ %
Lasten kuljetuksia harrastuksiin	_____ km/v	_____ %
Vanhempien harrastusmatkoja	_____ km/v	_____ %
Vapaa-ajan matkoja	_____ km/v	_____ %
Muita matkoja	_____ km/v	_____ %

Kestotavarat

38. Mitä seuraavista kestopavaroista ja varusteista perheellänne on käytössään asunnossa, vapaa-ajan asunnossa tai muualla? Ympyröi kunkin hyödykkeen kohdalla sopiva vaihtoehto ja merkitse hyödykkeiden lukumäärä.

	Ei ole	On	Lukumäärä
Jääkaappi, jääviileäkaappi tai kotikylmiö?	1	2	_____kpl
Pakastin	1	2	_____kpl
Mikroaaltouuni.....	1	2	_____kpl
Astianpesukone.....	1	2	_____ kpl
Pyykinpesukone	1	2	_____kpl
Televisio.....	1	2	_____kpl
Digitelevisio tai erillinen digisovitin (digiboksi).....	1	2	_____kpl
Tietokone	1	2	_____kpl
Internet-yhteys.....	1	2	_____kpl
Matkapuhelin.....	1	2	_____kpl
Soutuvene.....	1	2	_____kpl
Moottorivene, perämoottori, vesiskootteri.....	1	2	_____kpl
Purjevene.....	1	2	_____kpl
Matkailuauto tai matkailuvaunu.....	1	2	_____kpl
Moottoripyörä.....	1	2	_____ kpl
Mopo tai skootteri.....	1	2	_____kpl
Moottorikelkka.....	1	2	_____ kpl
Moottorisaha.....	1	2	_____ kpl
Painepesuri.....	1	2	_____ kpl
Puutarhajyrsin.....	1	2	_____ kpl
Traktori tai mönkijä.....	1	2	_____ kpl
Lehtipuhallin.....	1	2	_____ kpl
Lumilinko.....	1	2	_____ kpl
Ruohonleikkuri tai trimmeri.....	1	2	_____ kpl
Muita laitteita ja välineitä, mitä?.....	1	2	_____ kpl

Palveluiden käyttö

39. Onko perheessänne käytetty seuraavia palveluita viimeisen 12 kuukauden aikana::

	Viikoittain	1-3- kertaa kuukaudessa	Silloin tällöin	Ei lainkaan
Ruoka- tai muiden ostosten kotiinkuljetusta.....	1	2	3	4
Verkkokauppaa tai verkkoasointia	1	2	3	4
Aterioiden tilaamista kotiin	1	2	3	4
Siivouspalveluita	1	2	3	4
Remontointipalveluita.....	1	2	3	4
Puutarhan ja pihan suunnittelu- tai kunnostuspalveluita.....	1	2	3	4
Lastenhoito- tai muita hoivapalveluita.....	1	2	3	4
Auton vuokrauspalveluita	1	2	3	4
Muiden tavaroiden (esim. harrastus- välineiden, työkalujen) vuokrauspalveluita?	1	2	3	4

40. Miten tyytyväinen olet asuinalueesi ja asuinkuntasi palveluihin:

	En käytä palvelua	Erittäin tyytyväinen	Melko tyytyväinen	Melko tyytymätön	Erittäin tyytymätön	En osaa sanoa
Päivittäistavaroiden saatavuuteen.....	1	2	3	4	5	9
Julkisen liikenteen palveluihin.....	1	2	3	4	5	9
Kevyen liikenteen väyliin.....	1	2	3	4	5	9
Päivähoitopalveluihin.....	1	2	3	4	5	9
Koulutuspalveluihin.....	1	2	3	4	5	9
Terveyskeskuspalveluihin.....	1	2	3	4	5	9
Kirjastopalveluihin.....	1	2	3	4	5	9

Tulot ja kulutusmenot

41. Kuinka suuret ovat suunnilleen perheenne yhteenlasketut nettotulot kuukaudessa?

Laske mukaan myös sosiaali- ja terveyskassat, lapsilisät ja vähennä tuloista maksetut verot.

_____ euroa /kk

42. Arvioi, kuinka suuri osuus perheesi kuukausittaisesta käytettävissä olevasta tulosta menee keskimäärin seuraaviin menoihin:

Merkitse euroina tai prosentteina.

	euroa/kk	%
Kotiin ostettuun ruokaan.....	_____	_____
Asuntolainan hoitokuluihin	_____	_____
Muihin asumismenoihin (lämmitys, valaistus, vuokrat, jätemaksut, kiinteistövero jne.).....	_____	_____
Yksityisauton tai autojen käyttömenoihin	_____	_____
Julkisen liikenteen menoihin.....	_____	_____
Tietoliikenteeseen (puhelin- ja Internet-maksuihin).....	_____	_____
Koulutukseen ja terveydenhoitoon	_____	_____
Vakuutusmaksuihin.....	_____	_____
Säästämiseen.....	_____	_____
Muihin menoihin, mihin? _____		
_____	_____	_____
_____	_____	_____
_____	_____	_____

43. Miten perheenne kulutus painottuu? Kulutatteko mielestäsi rahaa ”keskivertoperheeseen” verrattuna:

	Paljon enemmän	Jonkin verran enemmän	Saman verran	Jonkin verran vähemmän	Paljon vähemmän
1. Ruokaan.....	1	2	3	4	5
2. Asumiseen	1	2	3	4	5
3. Pihaan ja puutarhaan	1	2	3	4	5
5. Vaatteisiin.....	1	2	3	4	5
6. Sisustukseen ja kodin koneisiin.....	1	2	3	4	5
7. Viihde-elektroniikkaan, peleihin.....	1	2	3	4	5
8. Tietoliikenteeseen ja -tekniikkaan.....	1	2	3	4	5
9. Autoiluun ja liikkumiseen.....	1	2	3	4	5
10. Matkailuun	1	2	3	4	5
11. Huvitteluun ja seurusteluun.....	1	2	3	4	5
12. Harrastuksiin ja liikuntaan.....	1	2	3	4	5
13. Muuhun, mihin.....					

44. Mihin kolmeen edellä mainituista kuluttaisit enemmän, jos olisi rahaa? *Merkitse numeroin tärkeysjärjestyksessä.*

Työ

Vastaa kysymyksiin 45–48 omalta osaltasi. Jos sinulla on puoliso, vastaa myös hänen osaltaan.

45. Mikä seuraavista vaihtoehtoista sopii elämäntilanteeseesi ja puolisosi elämäntilanteeseen?
(Rengasta kummastakin sarakkeesta sopivin vaihtoehto.)

	Itse	Puoliso
Kokopäivätyössä (yli 35 tuntia viikossa).....	1	1
Osapäivätyössä (15-34 tuntia viikossa)	2	2
Osapäivätyössä (alle 15 tuntia viikossa).....	3	3
Avustava perheenjäsen perheyrytyksessä.....	4	4
Työtön.....	5	5
Opiskelija.....	6	6
Eläkkeellä tai sairaslomalla (kesto yli 3kk).....	7	7
Hoitaa kotitaloutta	8	8
Varusmies- tai siviilipalveluksessa.....	9	9
Vanhempainlomalla.....	10	10
Muu, mikä.....	11	11

Jos olet työssä ja/tai jos puolisosi on työssä tällä hetkellä, vastaa kysymyksiin 46–48. Muuten siirry kysymykseen 49.

46. Mikä on ammattisi ja puolisosi ammatti?
(Kirjoita ammatit mahdollisimman tarkkaan.)

Itse

Puoliso

47. Teetkö itse tai tekeekö puolisosi tällä hetkellä etätyötä?

Etätyö tarkoittaa ansiotyötä, jota tehdään varsinaisen työpaikan ulkopuolella yrittäjänä tai niin, että siitä on sovittu työnantajan kanssa.

Itse	Puoliso
Kyllä.....1 Siirry kysymykseen 48.	1 Siirry kysymykseen 48.
Ei.....2 Siirry kysymykseen 49.	2 Siirry kysymykseen 49.

48. Pidätkö itseäsi tai puolisoasi:

	Itse	Puoliso
Täysipäiväisenä etätyön tekijänä.....	1	1
Osapäiväisenä etätyön tekijänä	2	2
Ajoittaisena etätyön tekijänä.....	3	3
Ei mikään edellinen.....	4	4
En saa sanoa.....	5	5

Vastaaajan taustatiedot

49. Mikä on syntymävuotesi? 19_____

50. Oletko:

Mies.....1

Nainen.....2

51. Oletko suorittanut:

Ylioppilastutkinnon 1

Keskikoulun..... 2

Peruskoulun..... 3

Kansankoulun tai kansalaiskoulun..... 4

Ei mitään edellä mainituista..... 5

52. Mikä on ammatillinen koulutuksesi:

Korkeakoulututkinto.....1

Ammattikorkeakoulututkinto.....2

Ammatillinen opistotutkinto..... 3

Ammattikoulututkinto..... 4

Ammatillinen kurssi..... 5

Ei mitään edellä mainituista..... 6

[illegible]

PALJON KIITOKSIA VASTAUKSISTASI!

Hei!

Oletko muuttanut Veikkolaan pääkaupunkiseudulta? Onko perheessäsi lapsia? Kiinnostaako etätyö, tai teetkö sitä jo?

KulmaKunta-hanke etsii veikkolalaisia lapsiperheitä, jotka voisivat osallistua ryhmähaastatteluun ja täyttää kyselylomakkeen. Ryhmähaastattelut järjestetään Veikkolassa kesän 2004 aikana. Olemme kiinnostuneita pääkaupungista pois muuttaneiden haaveista, odotuksista ja kokemuksista oman arkielämänsä suhteen:

- Minkälaisia palveluja tarvitset?
- Toimiiko yhteistyö naapureiden kanssa?
- Kiinnostaako elämäntavan ekologisuus?
- Mitä uusia innovaatioita kaipaisit arkesi helpottamiseksi?

KulmaKunta on laaja, usean valtion tutkimuslaitoksen yhteishanke, jota rahoittaa Ympäristöministeriön Ympäristöklusterin tutkimusohjelma. Olemme kiinnostuneita erityyppisistä, eri elämäntilanteessa oleville ihmisille soveltuvista ekologisista (ekotehokkaista) kulutusinnovaatioissa. Veikkolassa haluamme tutkia sitä, mitä uusia palveluja ja tietotekniikkainnovaatioita pääkaupunkiseudun ympäryskunnissa asuvat lapsiperheet kaipaavat arkeensa. Osallistumalla tutkimukseen voit omalta osaltasi vaikuttaa tulevaisuuden asuinalueiden (yhdyskuntien), teknologian ja palveluiden kehitykseen!

Lisätietoja:

Eva Heiskanen, Kuluttajatutkimuskeskus

(eva.heiskanen@kuluttajatutkimuskeskus.fi), p. 09-77267735

Kirsti Ahlqvist, Tilastokeskus (kirsti.ahlqvist@stat.fi), p. 09- 1734 3412

KULUTTAJATUTKIMUSKESKUS
PL 5 (Kaikukatu 3)
00531 HELSINKI
Puh. (09) 77 261
Faksi (09) 7726 7715
www.kuluttajatutkimuskeskus.fi